



**Venerabilis Bedæ Presbyteri Anglo-Saxonis, Doctoris  
Ecclesiæ Vere Illuminati Opera Theologica, Moralia,  
Historica, Philosophica, Mathematica & Rhetorica,  
quotquot hucusque haberi potuerunt omnia**

In Vetus Et Novum Testamentum, Salvberrimis In Moysis Pentatevchvm,  
Tobiam & Iobum, Libros Regum, Davidis Pasalmos, Parabolas Salomonis &  
Cantica, Prophetas &c. explanationibus & Quæstionibus enodata:  
Moralibus doctrinis & expositionibus in quatuor Evangelistarum Evangelia  
illustrata: facundissimis ...

Qvo Eivsdem Philosophia, Mathesis Et Chronologia: Sive De Natura Rerum,  
Ratione Temporum., Sex Mvndi Ætatibus, Philosophiæ Elementis; Et Alii  
Vtilissimi Simvl Et Cvriosi Tractatus

**Beda <Heiliger>**

**Coloniæ Agrippinæ, 1688**

Sententiæ ex Aristotele.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72047](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72047)

aliis XI.

rio Nicopoli reperitur. Alexander annis tredecim. Origenes Alexandria claruit. Maximinus annis tribus. Hic persequitur Christianos. Gordianus annis septem, Fabianus Episcopus Romæ celebratur. Philippus annis septem. Hic primus Christianus imperator fuit. Decius anno uno. Antonius monachus claruit. Gallus & Volusianus annis II. Novatiana hæresis exoritur. Valerianus annis XV. cum Galieno. Cyprianus martyrio coronatur. Claudius annis II. Paulus Samosata hæresim condidit. Aurelius annis V. hic persequitur Christianos. Tacitus anno I. Probus annis VII. Manichæorum hæresis exorta est. Carus annis II. Ille de Persis triumphavit. Dioclerianus & Maximianus annis XX. Ille persequitur Christianos. Maximinus Severus que annis II. Constantinus annis XXXI. Nicæna Synodus congregatur. Constantius & Constans annis XXIV. Ossa Andrea & Luca Constantinopolim transferuntur. Julianus annis II. Hic ex Christiano paganus persequitur Christianos. Jovianus anno I. Hic cum omni exercitu Christianus efficitur. Valentinianus annis \* XIII. qui à Juliano ob fidem Christi militia fuerat privatus. Valens annis III. Gratianus annis VI. Ambrosius & Martinus Episcopi clarescunt. Valentinianus cum Theodosio annis IX. Hieronymus in Bethleem prædicatur. Theodosius annis III. cum Arcadio & Honorio. Anachorita Joannes claruit. Arcadius annis XIII. cum fratre Honorio. Joannes Chryostomus & Augustinus Episcopi prædicantur. Honorius annis XV. cum Theodosio minore. Cyrillus Alexandria claruit. Theodosius minor annis XXVI. Ephesina Synodus Nestorium condemnat. Martianus annis VII. Chalcedonense concilium geritur. Leo major annis XVII. Egyptus errore Dioscori latrat. Zenon annis XVII. Corpus Barnabæ Apostoli reperitur. Anastasius annis XXVI. Fulgentius Episcopus prædicatur. Justinus annis IX. Acephalorum hæresis abdicatur. Justinianus annis XXXIX. Hujus VI. anno Dionysius palchales circulos inchoat. Justinus minor annis XI. Armenij fidem Christi suscipiunt. Tiberius annis VII. Herminigildus Rex Gothorum martyrio coronatur. Mauritius annis XXI. Gregorius Romæ floruit Episcopus Phocas annis VIII. Saxones in Britannia fidem Christi suscipiunt. Heraclius Alexandria claruit. Theodosius minor efficitur. Heraclionus cum matre sua Martina annis II. Constantinus filius Heraclij mensibus VI. Constantinus filius Constantini annis XXVIII. Eclipsis solis facta est indictione septima, quinto Nonas Majas. Constantinus filius Constantini superioris annis XVII. Hic sextam Synodum composuit. Justinianus filius Constantini annis X. Africa restaurata est imperio Romanorum. Leo annis III. Tyberius dehinc quintum egit annum. Reliquum sextæ aetatis Deo soli patet.

LIBRI DE TEMPORIBUS, FINIS.

SENTENTIÆ, SIVE AXIOMATA PHILOSOPHICA

VENERABILIS BEDÆ, EX  
ARISTOTELE ET ALIIS PRÆSTANTIBUS  
PHILOSOPHIS COLLECTA, VNA CVM BREVIORIBVS QVIBUSDAM  
EXPLICATIONIBVS AC LIMITATIONIBVS.

**A** Deo dependet cælum & tota natura, 12. Metaphysicorum ] *Ille auctoritas sic intelligitur, quod cælum & tota natura dependent à Deo, & quoad fieri seu produci, & quo ad conservari. Secundum Aristotelem tamen, qui falso opinatus est materiam primam esse Deo coeternam, & ipsum mundum fuisse ab eterno intelligitur duntaxat quoad conservari, non autem quoad fieri. Materia enim prima secundum ipsum non est facta, nec mundus, sed subire ab eterno. Nisi forte dicendum videatur, & secundum Aristotelem materiam & mundum à Deo fuisse producta non quidem de novo & ex nihilo (juxta ipsum enim ex nihilo nihil fit, primo Phys. text. 33. & 34. & in 7. Metaph. text. 22.) sed per simplicem quandam emanationem seu naturalem quandam processionem, qualem nos verissime credimus solum in personis divinis.*

Actus separatus & distinguit, 7. Metaph. & 3. de Anima ] *At quandoque aliqua distinguuntur, non solum per formas, verum etiam per materias dantur enim materia propria, sicut & forme propria. Respondetur sensum esse, quod materia bene separata & distinguitur per actus inclusos, quia materia ex sui natura nullius est activitatis, vel melius & brevius, Actus separatus & distinguitur sicut principaliter.*

Arguendo ab esse ad posse, bona fit consequentia. ] *Intelligitur hoc axioma sic: Arguendo affirmativè & sine distributione & sine dictione includendo negationem. Vnde non sequitur, A est maximum corpus, quod est, ergo A est maximum corpus, quod potest esse, consequentia non valet, quia antecedens potest esse verum sine consequente.*

Album fit ex nigro, musicus fit ex non musico, 1. Phys. ] *Ibi dicitur quod ex importat circumstantiam ordinis, sed quando dicitur lignum debet componi ex suis medietatibus, ibi 1y ex importat circumstantiam temporis.*

Album de per accidens est quantum, per Philosophum in Prædicamentis. ] *Ibi dicitur quod Philosophus vult, quod ille terminus Album ponitur in Prædicamento Quantitatis, de per accidens. Albedo enim per se ponitur in Prædicamento Qualitatis, ratione albedinis verò ponitur ibidem id quod album est.*

Agente eodem modo existente, & materia erit idem effectus, 2. Metaph. ] *Intelligitur sic, tam de agentibus principalibus quam instrumentalibus, ita quod sit omnino idem agens, & idem passum eodem modo dispositum, tunc non sunt diversi effectus, sed unus tantum.*

Appetitus materiae, non est nisi motus ad formam, Commentator 1. Physicorum. ] *Respondetur quod Commentator capit motum valde largè, sive improprie, videlicet pro naturali inclinatione.*

Aliqua res naturalis distinguitur ab artificiali 2. Phys. in principio. ] *Dicitur ibi, quod Philosophus loquitur ibi indefinite vel particulariter, & sic illa est vera: vel dicitur quod solum voluit quod res naturales differant ab artificialibus ratione & non re, quia eadem est res.*

Alchimista dicunt quod ex ferro vel cupro potest fieri aurum per eorum artem. ] *Ibi dicitur quod ex ferro vel cupro fit aurum vel argentum apparenter non autem existenter. Et ratio est, quia per nullam artem forma substantialis potest poni in esse specifico alterius forma.*

Arts simpliciter facit materiam, 1. Phys. ] *Dicitur quod intelligitur de materia secunda, non autem de materia prima; quia materia prima non est facta, quia est ingenerabilis & incorruptibilis, ut patet ibidem.*

Accidentis non est accidens, 4. Phys. ] *Intelligitur sic, accidentis non est accidens inquam subiecti originalis, & sic fiat bene, quod albedo est in superficie, quæ etiam est unum accidens, & linea habet rotunditatem & corruptibilitatem, sed hoc non tanquam subiectum originale, quia originaliter est in substantia.*

Accidens definitur per subiectum suum, 7. Metaph. ] *Et sic album est subiectum, habens sufficientem albedinem per sui*

denomi-

denominationem. Et intelligitur sic definitione descriptiva, non autem essentiali: quia oportet quod talis datur per verum genus, & per differentiam essentiali: Et talis indicat quid est esse rei, ut patet 1. Topicorum.

Anima quantum ad partem intellectivam, nullius corporis est actus, 2. de Anima. ] Scilicet subiectivè dependens à corpore. Sic enim tantum dependet secundum partem sensitivam & vegetativam.

Ad cui repugnat accidere actum, per Averroem in substantiam orbis. ] Respondetur quod actus substantialis non potest recipere alium actum substantialem, sed bene accidentalem.

Arca non est lignum, 9. Metaphys. ] Respondetur quod Philosophus ponit modum loquendi vulgarem. Vel potest dici quod ipse vult, quod totum compositum non verificatur de sua materia. Et ideo vult quod arca non est lignum tanquam sua materia: quia alias totum esset sua pars, & converso. Vel potest dici, quod Philosophus vult quod materia non dicitur de toto composito in abstracto, sed bene in concreto; ut, arca est lignea.

Actus sunt suppositorum, 1. Metaph. ] Respondetur quod Philosophus vult quod actus sunt suppositorum denominativè cum hoc tamen bene fiat, quod non sunt suppositorum effectivè.

A primis substantiis nulla erit predicatio, per Philosophum in Prædicamentis. ] Respondetur quod intelligitur à primis substantiis, nulla erit predicatio, quæ est superioris de inferiori, quia prima substantia non habent inferius saltem essentialiter in predicatione vera, directæ & affirmativæ.

Animal est animantius planta. Auctor sex principiorum cap. 3. de passione. ] Quod intelligitur sic: Animal est perfectius animatum quam planta. Vel dicitur quod animal plures habet potentias animæ quam planta; quia animal habet potentiam vegetativam & sensitivam, planta autem caret sensitivâ.

Animal vegetativa est animarum prima, 1. & 2. de anima. ] Ibi dicitur quod Philosophus loquitur de communitatis prioritate, non de prioritate perfectionis, & vult quod in pluribus reperitur anima vegetativa, quam sensitivâ vel intellectivâ.

Actus activorum sunt in patiente prædisposito, in 2. de anima. ] Intelligitur sic: si aliquid activum vel agens debet actum aliquem agere, vel producere aliquem effectum in ipso patiente, tunc oportet ipsum patientem esse bene dispositum ad illum actum suscipiendum: sicut enim ex nihilo nihil fit, sic nec ex quolibet quodlibet.

Ab insufficiente nihil fit, 1. Phys. ] Intelligitur ab insufficiente nihil fit de solo, sed cum additio superiorum & insufficienti bene aliquid fit.

Anima est abstracta à corpore, per Commentatorem 3. de anima. ] Intelligit Commentator Averroes, sed falso, Animam intellectivam non esse formam hominis informantem, sed tantum assistentem, nec tantem esse, sed tantum operationem, hoc est, intellectionem. Luxa veritatem autem sic debet intelligi, quod tamen si anima intellectiva essentialiter sit actus informativus corporis, tamen neque in fieri neque in esse dependet à corpore (creatur enim ex nihilo, & potest separari à corpore) neque in operatione sua propria, hoc est, intellectione communicat cum corpore tanquam subiecto aut instrumento.

Accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum, quod quid est, 1. de Anima. ] Illa auctoritas secundum Themistium de accidentibus per se & proprijs intelligitur, quia dicitur: Non enim dicit idem Aristoteles, cognosco ignem per fumum, sed per calorem. Etiam intelligitur de accidentibus communibus secundum semper, & ad invicem combinatis: ut, cognosco Socratem, per illa accidentia simul sumpta & combinata, scilicet habens rufos crines, & est albus, habens nigrum caput, blancam tunicam.

Accidentium non est scientia demonstrativa, 1. Posterior, cap. 6. text 18. ] Verum est hoc in accidentibus quæ non sunt per se & propria.

A proportio minoris inæqualitatis non fit actio. ] Notandum quod duplex est proportio: Una est proportio quantificativa, mediante qua unum extensivum quantum alteri proportionatur: alia est proportio actionis, & de illa intelligitur auctoritas. Unde corpus ad non corpus bene est proportio secunda, secundum aliquam virtutem, sicut inter corpus & Animam. Brevius & melius: à proportione minoris inæqualitatis non fit actio: sicut non fit actio vincens, fit tamen reactio.

Ars & scientia distinguuntur, 6. Ethic. ] Debet intelligi capiendò scientiam strictè solum pro habitu speculativo, & etiam capiendò artem strictè solum pro habitu practico. Sed capiendò illas æquè communiter tam pro habitu practico quam speculativo, tunc non distinguuntur.

A majori debet fieri denominatio, 6. Phys. ] Intelligitur de qualitatibus positivis, & maxime intensivis, non autem oportet de privativis fieri denominationem, sicut tenebre denominant tenebrorum. Et valet tantum, sicut à majori, id est, à digniori debet fieri denominatio.

Actus & potentia sunt maxime contraria sive opposita, per Commentatorem, 1. de Anima. ] Intelligitur sic hoc axioma: quod sunt maxime opposita sive contraria, sive opposita, quia dicitur, quod circumveniunt omnia prædicamenta, & si non vult quod sint contraria proprie dicta.

Ad corruptionem subiecti sequitur corruptio scientiæ, primo posteriorum. ] Respondetur quod hoc intelligitur de subiecto inhærenti, & non attributionis. Nam dato etiam quod corruptatur rosa in hyeme, tamen attributa ipsius adhuc scientiæ de ipsa cognoscuntur.

Animal est prius homine, per Porphyrium. ] Intelligitur in suppositione materiali, ut, Lj animal est prius homine, id est, ille terminus animal est communior quam homo.

Accidentis non est esse, sed inesse, 7. Metaph. ] Intelligitur proprijsimè, capiendò esse, & non communiter. Nam sic quoque extendit se ad inesse.

Accidens non migrat de subiecto in subiectum, 7. Metaph. ] Intelligitur de subiecto inhærenti, & non attributionis, seu denominationis. Vel dicitur quod verum est secundum numerum, non autem secundum speciem.

Absurdum est simul querere scientiam & modum sciendi, 2. Metaph. ] Illa auctoritas dupliciter intelligitur: uno modo, ut in verbis fiat simpliciter, & sic est vera sine glossa. Alio modo, si per scientiam intelligitur metaphysica, & per modum sciendi Logica, tunc sensus est: Absurdum est simul acquirere metaphysicam & Logicam, quia metaphysica præsupponit Logicam: ergo Logica debet præcisci.

Ad agens uniforme sequitur actus & effectus uniformis, primo de Cælo. ] Intelligitur dummodo agens totale concurrat uniformiter, tunc talis effectus saltem principaliter intentus manet uniformis.

Ab eodem non possunt produci diversa specificè distincta, 2. de Generatione. ] Intelligitur ab eodem ente naturali non possunt procedere diversa & specificè distincta. Secus est de agente artificiali.

Aurum est incorruptibile, secundum Alchimistas. ] Intelligitur sic, aurum est incorruptibile, id est, valde durativum inter omnia alia metalla: quia dicitur ultra ordinationem humanam.

A voluntate antiqua non procedit actio nova, Commentator 8. Phys. Intelligitur sic, à voluntate antiqua, id est, à Deo non procedit actio nova, id est, novum volitum: quia Deus non incipit aliquid de novo velle: quia quicquid Deus voluit, ab æterno voluit. Unde etiam si mundus factus est in tempore, non tamen mutata sunt voluntas Dei; ab æterno enim voluit eum tunc fieri.

Ad productionem effectus sufficiunt duo, scilicet voluntas & potestas, per Boët. de consolatione Philosophiæ, prola. 2. lib. 4. ] Intelligitur non absolute, sed limitatè, verbi gratia, ego volo & possum legere, ergo lego, absolute non valet: sed bene valet, Ego nunc & pro nunc volo & possum legere, ergo nunc lego.

A privatione in habitum impossibilis est regressus, per Philosophum in Prædicamentis. ] Intelligitur de illa privatione, quæ privat solum actum, quia ibi bene est possibilis regressus.

Actio & passio sunt actus diversarum potentiarum, 2. de Anima. ] Ibi dicitur, quod diversarum potentiarum sunt

diversi actus. Potentia enim distinguuntur per actus. Sed quia actio & passio sunt diversarum potentiarum: igitur sunt distinctae, quod est contra Philosophum 3. Phys. qui dicit: quod omnis actio est passio: patet antecedens, quia actio est actus potentia activae, passio vero dicitur actus potentiae passivae. Respondetur quod auctoritas ista intelligitur particulariter, & non universaliter: quia actio & passio sunt idem materialiter, sed differunt formaliter.

Ab abstracto ad concretum est bona consequentia, 2. Topic. ] Ibi dicitur quod verum est in predicacionibus quidditativis & essentialibus, non autem in accidentalibus, igitur, &c.

A simili causa in specie non procedunt diversi effectus, per Commentatorem, 9. Metaph. ] Respondetur quod idem capitur multipliciter: scilicet pro eodem in numero, in specie, in genere: modo à simili causa in specie bene procedunt diversi effectus numero, sed non specie, vel genere.

Animal est substantia hominis & equi, secundum naturam communem, per Commentatorem, 1. Metaph. ] Et sic tunc natura communis esset ponenda. Ibi dicitur quod Ly est capitur in actu signato, sic quod ille terminus animal significat substantiam hominis & equi, secundum naturam communem: id est, sub ratione generis, vel sub conceptu communi illi termino (animal) correspondente.

Aqua alit ignem, 3. de Anima ] Ibi dicitur quod aqua non capitur pro humido simpliciter, sed capitur pro humido pingui & subtili, quia hoc nutrit ignem, sicut videmus ad experientiam, ut butyrum, oleum subtile, vinum combustum. Et ultra debet intelligi de nutritione improprie dicta, quia nullum purum elementum nutrit.

Accidentia dicuntur entia ad aliquid, 5. Metaph. ] Intelligitur quod accidentia non habent esse per se, nisi in comparatione ad aliquid & ad subiectum.

Accidentia assimilantur propagini, 5. Metaph. ] Intelligitur quod propago non est arbor, sed aliquid arboris à qua derivatur arbor: ita accidentia non sunt entia, sed entis, id est, substantiae, à qua propagantur, & oriuntur, 5. & 7. Metaph.

Animal constituitur ex corpore & anima tanquam à regente & recto, 1. Politic. ] Intelligitur quod in animali anima habet se, ut regens, & corpus habet se ut rectum: quia est instrumentum anime.

Animalia mansueti digniora sunt alijs animalibus non mansuetis, 1. Politicorum. ] Intelligitur in quantum animalia mansueti participant aliquo modo regimen. Sed si oppositum invenitur, secus est.

Abstinencia cibi confert febricitanti sanitatem, 5. Ethic. ] Respondetur idem, quia abstinencia est summa medicina. Et est communis regula Medicorum & vulgarium.

Actio & passio non continentur sub invicem, 6. Phys. ] Intelligitur, quod unum non predicatur de alio, quia illa predicatio non est bona, actio est passio.

Ars imitatur naturam in quantum potest, 2. Physic. ] Item illa auctoritas vera est, dummodo natura sit fundamentum illius artis.

Ars acquisitiva cibi, est naturalis animalibus, 1. Polit. ] Intelligitur quod natura est sollicita ad providendum de cibis animalibus cum primo generat vel sic, quando aliquis aliquid acquirit quod naturae requirit, tale acquirere est naturale.

Actiones principantes non sunt bonae de se, 7. Polit. ] Intelligitur quod non sunt bona, nisi principans differat ab alijs in bonitate naturalis & acquisita, in tantum, quantum vir differat à muliere, servus à Domino.

Actiones iustitiae necessariae sunt in civitate, sed non eligibiles, secundum se, 7. Polit. ] Ibi dicitur, quod per actiones iustitiae intelliguntur sententia & supplicia condemnatorum, & necessariae sunt in civitate, & tamen secundum se non sunt eligibiles, sed ut eò melius civitas gubernetur & salvetur.

Actiones quae sunt circa divitias & honores, non sunt simpliciter eligibiles, 2. Ethic. ] Ratio est, quia sunt quadam dispositiones ad bonum, & ad operationem bonorum, ut patet septimo Politicorum.

Animalia omnia alia ab homine sola naturali intentione habent suas actiones, ut colligitur ibidem, & quaedam animalia parva habent suas actiones ex consuetudine, seu assuetudine ut canes: sed homo inter animalia dirigit actiones suas secundum rationem, adeoque omnia alia animalia non tam agunt quam aguntur propter finem, solus homo etiam se ipse & sua in finem suum dirigit & ordinar.

Accusans debet esse melior accusato, 2. Polit. ] Ratio quia officium accusantis est ostendere causas accusationis in adversario seu accusato. Etiam idem, quia accusans habet se ut agens, accusatus ut patiens. Modò omne agens praestantius est suo passio.

Actus intellectus & appetitus sunt ad invicem concordēs, 4. Ethic. ] Respondetur, hoc est verum de virtutibus moralibus.

Afirmatio & negatio sunt in mente, 4. Ethic. ] Intelligitur sic, quod in mente, id est, in intellectu practico sunt afirmatio & negatio, sed in appetitu est persecutio & fuga.

Agricolae magis appetunt lucrum quam honores, 6. Ethic. ] Intelligitur quod delectabilis est eis laborare, & lucrari, quam principari & dominari.

Agricultura possessio est maxime naturalis & iusta, 1. Oeconomicorum. ] Et hoc est triplici de causa. Prima est, quia ipsa non fit inhumane & bestialiter, vel cum peccato & violenter, scilicet cum offensione proximi. Alia causa, quia ab agricultura sumitur nutrimentum tanquam à materia & tale nutrimentum est naturale. Alia potest esse ratio, quia Agricultura confert sanitatem, & superfluos & malos humores expellit.

Amatio generatur ex quadam consuetudine, 9. Ethic. ] Ratio est secundum Albertum, quia amatio importat impetuosam inclinationem amoris, in ipsum appetitum, quae inclinatio nascitur ex consuetudine.

Amicitia paterna maior est quam filialis, 8. Ethic. ] Ratio est, quia parentes magis cognoscunt quam filij, qui sunt ex eis procreati, propter imperfectionem & cognitionem filiorum quam habuerunt, quando nascebantur filij.

Amicitia conjugal non solum est propter creationem filiorum, sed etiam propter virtutem, 8. Ethic. ] Intelligitur quod amicitia conjugal non est solum propter creationem filiorum, sed etiam propter virtutem veram si ambo sunt virtuosus, quia vera amicitia non est nisi inter virtuosos iuxta Aristotelem.

Amicus est alter ego, 9. Ethic. ] Hoc est verum, non quo ad essentiam, sed quo ad ea bona, quae sibi homo vult & amico suo. Vel, quod secundum effectum dilectionis representat, quandoque alterum; quia homo est condolens alteri in adversis, gaudet in prosperis sicut sibi ipsi.

Amicus debet se tenere ad amicum, sicut genua ad tibiam, 9. Ethicor. ] Hoc est verum, pro ut Ly sicut importat aliquam consuetudinem.

Amicorum omnia sunt communia, 9. Ethicorum & 2. Politicorum. ] Hoc est verum ex consensu & favore, non autem ex iure. Vel aliter: Amicorum omnia sunt communia, id est, necessaria solum in necessitate capiendi Ly omnia distributive, quod tantum valet: qui ad quodlibet commune utile est commune illi qui est in necessitate positus sic quod unus non potest ei prohibere. Vel intelligitur de utili virtuali, quo ad ejus sufficientiam, non autem intelligendo quo ad alium usum.

Amore venereo non est aliquem hominem possibile plures mulieres vehementer amare, 8. Ethic. ] Hoc est verum de amore non ordinato, non autem ordinato.

Amor divitiarum crescit in infinitum, 1. Politicorum. ] Hoc est verum, quo ad manifestationem actus: vel est verum de amore non ordinato, non autem ordinato.

Actus est melior & honorabilior potentia, 9. Metaphisicorum tex. com. 19. ] Intelligendum est hoc axioma in bonis: nam in malis actus est melior esse deteriori potentia.

Animal vigilans semper laborat, 7. Ethic. ] intelligitur in aliqua operatione, non curando, aut alia operatio sit magna vel parva, bona vel mala.

Ambobus existentibus amicis veritate nimirum & homine, sanctum est præhonore veritatem, 1. Ethic. ] intelligitur de amicitia vera & speciali. Amicus enim Plato, amicus Socrates; sed magis amica veritas.

Accidens & suum subiectum sunt idem numero, 10. Ethic. ] intelligitur de accidente reali denominationis, & non inhaerentia.

Album solum qualitatem significat, per Philosophum in Prædicamentis. ] illa est vera in significatione formali, non autem in significatione materiali, quia ut sic significat substantiam, & connotat qualitatem.

Accidentis non est definitio, 7. Metaph. & 6. Topic. ] Sensus istius propositionis desumendus est ex alio axioma, quod habetur in eodem 7. Metaph. Accidentia quiddam aitem quidem habent aliquam, non tamen quidditatem simpliciter. Unde & definitionem habent quodammodo, & quodammodo non habent. Nam si per definitionem, inquit Averr. intelligatur illud, quod dat quidditatem rei propriam sibi, & convenit sine additamento, tunc definitio non erit nisi substantiarum: si aliter accipiatur definitio generaliter, videlicet prout est manifestatio conveniens naturæ rei, sive res illa sit per se, & definiti plenè possit sine additamento, sive non, tunc u. g. etiam accidentium est definitio non tantum descriptiva, sed etiam essentialis, ut si dicas: Album est color discretivus visus, &c.

Avarus & iustus sunt circa bona, quæ sunt simpliciter bona, 5. Ethic. ] Respondetur eo loco vocem illam simpliciter non significare aliud quàm quod bona ista externa sunt bona secundum se: huic autem non obstat, quoniam abutimur, ut ut etiam mala sunt nobis, sed non secundum se, uti dicitur est, verum per accidens, videlicet ratione nostri abusus.

Actio naturæ semper agit eodem modo, 2. Physic. ] Et sic videtur, quod sensus nunquam decipitur circa proprium insensibile, eo quod sensatio est operatio naturæ. Ibi dicitur, quod Philosophus ponit differentiam inter operationem naturalem & sortitiam. Nam dicitur, quod actio naturalis semper sit eodem modo & illud dicitur est intelligendum, quod natura agendo circa eandem speciem cetera partibus semper producit eundem effectum, sed actio sortitiae nunc sit sic, nunc aliter: Hin. bene fieri potest, quod aliquando visus error quando non ponuntur omnia requisita ad rectè videndum.

Aliqua anima nullius corporis est actus, de anima tract. 1. ] intelligitur sic uno modo, quod anima nullius corporis est actus, qui est eductus de potentia materia: & hoc sic est verum de anima intellectiva. Vel nullius corporis est actus tanquam instrumenti proprium, quia intellectus non indiget instrumento proprio, vel organo corporali, vel sic nullius corporis est actus secundum inhaerentiam.

Agens & patiens debent communicare in materia, 2. de Generatione. ] intelligitur de agente proprio, & patiente proprio. Sed intellectus propriè non patitur, sed impropiè, quia passione perfectiva seu salvativa, ac loquuntur, patitur, non autem altera & corruptiva. Deinde hoc axioma intelligitur de his, quæ re agendo patiuntur. Unde tamen si sol & reliqua astræ verè agant in hæc inferiora, quia tamen non patiuntur in re agendo non est necessarium dicere ea communicare in materia cum his inferioribus.

Ad principia non est ratio, per Commentatorem, 2. Top. ] Hoc debet intelligi de principijs mediatis, vel ad principia non est ratio approbativa, à priori, licet ibi bene sit ratio à posteriori.

Album non est substantia, sed quale, 4. Top. ] Dicitur quod verum est, quod album non sit substantia, id est, terminus substantialis quo ad significatum formale, sed quo ad significatum materiale.

Ad idem non sequuntur duo opposita, 1. Prior. ] intelligitur quod ad idem contingens non sequuntur duo opposita, sed bene ad idem impossibile. Et debet addi ad auctoritatem copulativè vel conjunctivè, quia ad unam propositionem bene sequuntur duo opposita disiunctivè: ut bene sequitur: Homo currit, ergo homo currit, vel non currit.

A pluribus terminis simpliciter sumptis ad plures terminos, secundum magis & minus communiter est bona consequentia, 2. Top. ] Ex illa auctoritate elicitur illa: sicut simplex ad simplex, sic magis ad magis, sic proximum ad proximum. Et intelligitur sic, quod debet argui à terminis simpliciter sumptis ad terminos minus sumptos, secundum magis & minus, sic quod antecedens & consequens sunt propositiones categoricæ: sic bene sequitur, iustus est virtuosus, ergo iustus est magis virtuosus & maxime, iustus est maxime virtuosus. Et illo modo valet septem conditionibus additis. Prima, quod termini simpliciter sumpti sunt totalia extrema consequentia: propter hoc non sequitur, Album est dulce, ergo magis album est magis dulce. Secunda, conditio, quod utrumque, extremum sit predicabile, secundum magis & minus, ergo non sequitur, Homo est animal, ergo magis homo est magis animal. Tertia, conditio, quod in antecedente sit predicatio per se, ergo non sequitur, Bivere est bonum, ergo magis vivere est magis bonum. Quarta, quod ibi sit prædicatio proprie passionis de suo subiecto. Quinta, quod utrobique sit predicatio directæ. Sexta, quod sumatur constantia subiecti. Septima, quod prædicatio sit eadem copula in antecedente & consequente, & predicatum antecedentis restringitur per subiectum consequentis, vel per aliquod sibi proportionabile.

Arguendo ab affirmativa de predicato finito ad negativam, de predicato infinito valet consequentia, 2. per exemplum. ] Ut Socrates est albus, ergo non Socrates est non albus. Et intelligitur materialiter, formaliter non valet, quia arguitur à non distributo ad distributum: sed si argumentum debet valere secundum regulam, tunc semper à parte subiecti debet poni terminus singularis, vel terminus consequentis restrictus ad unum suppositum, ergo consequentia non valet. Homo est albus, ergo homo non est non albus, quia oppositum consequentis non repugnat antecedenti, sed stat in veritate cum antecedente.

Arguendo de negativo predicato finito ad affirmativam de predicato infinito, valet consequentia, 2. per exemplum. ] Ut Socrates non est niger, ergo Socrates est non niger, illa regula tenet verum, sed tribus conditionibus salvis. Prima, quod arguatur in propositionibus, deest, 3. adiacente. Secunda, quod non arguatur à non distributo ad distributum, ergo non sequitur: Omne animal non est animal, & omne animal est, ergo omne animal est non animal, quia predicatum non distribuitur in antecedente.

Arguendo ab affirmativa de predicato infinito ad negativam, de predicato finito valet consequentia, 2. per exemplum. ] Ut homo est non iustus, ergo homo non est iustus. Illa regula tenet veritatem salvis tribus casibus. Primus, quando tam in affirmativa, quàm in negativa predicatum distribuitur pro qualibet differentia temporis: quia si hoc non fieret stante illo casu, quod Socrates pro una medietate temporis alicuius hora non sit albus, & pro alia medietate eiusdem temporis sit albus, tunc arguendo sit, Socrates est non albus, ergo Socrates non est albus: consequentia non valet, quia antecedens convenit Socrati, & tamen ei non convenit consequens: sed si debet valere, oportet quod sic arguatur secundum Marsi. Socrates est non albus pro qualibet parte temporis presentis, ergo Socrates non est albus. Secunda conditio, quod solum totale predicatum infinitetur, ergo non sequitur: Hoc est predicabile, non essentialiter, ergo non est predicabile essentialiter, quia stat, quod idem sit pradiabile essentialiter & accidentaliter respectu diversorum. Similiter patet per hoc, quod omnes rationes auctoris consequentiarum non valet in nominibus adiectivis: & similiter in alijs, ut ibi habetur, qui semper aspicit illa secunda conditio. Tertia conditio, quod arguatur in propositionibus categoricis de in esse, & non in modalibus, ergo non sequitur, Socrates non potest esse non albus, ergo Socrates non potest esse albus. Si autem negatio postponitur modo in secunda propositione, tunc bene sequitur, ut sic: Socrates potest esse non albus, ergo Socrates potest esse non albus, & sic bene valet.

Arguendo à divinis ad conjuncta, est bona consequentia, 2. per exemplum. ] Ibi sciendum, quod per conjunctum sive per predicatum, conjunctum debet intelligi aggregatum ex determinatione & determinabili, & predicatum divisum est unum illorum. Illa regula habet veritatem servatam duabus conditionibus. Prima, quod illa duo predicata divisa, non sint accidentia alicuius rei. Vel quando unum per accidens videtur inesse alteri, tunc consequentia non valet, quia non sequitur: Socrates est albus, & Socrates est Monachus, ergo Socrates est albus Monachus, Etiam non sequitur, Socrates est magnus, & Socrates est Monachus, ergo Socrates est magnus Monachus:

supposito quod sit parva creatura, & magnus in scientia, quia ante edens potest esse verum sine consequente. Secunda conditio, quod unum predicatum non includat aliud, ne committatur negatio, quare non sequitur: Socrates est homo, & Socrates est animal, ergo Socrates est homo animal.

Aguedo à conjunctionis ad divisa est bona consequentia, & eximias. Et habet veritatem servatis quatuor conditionibus. Prima, quod predicata accidentalia debent determinare idem in antecedente & consequente: & quando hoc non est, tunc regula non valet. Secunda conditio, quod unum predicatum non sit dictio distrabens respectu alterius: ergo non sequitur, Socrates est albus ut carbo, ergo Socrates est albus. Tertia conditio, quod arguitur cum dictione amphibiva, sic quod ampliativo non varietur: ergo non sequitur, Chimera est ens ampliatum imaginabile, ergo Chimera est ens, & Chimera est ampliatum: consequens autem est una copulativa, cuius una pars est falsa, ergo tota. Quarta, quando unum predicatum est equivoce, tunc non valet, quia non sequitur: Hoc est canis latrabilis, ergo hoc est canis, & hoc est latrabilis: quia prima pars consequentis est propositio plures.

Anima est substantia in subiecto actu exiens, per Commentatorem 6. Metaph. Ibi dicitur, quod vult per subiectum Commentator, & per substantiam in actu intelligere subiectum organatum, quia omne animal requirit subiectum organatum. Subiectum autem organatum est illud, quod habet partes diversimode complexionatas, ad diversa officia exercendo deputatas.

Aliud est magnitudo & magnitudinis, & caro & carnis esse, 3. de Anima. Illa auctoritas debet sic intelligi, quod Philosophus vult ostendere modum intelligendi ipsius intellectus, & sic per magnitudinem & carnis esse, quod habet rationem universale, vel ista sua ratione communis conceptus: sed per magnitudinis & carnis esse, intelligi debet singulare, scilicet ista eadem sub conditionibus individuans; vult ergo tantum, quod aliud est intelligendum universaliter, & aliud est intelligendum singulariter. Et hoc est verum, & ponitur dupliciter, exempla metaphysica, ut magnitudinis & magnitudinis esse, & naturalia, ut aquam esse, quod habet rationem universale, modo cognitione sensitiva cognoscere aquam esse similiter magnitudinis: sed per intellectum possunt solum cognoscere magnitudinem, que hic sumitur per universale. Sed obicitur. Philosophus dicit, quod non est quidem caro & carnis esse, idem in quibusdam, at in quibusdam est idem: modo nequaquam est idem intelligere universaliter & singulariter. Respondetur quod Philosophus vult, quod se intellectus non solum cognoscit universaliter, sed etiam particulariter, sed sensus cognoscit singulariter solum. Et ergo sensitiva cognitio convenit solum intellectui materiae conjunctionis & sic quando dicit Aristoteles quod in quibusdam est idem caro & carnis esse, vult tantum quod sint eiusdem potentie ipsius intellectus.

Accidentia non habent materiam. 7. Metaph. Respondetur quod verum est de materia, ex qua: quia illam non habent, sed bene in qua habent, scilicet in qua sunt subiectiva.

Actus & potentia cumveniunt omnia predicamenta, per Commentatorem 1. de Anima. Intelligitur uno modo sic, quod in quolibet predicamento sunt termini verificabiles de prima substantia, mediante illo verbo esse, vel potest. Vel ponuntur predicabilia cum illis verbis esse, potest, & sic est veritas quia verum est dicere in genere substantia, Homo est vel potest esse animal, & sic de aliis predicamentis. Alio modo intelligitur sic, quod in quolibet genere predicamenti invenitur aliquid, quod habet rationem actus, & quod habet rationem potentie. Sic iterum est vera quia in quolibet genere reperitur genera & differentia, & sic ibi sunt actus & potentia, eo quod habent rationem materiae, ut patet per Porphyrum. Et etiam reperitur forma vel differentia, quae est actus qui distinguit & separatur, ut patet per Philosophum 3. de Anima. Alio modo sic: Actus & potentia in quolibet predicamento reperuntur, id est termini magis & minus commune, & sic magis commune habet se, ut potentia minus commune, ut actus: vel dicitur, quod tantum vult, quod isti termini, actus & potentia, in communi non sunt in aliquo predicamento, sed bene modo restricto.

Anima componitur ex intellectu agente & possibili 3. de Anima. Intelligitur sic recte, sicut sensus ad intellectum concurrunt quandoque, active, quandoque, passive, sic intellectus concurrunt quandoque, active, & tunc dicitur intellectus agens: quandoque, passive, & sic dicitur intellectus patiens, scilicet quando recipit illas passiones sive species. Sed non debet intelligi, secundum realem compositionem, sed dicitur actus agens, quando actu format intellectum.

Anima est corruptibilis, 3. de anima. Intelligitur non secundum essentiam, sed secundum quandam operationem instrumentalem.

Anima predicatur aequivoce de animabus, per Commentatorem, 3. de Anima. Intelligitur analogice sic, quod anima per prius dicitur de anima intellectiva, & hoc prioritate dignitatis, & per posterius de aliis animabus, scilicet sensitiva & nutritiva. Itam potest intelligi de intelligentibus secundum analogiam perfectionis.

Accidentia solum sunt sensibilia, 2. de Anima. Intelligitur quod solum sunt sensibilia per se directe, cum hoc tamen fiat, quod substantia per accidens, & materiam sunt sensibiles.

Animal est animal propter sensum tactus, 2. de Anima. Intelligitur quod Ly propter non impartat causam efficientem: sed convertibilitatem, ita quod omne, quod est animal, habet sensum tactus, & e converso, omne quod habet sensum tactus, est animal.

Animal habens unum sensum est imperfectissimum, 1. Metaph. Intelligitur quod ad totam speciem, non autem quo ad certum individuum.

Anima est in corde, sicut arena in tela, in de sensu & sensato. Intelligitur quod anima sedet in corde principaliter & originaliter, & minus principaliter in aliis membris. Quod si obicitur, sed aranea non est in qualibet parte tela, igitur anima non est in qualibet parte corporis. Respondetur, quod Philosophus loquitur opinative de illis, qui dixerunt animam tantum esse in corde, & dirigere suas operationes per omnia membra: sic quod illa operationes regeret tota membra. Sed illa opinio reprobat per Philosophum ibidem, quia nullum agens instrumentale potest producere aliquam operationem, non eo agente agente principali. Unde non oportet hic omnimodam similitudinem querere inter animam & araneam.

Animal est in corpore, sicut monarcha in civitate bene disposita, Philosophus in lib. de motibus naturalium. Intelligitur quod, ad sensum improprium, quod Ly debet importare non omnimodam similitudinem, sed equalem & sufficientem sic quod anima est regens ipsum corpus, sicut monarcha in civitate.

Alia qualitas non est activa, 2. de Generat. Intelligitur non quod aliqua qualitas, scilicet siccitas & humiditas, nullo modo sit activa: sed sic, quod sit minus activa, quam alia, quia siccitas & humiditas sunt qualitates minus active quam caliditas & frigiditas.

Aliud est videre per visum, & aliud discernere, 2. de anima. Ibi dicitur, quod Philosophus non innotuit duos sensus exteriores visus, sed duos sensus visus: unum exteriorem, alium interiorem, & per hoc quod dicitur: aliud est per visum, discernere, tangit sensum interiorem, scilicet sensum communem interiorem: sed per hoc quod dicitur: aliud videre, tangit sensum visus exteriorem, & hoc vult Philosophus.

Anima est species specierum, 3. de Anima. Intelligitur sic, Anima est species specierum, id est, forma formarum, quia dignissima forma in istis inferioribus est anima humana, vel sic, anima est forma omnium specierum, id est, formarum intelligibilium, scilicet receptivae, quia est recipiens species intelligibilium omnium rerum.

Anima est locus, 2. de Anima. Ibi dicendum est, quod locus dupliciter capitur. Uno modo proprie, & sic ultima superficies locati dicitur locus, sic est pars integras alicuius. Alio modo locus capitur pro continente, & sic anima est locus specierum, quia continet in se species, id est, scientias & virtutes.

Accidentis esse, est in esse 7. Metaph. & 1. Phys. Sensus est, non quod accidens actu substantia, a qua dependet, inhaerens, sed quod possit & debeat sua natura inherere, nisi aliunde impediatur.

Ad Philosophum pertinet invenire prima principia medicae scientiae, ex de sensu & sensato. Ibi dicitur, quod ubi Philosophus desinit, ibi medicus incipit: & ergo necessarium est medicum esse Philosophum.

Argumentum est contrarium alio, 2. de Anima.) Intelligitur sic, accipiendo contrarietatem improprie, scilicet quod tantum valet, quantum dissimile. Deinde intelligitur in principio, non in fine, quod enim in principio dissimile est, in fine simile est, simile enim simili nutritur & augetur.

Apes & canes sunt prudentiora ceteris animalibus brutis, 2. Metaph.) Intelligitur quod majorem habent in infirmitate, quam alia animalia bruta, quia possunt sibi discernere convenientiam, & fugere inconvenientiam. Et capiendo Ly prudentiam proprie, prout & recta ratio rerum agibilibus, ut est habitus intellectualis, tunc solum convenit hominibus, & non apibus vel canibus.

Anima sensitiva est in corpore extensa, 2. de Anima.) Intelligitur quidem de animalia rationali, continente gradum sensitivum non secundum suam ipsius substantiam, sed quoad organa, vel ad dispositiones requisitas ad actum sentiendi, sic quod requirit organa extensa. De anima vero sensitiva bruti intelligitur simpliciter etiam quoad ipsam ejusmodi animae substantiam. Anima enim sensitiva bruti ex potentia materiae quantae & extensa producitur atque exoritur, & ideo etiam ipsa, quanta extensa est.

Alia animalia solum habent unum sensum, & aliqua tres, 3. de anima.) Ibi dicitur, quod Philosophus est locutus de animalibus imperfectis.

Arguendo à positivo ad comparativum, est bona consequentia, 2. Topic.) Intelligitur quod arguendo negative, & non affirmative, & capiendo comparativum proprie. Bene enim concludo: Socrates non est albus, ergo Socrates non est albius. Non tamen perinde: Socrates est albus, ergo est albius.

Alia est materia omnium liquescentibilium, 5. Metaph.) Ibi respondetur, quod materia non capitur proprie, sed vult, quod omnia liquescentibilia conveniunt in materia aliqua, quia in humiditate.

Anima tam prius vivit vitam animalis, quam vitam hominis, ut dicit Philosophus in de Animalibus.) Intelligitur quod anima prius apparere exercere operationes animalis quam hominis, & ex hoc non sequitur, quod anima sensitiva sit plus in homine, quam intellectiva.

Ab uno agente non provenit, nisi unum. Colligitur ex Aristotele 2. de Genere & cor. in rex. com. 56. & 12. Metaphys. in com. 44. ubi id ipsum expressit etiam Averroes.) Intelligitur sic, ab uno, ut sic non potest, nisi unum procedere, praesertim immediate & sine ordine quodam: Vel melius & clarius: A simpliciter uno quoad essentiam, & quoad virtutem non potest nisi unum provenire. Sed ab uno simpliciter quantum ad essentiam, multiplici autem quoad potentiam & virtutem, possunt immediate plura provenire.

Ad interrogationem factam per quid, de prima substantia convenientius respondetur species, quam genus, Philosophus in Praedicamentis.) Intelligitur prout Ly convenientius non valet in tantum, sicut magis notum, quia tunc sit de converso, sed vult, prout convenientius valet tantum, sicut magis determinate.

Activum & Passivum secundum potentiam dicuntur ad aliquid 2. & 5. Metaph.) Intelligitur quod dicibilia importantiam actionem & passionem includunt terminos ratione, quarum ordinantur, secundum dicitur in Praedicamento ad aliquid, non autem secundum esse & proprie.

A comparativo ad positivum est bona consequentia, 3. Topic.) Intelligitur, dummodo non superveniat aliqua negatio vel dictio habens vim negationis, & quando tenetur proprie.

Arguendo ab interpretatione ad interpretationem, valet consequentia, & de converso, per Philosophum in Topic.) Ibi dicitur, quod dictum Philosophi intelligitur negative, non autem affirmative. Etiam valet illa consequentia, capiendo ab interpretato ad interpretatum affirmative, ut sequitur bene: Ille est officialis, ergo ponitur loco Episcopi.

Anima non est alterabilis, 7. Phys.) Ibi dicitur, quod anima non alteratur alteratione corrumpiva, sed bene salvativa seu perfectiva ab ignorantia inscientis.

Actus non parum dilatat potentiam, 1. de Anima, & 9. Metaph.) Ibi dicitur, quod verum est capiendo actum pro actu potentia, & sic omne illud dicitur in actu potentia, quod actu alter est, & vocatur actus objectivus, huic opponitur potentia objectiva. Unde potentia objectiva vocatur illud, quod non est, sed potest esse, & sic actus & potentia sunt maxime opposita.

Appetitus est ratione carentia, 1. Phys.) Intelligitur non quod semper absit, cuius est appetitus. Vtque enim materia etiam appetit illam formam, quam habet, sed quod solet exoriri huiusmodi appetitus ex carentia: Vel aliter, verum est de appetitu desiderii, non autem complacentiae. Nam illa, quae nondum habemus, desiderare solemus. In illis quae habemus, complacere nobis.

Ad substantiam non fit motus, 5. Phys.) Et ratio est, quia substantia nihil est contrarium, sed omni motus sit de contrario in contrarium.

Ab experientia singularium accipimus universalem scientiam, 7. Phys.) Intelligitur quod ex veritate singularium infertur veritas universalis.

Anima intelligit quando vult, sed non sentit, quando vult, 2. de Anima.) Et ratio est diversitas objectorum, quia objectum intellectus est in ipsa anima, adeo ut & seipsam possit intelligere. At objectum sensus non est in ipso sensu. Non enim sensus sentit seipsum.

Aqua magna plus fluunt de nocte, quam de die, 3. Meteororum.) Et hoc est ideo propter absentiam humoris solaris, artifex est sapientior experto, & architecto manuali artifice, 1. Metaph.) Ad sapientem pertinet, omnia in universali sentire, & difficulta, & habere scientiam, quae sui ipsius tantum causa est, & non causa alterius.

Audire fabulas est impedimentum cognitioni veritatis, 2. Metaph.) Antiqui Philosophi acquisitis vitæ necessariis primo ceperunt philosophari, 1. Metaphys.

Anima est causa corporis viventis in triplici genere causa, scilicet formalis, efficientis & finalis, 7. de Anima, Artifex secundum possessum intendit se assimilare naturæ, Commentator, 2. Metaph.

Animalia augentur magis dormiendo, quam vigilando: In de Somno & Vigilia.

Animalia respirant in humido, in de Morfe & Vita.

Apes habent regem, qui non exit, nisi cum omnibus apibus: ibidem.

Anima infunditur corpori iussu Dei, in lib. de proprietatibus elementorum.

A mulieribus non regitur civitas, 2. Polit.

Anima pretiosior est corpori in omni possessione, 7. Polit.

Ars supplet defectum naturæ, ibidem.

Amor, odium & proprium commodum sepe faciunt iudicem non videre verum, 1. Rhet.

Amicus gaudet de bonis, & dolet de tristibus sui amici, 2. Rhet.

A luxurie fervore student se veri studiosi abalienare, per Boetium in disciplina scholasticorum.

B,

**B**onum est adulterari cum uxore tyranni tempore belli.) Intelligitur sic, utile seu expediens est tempore belli, adulterari cum uxore tyranni, ut ipsa revelet secreta: & sic bonum non debet dici bonum a se moris, quia non est bonum morale, sed malum, sed importat utilitatem, ut dictum est. Causa igitur hac Aristoteles sententia legenda, ne quis ullo tempore licitum esse putet adulterari.

Bonum & malum sunt contraria opposita, per Philosophum in Praedicamentis.) Intelligitur sic, prout bonum & malum sunt differentia artis, non sunt opposita contraria: sed contradictoria, quia malum ens non est ens, sed bonum ens est ens: sed tunc ad Philosophum dicitur, quod loquitur de bonitate moris, & non de bonitate entis.

Bonum utile non est melius bono honesto per Senecam. Intelligitur de bono utili, in quantum non est bonum honestum, quia idem bene potest esse bonum utile, & bonum honestum.

Bonum connumeratum bono facit ipsum melius, 1. Ethic. Intelligitur sic, si bonum infinitum connumeratur bono finito, facit ipsum melius, id est, nobilius, sed si bonum finitum comparatur bono infinito, non facit ipsum melius, quia omnia bona cum primo motore, & totum universum non facit ipsum magis bonum, quam primus motor seorsum eo quod, est bonum infinitum.

Bis tria non sunt sex, 5. Metaph. tex. 19. Ibi notandum est, quod illa propositio bis tria non sunt sex, est distinguenda. Nam Lybis dupliciter sumitur. Vno modo capitur copulativè, ita quod conjunctio in Lybis causat propositionem hypotheticam copulativam: & illo modo tantum valet, Bis tria non sunt sex, & sic est vera, & illo modo eam capit Philosophus alio modo capitur, ut conjunctio inclusa in Lybis, scilicet et sit, & tunc tenetur copulativè, & facit propositionem categoricam de conditionate extremo: & tunc tantum valet, Trias & tria non sunt sex, & sic ipsa est falsa. Alexander Aphrodis. super hunc locum sic explicat: si sex simpliciter accipiamus, hoc numerus est: si autem sex accipias, ut bis tria, tunc cum qualitate dicitur. Vide porro Fonseca lib. 3. cap. 7. de fallacia compositionis & divisionis, & alios.

Bonum animæ est optimum bonum, 7. Polit. Intelligitur comparative scilicet, quod bonum, quod est bonum hominis, est optimum respectu illorum duorum, scilicet boni utilitatis, & boni delectabilis.

Bonum reperitur in quolibet Prædicamento, 1. Top. Intelligitur de bono entitativo, & non de bono morali, quia illud non reperitur in quolibet prædicamento.

Bruum est animantius arbore, per auctorem sex principiorum. Intelligitur quod animal habet plures virtutes vel potentias animæ, quam arbor. Vide supra axiomata: Animal est animantius quam arbor.

Bonum quanto communius tanto divinius, 1. Ethic. 2. Top. Verum est de bono ejusdem speciei. Unde licet uxoriatum esse communius sit, quam religio sum esse, divinius tamen est hoc quam illud. Rursus quando propter communem usum aliquid boni non derogat ut habenti illud bonum, propter hoc enim quantumvis habere equum cum decem sociis, est communius quam se solo habere: tamen non est divinius, quia derogat habenti.

Basiliscus solo vihi interficit hominem per commune dictum. Respondetur quod non est intelligendum, quod per actum patet se & per speciem visibilem interficit hominem: sed est intelligendum ad ipsum sensum quod Basiliscus sunt aequi & humidi, & maxime porros, & per eos sunt evaporationes, que insciunt aërem, & ille aer attractus ad hominem interficit hominem. Et sic simili modo dicitur de muliere menstruosa, quæ solo visu maculat speciem.

Bonum & malum sunt in rebus, verum & falsum sunt in mente, 6. Metaph. tex. 8. & 3. de Anima. Sensus est non quod bonum non sit etiam in anima, sed quod non terminatur ad animam sicut verum, quia bonum non habet rationem terminandi appetitum, secundum esse cognitum, quod habet in anima, sed secundum esse reale, quod habet extra. Veritas autem & falsitas fundantur in re, & terminantur ad animam, quia ut dicit Comment. in 1. disput. lib. de struct. in solut. 2. dubii. Veritas est adæquatio rei ad intellectum. Unde quando res ostendit se intellectui sic ut est, dicitur habere completam veritatem rationem.

Bona sine tristitia sunt eligibilia bona cum tristitia, 3. Topic. Intelligitur quod bona sine tristitia, & sic dummodo præ eminentia bonitatis non convenit bonis cum tristitia. Dicitur notanter bona propter exapulo se vivere, & temperate vivere: quia exapulo se vivere non est bonum, ergo non est plus eligendum, quam temperate vivere. Dicitur etiam, dummodo præ eminentia, quia temperate vivere sine tristitia non est eligendum, quam facere justitiam cum tristitia. Respondendum est, quod bonum cum tristitia quæ sit bonitatis vim cum præ eminentia veri: sed facere justitiam cum tristitia, & potentia.

Bonum ex circumstantiis est eligibilis bono necessario, 3. Topic. Intelligitur quod bonum ex circumstantiis, ut sic est eligibilis bono necessario, ut bona nature naturata: ut sic dicitur notanter natura propter bonum moris, quod etiam est necessarium: tunc etiam additur natura naturata propter Deum, & additur ut sic, quia stat idem esse bonum, cum ex circumstantiis, & bonum natura naturata, ut Bonum vivere est bonum ex circumstantiis, & etiam est bonum natura.

Bonum simpliciter est eligibilis bono particulari, 3. Top. Intelligitur de quocunque est, verum est dicere, quod sit bonum sine addito, & sic auctoritas debet intelligi cum reduplicazione.

Bonum nobilius est eligibilis bono minus nobili, 3. Top. Et sic sequeretur, quod latro nobilis esset melior rustico bono moraliter: similiter etiam, quod Tyrannus esset eligibilior comite bono moraliter. Respondetur quod sic intelligitur, quod omne nobilium, ut sic, in eadem specie nobilitatis est magis eligendum suo minus nobiliori, vel nobilitate paribus scilicet dummodo alteri non veniat una alia nobilitas altam excedens.

Bonum proprium est magis eligendum quam bonum commune, 3. Top. Et sic sequeretur, quod proprium bonum est magis eligendum, quam summum bonum, quod tamen falsum est. Ibi sciendum, quod bonum est duplex. Quoddam est bonum commune, propter cuius communiteratem derogatur habenti, & illud bonum commune non est melius bono proprio, sed de quanto magis proprium, de tanto magis est eligendum, ut est equus vel tunica. Aliud est bonum propter communiteratem, quod nullo derogatur, ut splendor solis vel candela in domo. Et hoc bonum de quanto communius, de tanto divinius, & melius, de illo intelligitur dictum Philosopho, 1. Ethic. Sed de primo bono communi præsens auctoritas intelligitur, & intelligitur cum specificatione, scilicet dummodo cetera sint paria, & dummodo bono communi conveniat præ eminentia.

Bonum & ens convertuntur, 4. Metaph. Intelligitur de bonitate entis, & non de bonitate artis, de quo loquitur Philosophus, 1. Ethic. dicens, quod in diversis artibus est aliud aliud bonum, & sic qualiter ars designat aliud bonum: nec etiam auctoritas intelligitur de bonitate moris, de qua loquitur in Ethic. quod bonus est honorandus secundum virtutem. Etiam non debet bonum capi pro bonitate perfectionis, ita quod illud dicitur bonum, quod alterum perficit: Et de illo loquitur Philosophus, cum dicit: Tempus est quoddam bonum.

Bonum universi consistit in ordine, 12. Metaph. Quia omnia ordinem habent in primum bonum.

Bonum voluntarium est, quod simpliciter est bonum, 2. Ethic.

Benefactores plus amant beneficiatos, quam amentur ab eis, 9. Ethic.

Bona fortuna est impetus naturaliter factus à Deo, movente totam naturam, Philosophus in libro de fortuna.

Bonam vitam scientia perfecta efficit, Seneca ad Lucilium discipulum suum.

Bonum ens seu sapientia nec commodatur, nec emittitur, si venalis esset, non haberet emptorem: sed malum ens quotidie emittitur, ibidem epistola, 4.

Beneficiorum memoria senescere non debet, Seneca de Beneficiis.

Bonitas Dei fuit causa factionis mundi, originis omnium rerum, Plato in Timæo.

Beata est respublica, cui princeps sapiens dominatur, 1. de consolatione, Plato in 6. de Republ.

Bonum est laudari, sed dignius est laudabile, Seneca in lib. de Moribus.

Bona consuetudo excutere debet, quod mala introduxit, ibidem.

C.

Conveniens fit à convenienti, 7. Metaph. com. 28. Limitat Averr. 12. Metaph. com. 18. quod non est omnibus modis ista convenientia, sed oportet, ut ista convenientia sit isto modo, ut agens sit tale in potentia & virtute, quale est effectus in actu.

Contra-



Contraria non possunt esse simul in eodem subiecto, s. Phys. Verum est in esse completo & perfecto, tamen bene esse possunt, in esse restricto. Averr. in 5. Phys. in Com. 6. & 19. & 52.

Conservativum unius contrarii est destructivum alterius contrarii. Verum est de agente particulari, fallit autem de agente universali. Nam calum mediante motu & lumine conservat omnia elementa virtute caloris caelestis.

Circa compositionem & divisionem veritas propositionum consistit, s. metaph. Intelligitur quod circa compositionem, id est, circa propositionem affirmativam & negativam est veritas & falsitas: hoc tamen non est obiectivum.

Corpora caelestia non habent materiam, per Commentatorem, 1. Phys. 1. Coeli, & 8. Metaph. Dicitur quod Philosophus capit materiam proprie, scilicet quod calum non habet materiam ejusdem rationis cum materia inferiorum: Quia si sic, tunc calum esset generabile & corruptibile. Vnde idem Commentator alibi ait: In materia caelesti potentiam esse tantum ad ubi, non autem potentiam ipsam contradictionis, quae reperitur in his inferioribus.

Caelum est corpus simplicissimum, 1. Coeli. Intelligitur hac propositio, id est, non compositum ex materia & forma secundum Averroem, sed solum materia actu existens, vel compositum quidem ex materia & forma, sed nec compositum ex alio corpore priori specifico, sicut mixta componitur cum corporibus elementorum, nec ullas admittens impressiones peregrinas, vel alterationes corruptivas, quemadmodum ipsa admittunt elementa, sed quasdam alterationes salvativas duntaxat, seu perfectivas.

Carnis determinata est quantitas & magnitudine, & parvitate, 1. Phys. text. 38. Non enim quocumque, totum potest indifferenter esse sub quacunque quantitate perfectum, ergo nec ejus partes. Nam totum a partibus dependet. Itaque sicut animal non potest esse sub quacunque quantitate perfectum, ita nec ejus partes, ossa, caro, nervi, &c. maxime autem haec determinatio quantitatis apparet in totis heterogeneis eorumque partibus.

Cor est primum vivens & ultimum moriens, in de Morte & vita. Intelligitur quoad operationes vitales, quae prius apparent in corde quam in alijs membris.

Cor, hepar, cerebrum, sunt principia intrinseca animalis, ut dicunt medici. Hoc videtur contra Philosophum, qui dicit, quod tantum tria sunt principia rei naturalis, scilicet materia, forma, & privatio. Ibi respondetur, quod medici non proprie loquuntur de principijs simplicibus, sed magis de principijs principiatu. Modo auctoritas Philosophi intelligitur de principijs essentialibus & intrinsecis.

Cujuslibet transmutationis naturalis principia intrinseca sunt contraria, 1. Phys. Intelligitur sic, quod cujuslibet transmutationis naturalis principia definitiva sunt contraria, large capiendos contraria. In sunt enim ista principia, terminus a quo, & terminus ad quem, privatio & habitus, potentia & actus.

Certissimum sensum tactus habet homo, 2. de Anima. Intelligitur dupliciter. Vno modo secundum facilitatem intelligendi, judicandi & apprehendendi, & sic aranea habet certiorum modum tangendi, sive tactum quam homo. Alio modo, quoad modum discernendi differentias tangibilium, & sic homo habet certiorum tactum, & non vult Aristoteles, quod homo habet certissimum tactum per comparationem ad alios sensus exteriores, quia nos judicamus certius per visum: sed vult, quod nos habemus certissimum tactum per comparationem ad alia animalia bruta, & hoc quo ad modum discernendi.

Calor est proprium obiectum visus, 2. de Anima. Intelligitur dupliciter. Vno modo, quicquid videtur, hoc videtur ratione, quod habet colores in se. Alio modo intelligitur, quod Ly est caput in actu signato, & sic color est proprium obiectum visus, id est, color significat proprium obiectum visus, & adaequatum. Vel dicitur, quod Philosophus voluit illam, Proprium obiectum visus est color, sic quod Ly Color, stat confusio tantum, & sic non oportet dari certum colorem.

Causa materialis & efficiens nunquam coincidunt, 2. Phys. Verum est de materia proprie dicta, quae vocatur materia ex qua, sed non de materia in qua, scilicet improprie dicta.

Conceptus non sunt aequivoci, s. metaph. Intelligitur quod conceptus rerum non sunt aequivoci ad illa, quorum sunt naturales similitudines.

Convertibile non probat suum convertibile, per communem regulam. Intelligitur de convertibili ignotiori, ut sunt exponentes unius exponente.

Circulariter definire est impossibile, 1. Poster. Intelligitur de absolutis in eodem genere definiendi, non autem est inconveniens, saltem a priori vel posteriori secundum respectum, & in diversis generibus definiendi.

Contingit plura scire, unum solum vero intelligere, 3. Top. Respondetur quia scientia totalis, videlicet de qua hic sermo, est unus aliquis habitus multarum demonstrationum: ipsum vero intelligere actuale, si comparatur ad huiusmodi habitum, unius est, non multorum.

Cuiuslibet innata est scientia & notitia, 1. Poster. Intelligitur virtualiter secundum suas causas, & eo quod intellectus naturaliter assentitur primis principijs.

Causae contrariae sunt contrariorum effectum, in 4. Meteor. text. com. 40. Intelligitur per se nam idem per se non erit eadem causa contrariae, per accidens autem non convenit, quod causa eadem faciat contrarios effectus, sed unus erit per se, reliquis autem erit per accidens. Nam caliditas per se calefacit, sed per accidens infrigidat. Sic enim eadem erit causa contrariorum, ubi dicit Philosophus 2. Phys. text. com. 30. Et datur exemplum de nave, qui sui praesentia est causa salutis navis, & sui absentia est causa submerisionis: manifestum est autem, quod absentia nave non est causa per se submerisionis navis, quia effectus per se positivus requirit aliquam causam per se positivam: alia autem causa sunt venti. Similiter causa contrariae sunt contrariorum effectum, vera est propositio de causis immediatis & proximis: fallit autem in causis mediatis & remotis. Vnde digestio est causa requirata & grossitiei in urina, ut dicunt Medici, quia est causa remota & communis. Ampulsi autem motus calidi, & lumen sunt causa omnium, quae sunt hic. Nam 2. Phys. motus est tanquam vita omnium naturae constantium.

Caelum est indivisibile & inalterabile, 1. Coeli. Intelligitur secundum separationem: est tamen divisibile secundum assignationem partium, quia in caelo diversa possunt partes assignari. Et sunt differentia positionum, & est alterabile alteratione salvatoris, seu perfectionis, non autem corruptionis.

Cessante motu Coeli cessat motus inferiorum, 2. Coeli. Intelligitur sic, cessantibus illis tribus, scilicet motu, lumine, & influentia cessat motus inferiorum: quia statet, quod influentia in inferiora insueret cessante motu caeli, & hoc per suam influentiam, sicut sol per suum lumen, & planetae per influentias, & tunc motus non omnino cessaret in istis inferioribus, eo modo, quo iam dictum est.

Contraria ambo debent esse positiva, 2. Metaph. Intelligitur de contrariis proprie dictis, prout contrarietas distinguitur contra oppositionem privativam.

Caelum est ligatum inter generabilia & ingenerabilia, 1. Coeli. Respondetur, quod Philosophus loquitur secundum opinionem Platonis, & ponit eam assertivam: Alio modo dicitur, quod Philosophus loquitur de medio continere, sic quod sub caelo sunt entia generabilia & ingenerabilia, extra caelum sunt entia optimam vitam ducentia, ut inquit Philosophus ibidem.

Causa finalis habet rationem optimi, 3. Phys. Ibi dicitur, quod Philosophus loquitur in illa auctoritate, de fine cuius, non autem de fine cui. Deus enim V. G. est finis hominis, cuius gratia omnia facit homo. Nemo autem ipse est finis, cui fruitur ejusmodi summi boni quaritur.

Causa est, ad cuius esse sequitur aliud, 2. Phys. & per Auctorem causarum in de causis. Intelligitur de causa totali & sufficienti, quia posita tali causa, etiam statim sequitur effectus, sed sic non est de causa parviali. Nisi velis dicere: causa est, ad cuius esse sequitur aliud pro natura ipsius esse.

Corpus est genus supremum ad substantiam, per Commentatorem, 1. de Anima.) Intelligitur sic, quod corpus sit genus generalissimum inter omnia genera subalterna, sed non simpliciter.

Cujus finis bonum est, ipsum quoque bonum est, 3. Topic.) Intelligitur de bonitate morali & particulari, ut patet, sic cujus finis particularis cum debitis circumstantiis est bonus, ipsum quoque moraliter est bonum. Alio modo intelligitur de fine universali, & de bonitate entis, & sic iterum est vera.

Circulum demonstrare est impossibile, 1. Poster.) Intelligitur demonstrando in eodem genere, sed in diversis est bene possibile, causa finalis, & causa idem sunt, per Commentatorem, 1. Metaph.) Ibi dicitur, quod philosophus capis causam propriissimam seu strictissimam solum pro causa finali, quia talis est potissima causa, sive causa causarum, ut patet ibidem.

Caelum non suscipit peregrinas impressiones, 1. Meteor.) Intelligitur quod caelum non suscipit corruptivas qualitates: cum hoc tamen bene stat, quod capis qualitates salvativas, sicut sunt lumen & motus, quia caelum movetur.

Causa est praetantior suo effectu, per Auctorem de causis, 9. Metaph. & 2. de Anima.) Intelligitur de causis subordinatis, sic quod subordinans praetantior est subordinato suo. Vel sic, quod omnis causa nobilitiori modo habet se in causando, quam effectus in predicando: cum hoc tamen stat, quod aliquando dignitates vel bonitates possunt convenire effectui, quas tamen non habet causa.

Conveniens fit a convenienti, 1. 2. Metaphys.) Proposito haec verificatur tribus conditionibus, scilicet ut sit in agente non instrumentum, & propinquo, non in remoto, & in agente essentialiter, non accidentaliter. Paulo ante etiam explicata.

Causa est nobilitior seu perfectior causato, 4. Meteor.) Falsa est haec propositio simpliciter, sed accidentaliter est vera, scilicet n. in materia, nam 7. Metaph. tex. com. 7. compositum est magis ens, quam materia, & ratio est, quia compositum est in actu, & materia est in potentia. Plura de hoc axioma vide apud Scotum in suis theoremat. copiose & bene explicatam ad limitantem idem.

Causa & cautatum sunt simul, 2. Phys. & 7. Metaph.) Intelligitur de causa in facto esse, & non in fieri: sive de causa actuali, & non potentiali.

Corrupto subiecto corrumpitur & suum accidens, Philosophus in praedicamentis.) Sed dices: si sic, tunc corruptio bonine corrumpitur & felicitas hominis, ex quo felicitas est accidens hominis. Pro quo nota, quod felicitas hominis habet duo subiecta, unum rotale, & illud est homo. Aliud est parviale, & illud est anima. Aliter dicitur, quod homo est subiectum denominationis felicitatis, quia homo denominatur felicitate a felicitate: sed anima est subiectum inhaesivum felicitatis, modo primum corrumpitur, secundum verum manet. Et sic conceditur, quod accidens denominationis migrat de subiecto in subiectum, & hoc non est inconveniens, nec contra Philosophum, 7. Metaphysicorum, vel dicitur, quod corrumpitur subiectum rotale, & adhuc tamen manet parviale, quod est anima, ut dictum est.

Causa efficiens est principium motus & quietis, 2. Physic.) Intelligitur, causa est principium motus, scilicet secundum operationem, & est principium quietis, scilicet secundum operis cessationem.

Cujus effectus bonus, ipsum quoque bonum, regula in Topic.) Intelligitur cujus effectus particularis bonus est, ipsum efficiendo erit bonum efficientis, id est, agentis: loquitur tam de bono entis, quam de bono moris.

Causa per se sunt finita, sed causa per accidens sunt infinita, 2. Phys. tex. 50.) Vt ibi Philosophus argumento hoc ad similitudinem: Sicut causa per accidens indeterminata sunt, quia multi anni accidunt, causa vero per se, una est: ita effectus per se unus, & unum rationis. At effectus per accidens multi sunt: unde cum huiusmodi sint a fortuna effectus fortuiti sunt indeterminati.

Cujus corruptio vel abjectio est magis fugienda, ejus contrarium est magis eligendum, 3. Topic.) Et si sic, tunc sequeretur, quod aer esset magis eligendus quam domus: quia corruptio ejus est magis fugienda. Respondetur quod corruptio capitur dupliciter: Vno modo pro infectione alicujus, ut aeris vel alterius rei. Secundo modo sumitur proprie pro mutatione rei, quia tunc dicitur de esse ad non esse, & illo modo, scilicet ultimo capitur hic. Et dices, si sic, tunc sequeretur, quod prodigalitas magis esset eligenda, quam parsitas. Ibi dicitur, quod intelligitur, cujus bonum contrarium est bonum vel eligibile, modo paritas non est bona, eo quod est vitium.

Consilium mulierum aeternum est, hoc est invalidum, sive parum firmum & ratum, 1. Polit. cap. 13.) Dicit hoc Aristoteles, non quod mulieres careant ingenio & acie mentis, (nam acute sunt, & verum saepe vident) sed quod a rationis consilium impediunt motus animorum, quibus valde obnoxia sunt. Vnde nos vulgo dicere solent, quod subito femina in mentem venit, egressum consilium esse: cum vero tempus cogitandi naeva fuerint, pariter ipsum juxta illud Virgilii. Varium & mutabile semper femina. Nam aut ira, aut amore, aut odio, aut propria utilitate ad vero abducuntur.

Causa finalis est cujus gratia aliquid fit, & finis aliatum, quae est potissima causarum, 2. Phys.) Intelligitur sic, causa finalis est, cujus gratia aliquid fit, id est, propter quam fit effectus. Tunc addit unam conditionem, & dicit, quod causa finalis est potissima causarum, id est, optima, quia omnes aliae causae ordinantur ad ipsum tanquam ad finem. Sed dices: Omnis causa debet esse principium: causa finalis non est huiusmodi, ergo non est causa. Major est Philosophi, Metaph. 4. Respondetur, secundum Commentatorem, quod causa finalis consideratur dupliciter, uno modo via generationis, & sic non est principium, sed ultimum. Alio modo consideratur via perfectionis, quia finis perfectior est omnibus, quae sunt ordinata ad finem. Et sic illo modo est principium.

Causae sunt sibi invicem causae, 2. Phys.) Intelligitur quod causae possunt ad invicem demonstrari, non tamen in eodem genere causae, sed in diversis causis.

Cujuslibet syllogismi altera praemissarum debet esse universalis, 1. Prior.) Verum est de syllogismo, de medio communi existente in modo & figura.

Continua sunt, quorum ultima sunt simul, 2. Coeli, & 7. Phys.) Distingue non per contactum etiam proximum, sic enim & contigua ac continentia, proxima dici possent continua, sed per communionem unius termini. Continua enim sunt, quorum partes copulantur ad unum aliquem terminum communem, qui idem & finis sit unius partium, & simul principium alterius.

Compositum non intelligit, sed Anima, 1. de Anima.) Vt Philosophus, non vult quod homo intelligat. Cum enim anima sit pars hominis, ut si, si anima intelligit, etiam homo intelligit. Sed vult, quod anima non intelligat secundum corpus, sive ita, ut in sua intelligentia communitur cum corpore tanquam instrumentum. Est enim in intelligendo objective dependet a corpore, non tamen subjective: planè n. inorganica operatio est intellectio, ut quae nec efficiatur corpore aliquo, nec recipiatur in corpore aliquo, sed sine organo aliquo corporeo à sola anima efficiatur, & in sola anima recipitur.

Corruptibile & incorruptibile sunt contraria, 1. Metaph.) Hoc est verum capiendo contrarietatem communiter, prout extendit se ad oppositionem privativam.

Contraria maximè distant, Philosophus in praedicamentis.) Verum est loquendo de gradualis distantia, non autem perfectionali seu logicali.

Causa finalis & agens coincidunt, 8. Phys.) Intelligitur uno modo secundum aliquos, quod illa non sit simpliciter vera: secundum autem alios dicitur, quod causa finalis & agens coincidunt in causis per se, sed in causis per accidens non oportet. Alio modo dicitur, quod causa finalis & agens idem sunt sine reduplicatione: sed cum reduplicatione non oportet, quod coincidunt.

Contraria debent esse in eodem genere, 7. Metaph.) Intelligitur quod debent esse in eodem genere praedicamentali, quia si non, tunc non essent contraria, ut patet ex eorum definitione.

Contrarietas in omnibus praedicamentis est quaesita, in sola qualitate reperta, per Boetium.) Intelligitur capiendo contrarietatem strictissimam: sed capiendo contrarietatem large, tunc etiam convenit relationi, actioni & passioni: & intelligitur, quod contrarietas per se convenit qualitati, & per accidens relationi, passioni, & etiam actioni, scilicet in ordine ad qualitatem.

Corpora physica sunt maxime in substantia, 2. de Anima.) Illa est intelligenda, quod corpora physica habent magis vel minus de entitate, quam alia substantia; sed dicuntur maxime substantia, quia sunt manifesta substantia. Et plus apparent sensibus nostris esse substantia, quam alia, quae non sunt physica scilicet artificialia: quia tales solum sunt substantia propter materiam; physica autem substantia sunt non solum propter materiam, sed etiam ratione formae, modo Philosophus ibidem dicit: Corpora naturalia sunt principia artificiosum.

Cuius privatio est peius ens, habitus est melior, 2. Top.) Et sic sequeretur quod anima vegetativa esset melior quam intellectiva, ut patet, quia privatio vegetativa est peior. Probatur, quia ad privationem animae vegetativae tolluntur omnia animalia, etiam homines quam alia animalia: sed ad privationem animae vegetativae tolluntur omnia vivencia, non solum homines, sed etiam alia animalia. Respondetur quod illa auctoritas non est universaliter vera, sed intelligitur de illis, ubi unum non praesupponit alterum, modo potentia intellectiva praesupponit potentiam vegetativam.

Contra negantem principia non est amplius disputandum, 1. Phys.) Intelligitur, quod non amplius disputandum contra illum in illa scientia, cuius alia principia sunt. Quare etiam dicit, quod nullus artifex habet stabilire sua principia, sed Metaphysicus habet stabilire omnia.

Consilium non est de praeteritis, sed de futuris, 6. Eth.) Ratio est, quia quod factum est, non potest esse non factum, quia facere genitum & non genitum hoc solo posse privatur, ut patet per Philosophum ibidem.

Communiora sunt faciliora, 1. Phys.) Contra, Metaphysicus considerat puram communissima, ergo Metaphysica erit facillima, quod tamen videtur falsum: Dicit potest, quod communiora sunt faciliora & notiora cognitione confusa, sed non distincta. Rursum quod Metaphysica non tantum versatur circa illa communia, sed etiam circa substantias abstractas, sive intellectus tanquam principalem partem sui objecti. Cuius ergo a principaliori fiat denominatio, merito Metaphysica dicitur difficilius.

Circa idem versatur Logica & Metaphysica, 4. Metaph.) Intelligitur quod tam Logica quam Metaphysica sunt scientiae communes quoad applicationem.

Contrarium contrariae sunt causa, 2. de Generat.) Ibi dicitur, quod idem particulare est causa oppositorum, & non intelligitur de agente universali, quia tale potest esse causa oppositorum, ut patet 2. Phys. & 2. Metaph. in tractatu de causis.

Caro est organum tactus, 2. de Anima.) Respondetur quod per carnem sentimus tanquam per medium. Dicitur etiam, quod tactus est in carne tanquam in medio, vel dicitur, quod tactus est intra carnem, & hoc etiam dicit Philosophus 2. de Anima. Et hoc secundum communem sententiam, quod nervus sit organum tactus: secundum quosdam vero ipsa etiam caro est organum tactus.

Cuius usus malus, ipsum quoque malum, regula Top.) Intelligitur, cuius usus per se est malus, ipsum quoque est malum.

Consilium non est de fine, sed de his quae sunt ad finem, 3. Ethic.

Consulto oportet velociter operari, consiliari autem tarde, 6. Ethic.

Circa voluptates & tristitias est moralis virtus, 2. Ethic.

Cognitio finis utilis est in arte, 1. Ethic.

Coitus est destructio corporis, & abbreviatio vitae, Arist. in secretis secretorum.

Cum illis conversari debes, qui te meliorem facturi sunt: non proinde cum illis, quos tu meliores facere posses. Seneca ad Lucilium discipulum.

Cotidie morimur, cotidie enim labitur aliqua pars vitae, ibidem Epistola.

Consilium oportet esse de his, quae possunt aliter haberi, 6. Ethic.

Cum consideratione promitte, & plenius quam promiseris, praesta, ibidem.

Causa est incombinata rei eventus ex causis confluentibus in his, quae generantur. Boetius 3. de Consolatione.

Consuetudo est altera natura, 7. Ethic.

Compositum ex materia & forma non dicitur unum, nisi quod sua forma est una. Commentator 2. de Anima.

Cæcus a nativitate sapientior est surdo & muto, in lib. de sensu & sensato.

Castrati plus vivunt quam non castrati, & ideo propter paucitatem coitus plus vivit mulus quam equus, in lib. de longitudine & brevitate vitae.

## D.

DE infinito habetur scientia, 3. Top.) Ibi dicitur verum privative, & per propositiones negativas & conditionales, non autem positive & affirmative.

Dei descendemem a generalissimis ad specialissima, necesse est ire per multitudinem, per Porphyrum.) Ibi dicitur, quod auctoritas in sensu diverso est falsa, quia non est necesse ipsum descendemem ire per multitudinem: sed debet concedi in sensu composito, ut necesse est descendemem ire per multitudinem a generalissimo ad specialissima.

Dans formam, dat omnia consequentia formam, 8. Phys.) Intelligitur uno modo: Dans formam dat omnia consequentia necessaria ad formam, modo scire & virtutes non sunt necessariae ad formam: quia sunt de bene esse ipsius formae, eo quod sunt forma accidentales perfectientes ipsum intellectum. Alio modo sic intelligitur, & melius: Dans formam dat sibi formaliter vel virtualiter omnia consequentia formam: nam sic Deus dat scientiam virtualiter, quia creavit formam intellectivam, sic quod habet naturalem inclinationem ad acquirendam scientiam.

Deus est infinitus, ibid.) Intelligitur quod Deus est infinitus in vigore & perfectione, sed non extensus sive in quantitate.

De multiplicibus seu aequivocis non est scientia, 2. Poster.) Vbi dicitur, quod secundum S. Thomam de aequivocis & multiplicibus in tota sua communitate manentibus non est scientia: sed capiendi aliquid aequivocum in certa eius significatione, tunc de eis bene potest haberi aliqua scientia.

De ente per accidens non habetur scientia, 6. Metaph.) Intelligitur quod de propositione per accidens vera non habetur scientia, tanquam de scibili propinquo, sed bene de re significata per conclusionem.

De corruptibilibus & possibilibus aliter se habentibus non est scientia, 1. Poster.) Intelligitur quod de propositionibus singularibus categoricis non est scientia tanquam de scibili propinquo: cum hoc tamen fiat, quod de talibus est scientia tanquam de rebus significatis per propositiones, sive tanquam de scibili remotissimo.

Demonstratio circularis est impossibilis, ibid.) Intelligitur in eodem genere demonstrandi respectu eiusdem generis causa: non de multis, scilicet demonstrationibus ad eandem conclusionem, & secundum idem genus causa pertinentibus.

Definitum est notius suis partibus diffiniendis, 1. Phys.) Ibi dicitur, quod Philosophus vult, quod facilius sit habere conceptum definitum, quam conceptum definitionis: cum hoc tamen fiat, quod conceptus definitivus sit notior conceptui definitivi: unde ad habendum conceptum definitionis non sufficit concipere conceptum generis vel differentiae, ut dicit Buridanus: sed ad habendum conceptum definitivi sufficit habere conceptum speciei.

Decem praedicamenta sunt decem principia rerum naturalium, Porphyrum.) Intelligitur de principis definitivis supponentibus pro rebus naturalibus, & non loquitur de principis essendi.

Dicens species esse separatas, recte dicit, 7. Metaph.) Et sic videtur, quod universaliter realia sunt ponenda, si essent separata a singularibus. Ibi dicitur, quod Philosophus comparat ibi unversale primo modo, & secundo modo dictum ad invicem, quia qui ponunt



cujus veritas non dependet ex propositione, quæ est de presenti determinatè veras, modo veritas illius propositionis: Homo movebitur, dependet ex veritate illius, de presenti scilicet homo movetur.

Ditiores sunt magis fideles communitati ad communiora, 3. Polit.) Intelligentur quod ut in plurimum sunt magis fideles, non ad commune bonum producendum, sed magis ad conventiones & pacta. In illis enim magis creditur divitiis, quam pauperibus.

Duo corpora non sunt in eodem loco, 4. Phys. & 2. de Anima.) Intelligentur de loco proprio, non autem communi: quia locus proprius est, qui continet solum locatum, sicut est aer. Item naturaliter: per potentiam enim supernaturalem penetrative possunt esse plura corpora in eodem loco.

Dimensiones in materia prima sunt perpetuæ, per Commentatorem.) Videlicet ex sententia Averr. qui & materiam cum Aristotele æternam posuit, eique dimensiones quasdam interminatæ attribuit, quæ terminarentur & modificarentur ab unoquoque agente, pro ratione forme introducenda.

Dispositio medio inter agens & patiens, respectu agentis dicitur actio, & patientis passio, per Commentatorem 9. Metaph.) Intelligentur sic: quod res, quæ est actio in ordine ad agens, dicitur actio: & in ordine ad patiens dicitur passio. Cum hoc fiat, quod actio & passio non sunt proprie ad aliquid: nam reciprocatio & denominatio non sufficit ad hoc, quod aliquid sit proprie in relatione; sed ultra hoc requiritur, quod tertia dicitur prædicentur de se invicem mediante ly, ad aliquid essentialiter. Modo sic, non est de ly agens & patiens.

Definitio non debet dari per opposita, 6. Top.) Sensus huius axiomatis est, quod oppositum non rite definitur per oppositum, nisi definitur ut oppositum, quia ut sic intelligi non potest sine opposito. Proinde cum relativorum esse, sit esse ad aliud, hoc est, cum tota eorum ratio & omnis natura in respectu quodam seu oppositione consistat, non potest ejusmodi unum oppositum rectè defini, nisi definitur per alterum oppositum: Contra verò non est definiendus habitus per privationem, calor per frigus, bonum per malum: quia istorum esse non consistit in tali aliquo respectu. Si tamen hæc ipsa definiantur, quatenus opposita, oppositum etiam fiat mentio in definitionibus eorum. Et dicitur habitus esse, qui opponitur privationi, calor qui opponitur frigori, bonum quod opponitur malo. Plura de hoc axioma vide infra in litera N. ibi: Nulla bona definitio, &c.

Deus solum simplex est, 6. Metaph.) Videtur igitur quod forma substantialis non sit simplex. Respondetur quod simplex capitur dupliciter. Uno modo, ut privat compositionem partium inter se & non aliunde: & sic anima intellectiva dicitur simplex, ex quo non est composita ex partibus, sed tamen æquè bene est componibilis cum materia. Altero modo dicitur simplex, nec est compositum ex altero, nec est componibile cum altero. Et sic trique anima non est simplex: Deus autem simplex, quia non est compositus, nec tamen aliquo modo componibilis. Dicit præterea potest: quod Deus nullam partem habet compositionem neque physicam, neque metaphysicam: nihil enim impotentia & imperfectionis, sed est purissimus actus. Alia verò omnes res habent aliquam ejusmodi compositionem, videlicet actus & potentia, &c.

De æquipollentibus idem est iudicium, regula communis.) Intelligentur quoad sequelam, scilicet ab uno ad aliud est bona consequentia: non autem oportet quoad omnia, quia quoad modum significandi non oportet, ut patet de ly Homo & Risibile, quia ly Homo significat sua significata absolute sed ly Risibile comotat.

Deus & natura nihil faciunt frustra, 3. Cœl. & 3. de Anima.) Intelligentur quod verum est secundum totam speciem, vel ut in pluribus individuis, sed natura bene facit aliquid frustra secundum unum individuum, ut producendo unum hominem cum sex vel octo digitis.

Dubitare de singulis non est inutile, per Philosophum in prædicamento Relationis & Metaph.) Intelligentur dubitare per rationes de singulis non per se manifestis, & sufficienter determinatis, hoc est, non inutile. De manifestis enim dubitare, & iam sufficienter determinatis, non solum inutile, sed etiam stultum & perniciosum est ambigere. Unde non immerito etiam di. uni Theologi, quod dubius in fide infidelis sit, qui videlicet videns decretum Oecumenici alicujus Concilii, vel unanimem consensum sanctorum Patrum, &c. de dogmate aliquo, adhuc sibi licitum putat de eo dogmate dubitare. Satis certus enim est Scriptura sacra interpret, huiusmodi consensus, similiter iudicium ejusmodi legitimi & generalis Concilii, &c. Potissimum itaque axioma hoc (Circa unumquodque non est inutile dubitare, seu uti passim recitat Arist.) Dubitare de singulis non est inutile) habet locum in illa qua per se nota sunt minime, & multum involvunt perplexos obscuritatis, in quibus ad utramque partem argumentari potentes, facile verum assequuntur, uti dicitur in primo Topicorum. Non inutile est ergo in talibus utrinque ambigui dubitare, neutri parti omnino firmiter adherendo. Nam (ut vulgari iactatum est proverbio) qui nihil scit, nihil dubitat, &c. Eodem pertinet illa aliorum expositio: Dubitare de singulis non est inutile, non ita debet accipi, quasi omnia (sunt incomprehensibilia, ac de iis nihil statui ac decerni possit, quid verum, quid falsum: uti Academicis & Pyrrhonicis fecerunt de omnibus dubitantes, ac nos nihil scire posse affirmantes: quæ axioma videlicet est, ambigentes appellari sunt, ut Gellius lib. 1. cap. 5, testatur. Sed ut est Aristotelis sensus: Dubitare de utraque parte contradictionis propter rationes probabiles ad dubitandum urgentes, est valde utile. Unde si quis sine ratione dubitat, tunc erit potius inutile.

Dimittere sensum, & sequi rationem, debilitas est intellectus, 1. & 8. Phyl.) Intelligentur si quis certè noverit sensum, & tamen propter modicam notionem, quam habet per intellectum, aliter definit per intellectum, hoc est, bene debilitas intellectus, quia male iudicat. Alioquin enim certissimum est, non raro iudicio intellectus corrigendum esse iudicium sensus. Nam variis ex causis modisque sensum falli contingit.

Diversæ operationes arguunt diversas formas, per Commentatorem, 12. Metaph.) Intelligentur diversis suppositis, non autem in eodem supposito.

Deus non intelligit simplicia, per Avicennam.) Intelligentur quod Deus non intelligit eodem modo per species, sicut nos intelligimus.

Deus est innominabilis aliquo nomine, per Commentatorem de causis.) Intelligentur Deus est innominabilis aliquo nomine perfecto, omnem perfectionem importante seu exprimente, quam homo in eo cognoscere potest, propter quod multa nomina attribuentur Deo, ut est sapientia, prudentia, salvator, & consimilia, propter quod non unum tantum, sed multa nomina.

De natura contrariorum est, se mutuo expellere, 1. Metaph.) Intelligentur quod contraria non possunt esse in eodem subjecto inhærentia & formaliter, sed bene apprehensivè & contentivè, quia ab eodem continentur.

De quanto aliquid est majoris possibilitatis, de tanto est minoris posse.) Intelligentur de posse activo: stat tamen cum hoc, quod sunt invicem potentia passivè, ut est materia prima, sicut patet 1. Phys.

Diaphnum est invisibile, 2. de Anima.) Intelligentur quod vix & difficulter est visibile. Et ratio est, quia non videtur per speciem propriam, sed per speciem extrinsecam, vel per colorem.

Divisio debet dari per opposita, per Boet.) Intelligentur quoad species medias, non autem intelligitur quoad species immediatas.

Denarius est mensura omnium rerum, quia est fidei iussor in qualibet re, qua indigemus in omni necessitate, 5. Ethic.

Deterius semper est gratia melioris, 7. Polit.

Duplex est ius: scilicet legale & naturale. Naturale est, quod habet eandem potentiam apud omnes homines: Legale verò est, quod est statutum ex lege, 5. Ethic.

Difficile est resistere consuetudini, quia assimilatur naturæ: facilius est tamen transmutare consuetudinem, 7. Ethic.

Delectationes bestiarum pravae sunt ex natura, sed pravorum hominum est consuetudo, ibidem

Delectatio conservat operantem in opere suo, 10. Ethic.

Duplex est vita, scilicet contemplativa & politica; inter quas contemplativa est melior: quia ipsa est divina, alia humana, ibidem.

Deceptio & ignorantia plus proprie sunt animalibus, quam scientia, 2. de Anima.

Duplex est appetitus hominis: scilicet intellectivus, & ille dicitur voluntatis: alius est sensitivus, & ille dicitur concupiscibilis, 3. de Anima.

Doctrina naturaliter procedit ab homine secundum operationem, quam habet doctrina ad discipulum, in primo libro Poet. Arist.

Differentia sumitur à forma, per Porphyrum.

Dimidium est prius toto secundum potestatem, totum autem est prius dimidio secundum actum, 6. Metaph. text. com. 16.

Discipulus debet esse docilis, attentus & benevolus. Docilis cum ingenio, attentus in exercitio, benevolus animo ad audiendum, in Boetio de disciplina scholarium.

Deus est summum bonum super omnem substantiam, omnemque naturam, quem cuncta petunt, cum ipse sit plena perfectionis, & minus societatis indigus. Plato in Timæ.

Dociles nos natura edidit, & rationem nobis dedit imperfectam, quæ tamen perfici potest. Seneca ad Lucilium.

Disciplina bonos mores facit, & ergo illud sapiat unusquisque quod dedit. Seneca de moribus.

Divitiis utendum, sed non est eis abutendum. Seneca de moribus.

De dubiis non definites, sed suspensam teneas sententiam. Seneca de formali vita.

Deum amabis, sed illum in hoc imitaberis, ut omnibus prodesse, & nulli nocere possis, ibidem.

Deus malum facere non potest, sed nihil quod Deus facere non potest, ergo malum nihil est verum positive. Boetius 3. de Consolatione.

Divina providentia rebus gerendis non imponit necessitatem, quia si omnia evenirent ex necessitate, premia bonorum, & poena malorum perirent, ibidem.

## E.

**E**ADEM sunt principia omnium Prædicamentorum, 12. Metaph. text. 19.) *Intelligitur quod sunt eadem proportionem: in omni enim predicamento est aliquid simile materie, & aliquid simile forme, & aliquid simile privationi. Similiter etiam veritatem habet de principii remotis, scilicet de proximis, hac Averr. comm. 22. ibid.*

Eadem sunt principia essendi & cognoscendi, 2. Metaph.) *Respondetur quod philosophus vult, quod principia sunt eadem in eadem demonstratione propter quid generis: quia sicut habet esse in demonstratione per suam rationem propter quid, sic etiam habet cognoscere, ut patet ex quibus nominis demonstrationibus propter quid. Vel intelligitur de principii intrinsecis & essentialibus.*

Ex duobus entibus in actu non fit unum tertium, 7. Metaph.) *scilicet unum per se, sed unum per accidens: Ex materia vero & forma per se fit unum, quia alterum est in actu, alterum in potentia.*

Enia non vult male disponi, 2. Metaph.) *Ex illa auctoritate sequeretur, quod omnia entia naturalia totius mundi seu universi essent bene & optime disposita, & sic nulla essent monstra: dicendum quod licet monstra secundum se non sit bene dispositum, tamen in ordine ad decorem universi est dispositum bene, & ex tali re luceat decor universi.*

Ens & unum convertuntur, 4. Metaphys.) *Sunt enim transcendens, quorum illud se habet sicut subiectum, hoc ut propria passio.*

Effectus gerit similitudinem sue causæ, per auctorem de causis.) *Intelligitur de causis particularibus, sed non universalibus, id est de Deo & Intelligentibus, de quibus non oportet.*

Entia metaphysica sunt abstracta à sensibus, 2. Phys. & 6. Metaph.) *Idem dicitur quod Aristoteles non vult, quod sunt realiter distincta, sed quoad modum considerandi: sic quod metaphysicus considerat de illis, que non habent respectum ad modum, vel quoad materiam, vel quoad qualitates sensibiles. Ex hoc consideratio metaphysici differat à consideratione physici. Et hoc propter id, quia licet illa transcendens: ens, unum, bonum, verum, & alia id genus reperiantur in materialibus & sensibilibus: reperitur tamen in immaterialibus & in insensibilibus. Et ideo dicuntur abstracta per indifferenciam, & bene possunt considerari sine materia, & sine subiecto sensibili. De intelligentibus autem, que item pertinent ad considerationem metaphysicam, clarum est quod secundum rem & rationem abstracta sunt à materia & sensibus.*

Ex ente & ente non fit ens per se, nisi secundum accidens, 2. Phys.) *Hoc est, ex duobus entibus in actu non fit unum ens per se.*

Essentiæ prædicamentorum sunt impermixtæ, per Themistium 2. de Anima.) *Intelligitur quod terminus unus predicamenti non predicatur essentialiter de termino alterius predicamenti.*

Efficiens & materia coincidunt, 2. Phys.) *Intelligitur de materiali causa ex qua: sed non prohibet quod materia in qua, ut subiectum scientiæ, scilicet intellectus sit causa efficiens.*

Ex nihilo nihil fit, 1. Phys.) *Intelligitur per naturalem actionem. Omnium enim naturalium actio præsupponit subiectum. Vel aliter: Ex nihilo nihil fit, scilicet ab agente naturali, sed bene ab agente supernaturali, scilicet deo: in enim hoc univ. sum ex nihilo creavit, hodieque singulas animas racionales ex nihilo creat.*

Entia non mota, non sunt physice considerationis, 2. Top.) *Intelligitur sic: Entia que non considerantur sub ratione motus, vel tanquam causa ad effectum, vel tanquam principia ad principia, ista non sunt physice considerationis, modo anima reducitur ad ens nobile tanquam ad causam efficiemem.*

Entis passio est bonitas, 4. Metaph.) *Intelligitur de ente extra animam, & de ente in actu, quia tali primo competit: nam 6. Metaph. text. com. ult. bonum & malum etiam in rebus, & verum & falsum sunt in anima.*

Ex non quanto fit non quantum, 2. Cæli.) *Verum est, quod ex non quanto non fit quantum continuum, licet bene discretum: & licet tres conclusiones Grammaticæ scientiæ non sunt quantitas continua, quia simplices qualitates in anima, sunt tamen quantitas discretæ, quia numerus.*

Ex uno nihil sequitur, 2. Prior.) *Intelligitur quod ex una propositione nihil sequitur syllogisticè, sed ex una bene sequitur enthymematicè.*

Eiusdem effectus non sunt diversæ causæ, per auctorem de causis.) *Intelligitur sic, quod eiusdem effectus non sunt diversæ causæ subordinatæ: ergo etiam non sequitur, intellectus infert, ergo non præmissa, quia præmissa & intellectus sunt causæ subordinatæ tanquam ad efficiens & ad instrumentum.*

Ens nec est univocum, nec æquivocum.) *Intelligitur quod ens æquivocum à casu, sed bene à consilio, seu per analogiam: quia per prius de substantia, & per posterius de accidente.*

Entis diversæ sunt species, 1. Phyl.) *Intelligitur capiendæ species pro terminis minus communibus, non autem ens pro habitibus propriè dictis. Ens enim non est genus, sed analogum respectu suorum inferiorum.*

Æquale est de esse quantitatis, 1. Cœli. & in Præd.) *Intelligitur de quantitate finita, non autem infinita.*

Ex vero nihil nisi verum, 2. Prior.) *Intelligitur quod in consequentia bona & formali, ex antecedente vero nihil sequitur nisi verum.*

Æterno nihil est prius, 8. Phyl.) *Hoc est verum secundum tempus: cum hoc tamen stat, quod aliquid sit prius secundam naturam.*

Ædem differentia non sunt divisæ inferioris & superioris in Prædicamentis.) *Intelligitur de differentiis essentialibus, sed non accidentibus, ut quantitas dividitur in finitum & infinitum.*

Æternum non sunt in tempore, 4. Phyl.) *Intelligitur commensurativè; adæquatè commensuratio temporis non convenit æternis.*

Ea quæ scimus, sunt minima respectu eorum quæ ignovimus, per Themistium.) *Verum est, quod ea quæ scimus determinatè & in specialibus, & non in universali seu confuso modo: quia in universali scimus omne ens per istam propositionem: Omne ens vel est, vel non est.*

Excellent sensibile corrumpit sensum, 2. de Anima.) *Et sic, tunc unum illorum non est æternum, quorum unum contingit pati corruptivè, & aliud non. Sed sensum contingit pati corruptivè ex auctoritate, intellectum vero non: ergo sensus & intellectus sunt idem. Ibi dicitur, quod sic intelligitur, quod ex ellens sensibile corrumpit sensum, quoad dispositionem, non autem quoad essentiam: & sic sensus materiam, sed non materiam, sensus corrumpit propter appellationem.*

Embrionis primo vivit vitâ vegetativâ, & postea sensitivâ.) *Intelligitur quod prius apparent in embryone operationes potentia vegetativa, quàm potentia sensitiva.*

Eligibilis est bonum circumstantionatum, quàm necessarium, & sine circumstantia. Philosophus in Eth.) *Intelligitur de bono natura naturata, & non de bono natura naturantis: quia primum est bonum simpliciter, & summum bonum est maxime eligendum.*

Esurians est calidus & boci, & sitis est frigidus & humidus, 2. de Anima.) *Intelligitur sic: Esurians est appetitus calidus & sicci nutritivus ad confortandum calorem naturalem: sed Sitis est appetitus frigidus & humidus, & hoc ad refrigerandum humidum radicale, in quo cogit calor naturalis.*

Eccho differit specie à idio primario, per Commentatorem, 2. de Anima.) *Intelligitur quod eccho & sonus differunt specie secundum rationem specivè, cum hoc tamen stat, quod sit unum & idem sonus in re: vel dicitur, quod differunt secundum apparentiam auditus.*

Ex non homine fit homo, Phyl.) *Intelligitur quod ex non, non debet dicere circumstantiam causa materialis, sed circumstantiam temporis, id est, post non hominem fit homo.*

Ejusdem rei non debent plura esse principia, 1. Cœli, & 1. Phyl.) *Intelligitur in eodem genere cauſandi, non autem in diversis: quia prima causa est causa omnium in genere causa efficiens seu conservans, & etiam forma vel anima est causa in genere causa formalis.*

Ens est prius Deo, Philosophus in Prædicamentis.) *Intelligitur quod ens est prius quoad sequelam, non autem quoad naturam essendi.*

Effectus non est causa, 5. Metaph.) *Intelligitur cum reduplicacione, quod effectum ut sic non est causa.*

Ejusdem non sunt plures actus. Commentator de substantia orbis.) *Verum est inter se specivè, & essentialiter distincti.*

Æterna sunt species rerum.) *Intelligitur formaliter vel virtualiter, secundum se, vel secundum suas causas.*

Ea quæ volumus agere ad amicos, sunt eligibilia quàm ad quocunque alios, 3. Top.) *Intelligitur de vera amicitia, id est, de illa, quæ sit propter bonum honestum, & sic illa amicitia amata non est vera amicitia, sed quæ non sit propter bonum honestum.*

Ex æqualitate scitorum arguitur æquitas scientiarum, & sic illa amicitia amata non est vera amicitia, sed quæ non sit propter bonum honestum, & sic illa amicitia amata non est vera amicitia, sed quæ non sit propter bonum honestum. Respondetur quod hoc simpliciter non est verum, sed intelligitur ex præfisa æqualitate scitorum & modorum sciendi, æque perfecte arguitur æqualitas scientiarum, & ergo illa consequentia non valet: intellectus humanus sit tot sicut Deus, ergo est sciens sicut Deus.

Ens extra animam dividitur in decem Prædicamenta, 5. Metaph.) *Ibi videtur velle, quod nullum ens in anima sit in prædicamento, & per consequens videtur, quod Grammatica, Logica, Rhetorica, non sunt in prædicamento. Dicitur quod in prædicamento nullum ens est, quod non existat, nisi in anima objective & imaginative: cum hoc tamen stat, quod ens in anima existens inbative, ut scientia, sit in prædicamento.*

Ens & verum conveniuntur, similiter falsum & non ens, 6. Metaph.) *Dicitur quod verum est, prout sunt passionis ensi: sed non tenet veritatem, prout propositionis.*

Ejus qui eruditur, intellexit in unoquoque genere certitudinem exigere, quatenus ejus natura rei recipit simile, Ethic. cap. 2.) *Videtur quippe à Mathematico persuasionem recipere, & ab Oratore demonstrationem requirere, ita etiam, inquit Boethius in 1. de Trinitate: Disciplinati hominis est in unoquoque genere certitudinem querere, secundum quod natura subjecta postulat.*

Eadem numero sunt, quorum materia est una, 5. Metaph.

Exemplorum non requiritur verificatio, sed manifestatio. Commentator, 2. de Anima.

Ex eo quod res est, vel non est, oratio vera vel falsa dicitur, per Philosophum in Prædicamentis.

## F.

**F**INIS est optimum & melius sic, non simpliciter, sed ad unumcujusque substantiam, 2. Phyl. tex. 74.) *Nota, finis dicitur optimum & melius, non simpliciter, id est, respectu omnium rerum, sed sciendum quod respectu eorum, quæ ad finem sunt.*

Frustrâ dicitur, cum non nat, quod propter aliud est, illius gratiâ, 2. Phyl. tex. 62.) *Sensus est, frustrâ dicitur, quod non consequitur finem, propter quem est factum. Vt si quis deambulet gratiâ ventris purgandi, si non purget, frustrâ dicitur deambulatio, dummodo tamen illud quod fit, sit apertum ad talem finem consequendum, aliàs non dicitur frustrâ: si enim quis lavet manus, ut sol eclipsetur, si postea non eclipsatur, non ob id lotio dicitur frustrâ: quia nihil faciebat ad illum finem.*

Flamma est magis ignis quàm carbo, per Philosophum in Topicis.) *Intelligitur quod flamma plus lucet quàm carbo: non autem quoad essentiam est perfectior, seu magis ignis: sed quoad lucem est perfectior.*

Finis est principium in intentione, & ultimum in executione, 1. Phyl.) *Intelligitur de agentibus à proposito & cum deliberatione, non autem in agentibus mere naturaliter, seu in actione natura. In his enim non est illa apprehensio finis.*

Forma est agere, materia verò pati, 1. de Generatione.) *Verum est principaliter, in eam tamen actio forme quatenus materialis, subjective atque denominative etiam in toto est composito.*

Fama, quam omnes homines famant vel exclamant, non profus solet esse vana & falsa, 7. Ethic.) Et de Somno & Vigilia, quod ab omnibus vel pluribus dicitur, fidem habet quod ita sit.) Dicitur illud, quod plures famant, prestat fidem. Vnde ait Commentator ibidem, quod aliquid dictum famosum, secundum se totum esse falsum, est impossibile. Et intelligitur de sapientibus, omnimodè fide dignis, si plures sapientes dicent & famularent, illud prestat fidem. Nam ut ait Arist. in Ethico, non oportet attendere quid quisque dicat, sed quid sapientes, &c.

Forma non est forma, 7. Metaph. & per Authorem sex principiorum.) Intelligitur quod forma non est forma essentialiter & compositivè, sic quod una forma non componit aliam essentialiter, sed bene accidentaliter, sicut scientia sunt forme ipsius anima.

Forma est simplex & indivisibilis, 2. Phys. tex. com. 31. & per Authorem sex principiorum.) Intelligitur quod forma est simplex, id est, non componitur ex partibus diversarum rationum divisibilium, & intelligitur, quod non est in partes diversarum rationum divisibilis. Quidditas enim cuiusque rei consistit in indivisibili, quantumvis res illa secundum esse physicum sit extensa & divisibilis.

Finis est melior iis, quæ sunt ad finem.) Verum est hoc axioma de fine cuius, non autem est universaliter verum de fine cui: & ita locum tantum habet de fine principali, non secundario.

Felicitas humana est quid optimum, delectabilissimum, eligibilissimum, 1. Eth.) Intelligitur quod felicitas humana inter operationes humanas est quid optimum.

Falsum dicitur non ens, 5. & 6. Metaph.) Scilicet ut sic: vel aliter etiam intelligitur, capiendone ens improprie, scilicet pro non vero.

Frustrà est illa potentia, quæ non reducitur ad actum, 1. Cæli tex. 32. & 3. de anima, tex. 45.) Verum est de potentia, quæ secundum speciem non reducitur ad actum; non autem dicitur esse frustrà, etiam si non in quolibet individuo non reducatur ad actum. Plenior est explicatio huius Axiom. vide etiam infra.

Finis movet causam efficientem, 2. Phys.) Et scilicet modo, quo apta est huiusmodi causa efficiens moveri, vnde cum Deus profus sit immutabilis, & efficiat quidem omnia, sed propter se tanquam finem, non nisi plane metaphorice & abusive dicitur moveri à fine.

Forma est prior materiâ, 7. Metaph.) Est sic, cum sequeretur quod forma esse, ingenerabilis & incorruptibilis, quod est falsum, & contra Philosophum primo Physicorum, eo quod forma est generata. Dicitur quod Philosophus vult, quod forma est prior materiâ hoc est, prior prioritate dignitatis & perfectionis, non autem prioritate nature & generationis.

Forma est quæ dat esse, 2. Phys.) Intelligitur quod forma substantialis, quæ est intrinseca & essentialis rei naturalis, illa dat esse formale rei, id est, mediâ. Dicitur forma substantialis propter formam accidentalem: dicitur rei naturalis, propter rem inde pendentem, quæ est Deus. Dicitur causa intrinseca, propter extrinsecas, ut sunt corpora superessentialia. Dicitur essentialis, propter qualitates primas, quæ sunt causa qualitatis accidentales, si ut sunt aliditas & frigiditas, humiditas, siccitas. Dicitur, quæ dat esse rei, scilicet formale, propter materiam, quæ est de esse entitativo. Ex sua enim natura materia non habet actum formalem, sed tantum entitativum, propter quem scilicet est actus ens. Attamen informe & indeterminatum & profus potentiale.

Frustrà est potentia illa, quæ non reducitur ad actum, 1. Cæli & Mund. tex. 2. Et ratio ejus est, quia ut inquit ibidem, Deus & natura nihil frustra faciunt, & idem asseverat in 3. de Anima tex. 45.) Respondetur, verum est de potentia, quæ secundum speciem non reducitur ad actum, non autem dicitur esse frustrà, etiam si non in quolibet individuo non reducatur ad actum. Non enim inconvenit aliquam potentiam secundum individuum frustrari, quia natura in agendo potest impediri, ut probat Arist. in lib. de Somno & Vigili. Secundum alios respondetur aliter, quod sic vera propositio, quando illa potentia principaliter ordinatur ad illum actum, ad quem dicitur esse in potentia. Si vero non respicit illum principaliter, non oportet quod frustrà talis potentia sit, si ad actum non deducatur: V. g. esto, quod quantitas Cæli esset in potentia ad actum divisionis, si nunquam reducatur ad actum, non est frustrà, quia istud possibile, quod est quantitas cæli non ordinatur principaliter ad divisionem per suam potentiam, quæ plura respicit, sed magis ad dispositionem ipsius cæli in intelligentie, ad hoc quod possit recipere mediante ipsâ qualitates sue nature convenientes, & sui propriis operationibus, ad quas principaliter ordinatur, & iam licet non reducatur ad actum divisionis, propter hoc non dicitur frustrà ejus potentia: & eodem modo est de potentia divisionis in minimis rerum naturalium. Nam 1. Phys. Aufert datur minima caro, ut patet tex. com. 35. nam licet potentia divisionis in talibus non reducatur ad actum, quia non datur minus minimo, quod sit naturaliter dispositum, tamen illa potentia in quantitate non est frustrà: quia ejus potentia quæ plura respicit, non principaliter ordinatur ad hoc, sed potius ad dispositionem materiam ipsi forme, ad hoc quod subiectum, cuius est, possit recipere dispositiones convenientes sue nature pro suis propriis operationibus, ad quas principaliter ordinatur, & ista sunt, quæ communiter dici solent circa hoc. Plura vide apud Zimaram fol. 88.

Fortuna est causa per accidens eorum, quæ sunt propter hoc, extra, semper & frequenter habentibus propositum, 2. Phys. tex. 52.) Intelligitur quod fortuna est causa propter effectum fortuitum, qui effectus non est causa, & per consequens non est fortuna. Dicitur per accidens causa, id est, indeterminata, ad denotandum quod fortuitus effectus non procedit ex causis determinatis. Et idem dicit Philosophus, quod fortuna est causa indeterminata & inmanifesta. Dicitur eorum quæ sunt, &c. id est, respectu effectuum non intencorum, & dicitur hoc idem propter effectus intencos, qui non sunt fortuna. Et sunt duplices effectus, qui veniunt præter intencionem. Quidam primo sunt otiosi, & sunt illi qui non sunt alicuius bonitatis vel malitie, ut frictio barbe & huiusmodi. Alii sunt præter intencionem, per oppositum videlicet non otiosi, & in talibus debet fieri fortuna. Tunc dicitur etiam semper & frequenter, id est, quod fortuna habet fieri in effectibus contingentibus ut raro. Et dicit Albertus Magnus, si aliquem euntem ad forum contingeret semper invenire aurum, hoc non diceretur fortuna, nec fieri à fortuna. Et nota quod aliquid dicitur fieri extra semper & frequenter dupliciter: Vno modo, ex raritate temporis, ut eclipis solis. Alio modo ex causis quia raro eveniunt ex determinatis causis, & de illo intelligitur auctoritas: & sic patet quod eclipis solis non dicitur fortuna, quia non sit ex raritate cause, sed ex raritate temporis. Dicitur in agentibus à proposito, ad denotandum, quod fortuna habet solum fieri in agentibus ex deliberatione: propter hoc casus non est fortuna, quia sit in non habentibus propositum. Et ex illo patet, quod infantes & animalia bruta non habent aliquam fortunam, sed casum.

Finium est, cui potest fieri additio.) Propositio non est universaliter vera, non enim omni finio additio fieri potest. Nam circulus figura finita est, non tamen sibi additio fieri potest, 1. Cæli, om. 12. & 2. Cæli tex. com. 25. quod autem Circulus figura sit finita, manifestum est, quia est uno contenta termino. Deinde entia finita in vigore uti loquuntur, non possunt recipere additionem secundum rem in propria natura, quia unumquodque ens emanat à principio, secundum quod est aptum natum emanare, & non aliter. Et idem talia sunt perfecta in genere, sed non sunt perfecta simpliciter, quia perfectio simpliciter non competit, nisi Deo glorioso, sicut dicit Comment. 5. Metaph. in cap. de perfecto. Tale autem est ens infinitum in vigore.

Finis est causa causarum, 2. Phys. 31.) Nota hic finem sumi proprie pro fine principali, quia ille est, qui movet ipsum agens. Intelligitur vero propositio respectu forme & ipsius esse, scilicet autem respectu privationis. Ad esse igitur positivum præcipua causa est ratio finis, quia illa necessitat agens, & agens formam, & forma materiam. Vnde respectu corruptionis non est aliquis finis in se, sed ut inde aliquid generetur, & tamen illa corruptio non fit sine corruptente.

Forma est quodammodo privatio, 2. Phys.) Intelligitur quod duplex est forma, scilicet positiva & privativa, modo privatio bene potest esse forma privativa, sed nunquam compositiva, sive positiva.

Forma non est separabilis à materiâ, 12. Metaph.) Intelligitur de forma materiali, cuiusmodi cum non sit anima ra-



rionalis (non enim educitur de potentia materiae, sed à Deo creatur ex nihilo incorporea & indivisibilis) bene potest separari à materia.

Formae substantiales elementorum suscipiunt magis & minus, per Commentatorem, 1. Coeli.] Intelligitur de formis accidentibus: vel dicitur, quod Commentator est locutus secundum propriam sententiam, quod formae substantiales elementorum sint, quasi mediae inter formas accidentales, & formas substantiales alias, convenientes quidem cum his, quatenus dant esse, cum illis autem quatenus possunt, ut illae, intendi & remitti.

Figura est, quae termino vel terminis clauditur, 1. Metaph. & 1. Euclidis.] Intelligitur per se ad excludendum substantiam, quae termino vel terminis clauditur per accidens, scilicet mediante magnitudine, ut patet primo Meteor.

Finitum ad infinitum nulla est proportio, 1. Coeli, tex. 52.] Intelligitur determinate, sed bene indeterminate vel aliter intelligitur de proportione commensurationis, non autem de proportione ordinis. V. g. si aqua maris infinita esset, utique à finita spongia exhaustiri non posset, attamen ejusmodi spongia in eam immergi, eique uniri posset: sic quoque juxta fidem Catholicam in Christo ununtur duae naturae, una infinita videlicet divinitas, & altera finita scilicet humanitas, non propter commensurationem unius naturae cum altera, sed propter convenientiam seu ordinem quandam unius naturae ad alteram. Ordinatur enim natura humana ad divinam, tanquam ad suam causam & complementum, & tanquam imago ad suum exemplar, &c. Nil igitur mirum, si hujusmodi duae naturae uniantur, etiamsi una infinita, altera finita, &c.

Finitum & infinitum soli quantitati conveniunt, 3. Physic.] Ut igitur quantitas dicitur dupliciter, tum de quantitate motus, tum de quantitate perfectionis: ita finitum & infinitum contingit dici hoc vel illo modo.

Forma est tota quidditas hominis, 7. Metaph. Intelligitur quod forma est perfecta quidditas hominis, & quidditas formalis perfectior est, quam quidditas materialis.

Forma est magis substantia quam materia, 1. Physic.] Intelligitur prout Ly Magis dicit perfectionem.

Fit autem quodlibet à quolibet, ibidem.] Ibi dicitur, quod Philosophus non loquitur asserivè, sed tanquam receptum ab antiquis, quia Anaxagoras dicit, quod forma latitaret in materia: vel dicitur, quod Philosophus vult iam, quod quodlibet ens naturale, quod fit vel aptum natum est fieri, fit à quodlibet alio, id est, à materia, quia eadem est materia in omnibus generatibus & corruptibilibus.

Frigiditas non ingreditur opus naturae, 4. Met. Aver. 7. Metaph. com. 3.] Limitatur propositio per Averroem eodem in loco, quod videlicet frigiditas per se non operatur ad formam, tamen per accidens in quantum contemperat calorem, qui est eam per se dans formam, potest, & de facto concurrat frigiditas in operationibus naturae illo modo, quia contemperando calorem, reddit ipsum proportionatum ad omnibus naturae, unde sic per accidens & secundaria intentione cooperatur.

Forma est quoddam divinum, optimum & appetibile, 1. Physic.] Intelligitur sic, quod forma est principium intrinsecum & essentiale existens, & quoddam divinum secundum assimilationem, quia assimilatur primo enti, & capiendo Ly divinum non essentialiter, quia ut sic solus Deus est divinus.

Phantasia est virtus activa, 2. de Anima.] Id est, virtus reservativa plurium phantasmatum, potens se referre super illa quotiescunque vult.

Forma simplex nullius est subiectum, secundum Boët.] Intelligitur de forma simplici simpliciter prima, sicut est Deus, qui nullius est subiectum.

Fortuna est occulta & immanifesta hominibus, 2. Physic. tex. 53.] Cujus ratio est, quia cum effectus sortitus non habeat causam per se, nisi per accidens, potest multas habere causas, quia variis effectibus per se potest conjungi, ut occurrere Reclori in via potest esse, aut quia de ambulatum terat, aut negotiarum, aut emptum, aut alius ex causis. Cum igitur non habeat determinatam causam in effectibus, à qua per se procedat, merito dicitur occulta.

A Fortuna possimus dicere, quod nihil fit, & quod aliquid fit, utrunque enim verè & cum ratione dicitur, ibidem.] Nihil enim fit per se à fortuna, fit autem per accidens, hoc autem est secundum quid fieri.

Fortuna quodammodo est causa, & non est causa, 2. Physic. tex. 54.] Intelligitur sic: Fortuna non est quidem causa simpliciter, sed est causa secundum accidens, & dicit Arist. ibid. has causas per accidens esse infinitas, id est, numero indeterminatas, & exemplo pulchre ostendit ibidem.

Forma corporietatis nunquam separatur à materia per Commemoratore, 1. Physic.] Respondetur, quod ibi non loquitur Averroes de forma corporeitatis, quam posuit Avicenna, quem ipse hoc nomine pluribus in locis coarguit, sed loquitur de dimensionibus illis interminatis & perpetuis in materia. Unde secundum ipsum materia prima habet quaquam est ens in actu formali substantiali.

Facilius est aliquid facere, quam rectè facere, 6. Top. cap. 1.

## G.

Generare sibi simile est naturalissimum operum in viventibus, 2. de Anima, text. 34.] Dicitur hoc non, quia magis sit inseparabile, quam alia quaedam operationes animalicae. Verbi gratia, nutrire, sentire, intelligere, quia utique nutritio ratione inseparabilitatis, adeoque necessitatis magis naturalis est viventi, quam generatio, sed quod inter cetera operatione animae vegetativae hoc opus sit perfectionis, magisque intentum à natura. Perinet enim generatio ad conservationem totius speciei. Nutritio vero ad conservationem viventis particularis.

Gravissimum omnium, quod est in medio, 1. Meteor. Terra enim est grave simpliciter, quia residet sub omni corpore, ut patet 4. Coeli & mundi, tex. com. 16.] Intelligitur propositio inter corpora simplicia, sed fallit comparando eam ad corpora mixta, quia datur aliquod mixtum, gravius ipsa terra, ut plumbum. Hac Aver. in 3. Coeli, com. 9.

Generationis non est generatio, 2. de Generatione.] Forma enim & compositum generantur per generationem, non ipsa generatio.

Gaudeant univertalia, quae si sunt, monstra sunt, ibid.] Respondetur quod Porphyrius loquitur ironice & substantiative contra Platonem, qui ponit univertalia realia, distincta à singularibus, ut equum communem, & hominem communem, à quibus singularia haberent esse.

Generatio & corruptio sunt motus contrarii, 5. Physic.] Large loquendo de motu, ut nihil aliud significet, quam mutationem quandam physicam sive instantanea sit, sive successiva. Vel accipiendo generationem & corruptionem pro aggregato, videlicet ex generatione & pravia alteratione, vel pro corruptione & pravia alteratione. Sic enim sumendo pro aggregato, bene possunt dici motus contrarii generatio & corruptio, propter qualitates scilicet et illas contrarias, per quas unum & idem subiectum alteratur ad generationem unius formae substantialis, & ad corruptionem alterius formae substantialis.

Genus est materia speciei, Porphyrius.] Intelligitur similitudinariè, non autem proprie: quia sicut materia prima est indifferens inferre quamcumque formam, sic etiam ipsum genus est indifferens ad quamcumque speciem.

Generans non congregat inter diversa per Comment. 12. Metaph.] Dicendum est, quod verum est, quorum quodlibet ens est ens in actu, bene enim congregat materiam & formam, quorum unum est in potentia, alterum in actu.

Generans & generatum debent esse ejusdem speciei, 7. Metaph.] Intelligitur de generatione univoca & particulari, non autem de generatione univertali & aquivoca.

Generare est generans, 1. Phys. ] Respondetur quod generare capitur dupliciter. Vno modo concretivè, & sic generatio est generans: alio modo abstractivè, & sic non est verum.

Generatio unius est corruptio alterius, 1. de Generatione. ] Intelligitur quod ad generationem unius sequitur corruptio alterius, quia quando generatur cadaver, corrumpitur ipsam animal: & sic habet veritatem de generatione elementorum. Et debet addi ad minus, quia quandoque ad generationem unius sequitur generatio multorum, ut patet in divisione anguille, & talis generatio multorum potest fieri artificialiter: & ergo debet dici, quod auctoritas principaliter debet intelligi de generatione naturali, & non artificiali. Vide Toletum, 1. Phys. q. 3.

Grave movetur in medio, ratione medii, sicut homo in navi, per Commentatorem, 1. Cœli. ] Ibi dicitur, quod Philosophus vult rectè, sicut homo movetur in navi non per se, sed ad motum navis: sic etiam grave simplex existens, in medio non movetur, nisi medium moveatur cum eo.

Grave existens, sursum movetur, deorsum à gravante suam gravitatem, vel à remanente, prohibens etiam, Ibid. ] Respondetur quod tantum vult, quod si aliquid secundum naturam suam esset grave, & quiesceret violenter sursum, & tale debet incipere deorsum moveri: tunc necessariam est vel erit remanere prohibens scilicet gravitatem sic. quod illud grave post quietem non possit inchoare suum motum, nisi per aliquid gravans gravitatem, & remanens prohibens, & sic illa auctoritas est vera.

Generatio substantialis non habet ens in actu, 1. de Generat. ] Scilicet pro subiecto, quod enim dicitur alteratione mutari, est compositum totum. At quod generatione mutatur, & idem manet sub utroque termino mutationis, est materia prima. Nam compositum, quod ante erat, non manet; quod autem succedit, antea non erat: neutrum igitur compositum seu ens in actu mutatur: quod enim mutatur, debet idem sub utroque termino mutationis manere. Subiectum igitur generationis & corruptionis non est ens in actu, sed ens in potentia, videlicet materia prima.

Generans non facit formam, 7. Metaph. ] Scilicet solitarie vel tanquam terminum completum generationis: talis enim terminus generationis est ipsum compositum.

Generatio est productio à non esse ad esse, 4. Phys. ] Juxta illud Averrois: Actio non dat pluralitatem, sed perfectionem, id est, actio facit ut ea, que prius erant in potentia, postea sint in actu; non autem ut plura sint in actu, quam fuerunt in potentia. Plura in esse completo, quam fuerunt in esse incompleto seu potentiatis.

Generatio fit propter formam, & non propter materiam, 2. Phys. ] Et ratio est, quia forma est magis natura, quam materia, id est, perfectior quam materia.

Gratiosi medici incipiunt considerationem suam ab his, quæ demonstrat naturalis, in de sensu & sensato.

Gratissima sunt beneficia, in quibus nulla mora fuit, nisi in accipientis verecundia. Seneca de beneficiis. Juxta illud vulgatum, qui cito dat, bis dat.

## H.

**H**omo est maxime intellectus, 9. Eth. ] Intelligitur quod intellectus est nobilior & principalior pars hominis. Vel dicitur, quod ille homo magis proprie dicitur homo, qui vivit secundum rationem & intellectum, quam ille homo, qui vivit secundum sensum, &c. Unde dicit Commentator de universalibus contra illos, qui vivunt secundum sensum, vobis, qui de numero bestiarum computati estis, divinum & optimum ignorantes, quod in vobis est.

Historiam de anima in primis ponimus, 1. de Anima. ] Prima est ponenda inter scientias naturales, non autem simpliciter, sic enim inter scientias istas humanas Metaphysica est prima.

Homines ut in plurimum attingunt veritatem, 1. Rhet. ] Verum est in factis particularibus, non autem universalibus.

Hoc est ens in anima, ergo hoc est ens, consequentia non valet, 1. Elench. ] Verbi gratia, intelligitur sic: Hoc est homo secundum opinionem, ergo hoc est homo, consequentia non valet ex eo, quod esse hominem secundum opinionem, est esse hominem secundum quid.

Homo bestialis centies millestes peior est bestia, 7. Eth. ] Intelligitur quod homo vivens ut bestia secundum sensum, & non rationem, est centies millestes peior asino, vel aliquo alio animali irrationali.

Homo est quodammodo finis omnium, 2. Phys. ] Respondetur, quod Aristoteles ibi loquitur de rebus factis ab arte. Respectu talium dicit hominem quodammodo esse finem, quia sanè ad hominem commodum omnes artes inventæ sunt. Potest autem hoc axioma etiam simpliciter intelligi, ut homo quodammodo sit finis omnium entium naturalium; propter hominem enim hæc omnia creata sunt, quin & ipsa entia Metaphysica seu transnaturalia, puta, intelligentia habent hominem pro fine secundaria intentione, primaria enim intentione agunt propter se, secundaria propter hominem.

Homo est certissimum omnium animalium, in libro de respiratione.

Homines valde pingues raro generant, in libro de generatione animalium.

Honor est major in honorato quam in honorante, 1. Ethicorum. ]

Homo semper indiget aliqua delectatione, quasi quadam recreatione propter multos labores, qui sibi occurrunt, 7. Ethic. ]

Homines unius gentis naturaliter sunt magis amici, quam alterius, 8. Ethic. ]

Homo sapiens sive felix indiget aequaliter rebus exterioribus, quia natura non est sufficiens per se speculari, sed oportet, quod habeat corpus sanum, cibum convenientem, & reliquum famulatum: non tamen indiget multis rebus, quia non oportet felicem vel Philosophum esse Dominum terræ & maris, 10. Ethic.

Habitus est perfectior privatione, 2. Cœli.

Homo sapiens maxime est felix, 10. Ethic.

Homo naturaliter est animal politicum, 1. Politicorum.

Honestum & magnum genus vindictæ est, ignoscere, Seneca de Formula vitæ.

Humiditas cibi veniens ad cerebrum in frigidata, facit hominibus theuma, sive catharrum, in libro de sensu & sensato.

## I.

**I**mpossibile est, continuum esse compositum ex indivisibilibus, 6. Phys. & 1. Cœli. ] Intelligitur, impossibile est continuum componi ex indivisibilibus tanquam ex partibus integralibus. Modo quævis sit quoddam continuum compositum ex indivisibilibus: hoc est tamen ex partibus essentialibus, & non integralibus.

Infinutum, secundum quod infinitum, est ignotum, 1. Phys. tex. 35. & 2. Metaph. tex. 11. & 1. Poster. ] Intelligitur quod si infinitum esset in magnitudine vel multitudine, ipsum, secundum quod tale, esset nobis ignotum. Et hoc quidem secundum cognitionem rei, non nominis: nam quod ad nomen atinet, infinitum cognoscitur esse id, quod fines non habet. Deinde dicitur propositam propositionem esse veram de intellectu creato, qui finitus est, non autem de intellectu Dei, qui infinitus est, comprehensionem habens infinitam. Talis enim intellectus utique etiam potest comprehendere infinitum.

In natura nulla res adeo vilis & parva est, qua non liceat inspectare aliquid divinum, & admiratione dignum, 1. de partibus animalium c. 5. ] Et auctoritate Hermeti, mineralibus & vegetabilibus insunt proprietates, quæ si ab hominibus essent cognita, possent homines operari quicquid per magicas conficitur artes.

Innata est nobis via cognoscendi & procedendi à notioribus nobis, ad notiora natura, 1. Phylcorum tex. 2.] *Idest, naturalis ordo docendi est, ut procedamus à notioribus nobis ad notiora natura. Et hic ordo vocatur ordo doctrinae, non naturae. Et si enim nostro naturali modo cognoscendi sit congruens, non tamen perinde conformis est, aut modo operandi natura, aut naturae ipsarum rerum. Non exit ut Arist. ibidem dicit, eadem nota sunt nobis & natura sive simpliciter. Unde secundum ordinem naturae, non ratio à notioribus natura, sive à notioribus simpliciter procedit ad notiora nobis. Sane autem ista notiora nobis non cognitione distincta, sed infusa. Unde quantumvis processu iste naturalis sit principium inquisitione, tamen posteaquam habetur scientia, aliter potest procedi.*

Individa sunt infinita, per Porphy. c. 3.] *Intelligitur non positive sed negative, id est, quia non est certus & definitus eorum numerus, possunt enim esse plura & plura. Vel aliter sunt infinita, non quidem in actu, sed potentia. Species autem utroque modo finitae sunt, & actu, & potentia: quia semper sunt eadem species, licet non eadem individua.*

In parte animae intellectiva non est alteratio, 1. Phyl.] *Intelligitur quod in parte animae intellectivae non est alteratio corruptiva, sed perfectiva, non quidem quod specie perfectivatur (non solum enim alteratur ex ignorantia in scientem, sed etiam aliquando ex sciente in ignorantem, & non semper ex malo in bonum, sed etiam aliquando ex bono in malum) sed quod non corrumpatur aut ledatur, sicut compositum aliquod aut forma aliqua materialis, quae per alterationes istas etiam corrumpi solet.*

Intellectus omnia intelligit & sit, 3. de Anima, tex. 4.] *Notandum quod intellectus scientia sit singula, dupliciter intelligitur. Uno modo realiter, & sic est falsa. Alio modo intelligitur receptivè sic, quod potest recipere species omnium intelligibilium, & sic intelligitur praesens auctoritas. Nam si ut pupilla est quoddam omnium colorum receptivum, sic anima est species omnium intelligibilium, quia potest in se recipere species omnium intelligibilium.*

Intellectus infinita intelligibilia cognoscit, ibid.] *Respondetur quod intellectus in propositione universali infinita intelligibilia cognoscit: vel dicitur, quod Arist. loquitur de cognitione confusa & generali, non autem de discreta & determinata.*

Infinita relinquenda sunt ab arte, per Porphy.] *Sic etiam allegatur, quod infinitorum non est scientia, Respondetur quod uno modo intelligitur de infinitis secundum illam rationem, secundum quam sunt infinita & sic de ea non habetur scientia. Alio modo sci: infinitorum singularium non est scientia neque distinctiva, neque demonstrativa: quia termini singulares non sunt desimibiles definitione stabili & mansiva.*

Intelligere est pati, 3. de Anima.] *Intelligitur de intellectu acquisitione aphantasmata, non autem per nudam essentiam. Et illo modo Deus intelligit, quia omnia intelligit per suam nudam essentiam.*

Illa est propositio affirmativa, Socratem contingit non esse, 2. ad Ipepistas.] *Intelligitur sic, quod illa propositio habet affirmativam veram, hoc est, de modo, est tamen negativa de actu.*

In omni consequentia bona & formali, oppositum consequentis repugnat antecedenti, est consequentis regula Logicorum.] *Intelligitur de opposito contradictorio, vel etiam aliquando de opposito contrario: non autem semper habet veritatem de subcontrariis. Vel dicitur, quod opposita consequentis repugnant antecedenti, quoad stare simul in veritate, ut patet inveni.*

Idem non sequitur ad utrumlibet contradictorium.] *Intelligitur quoad idem contingens, non sequuntur duo contradictoria copulative ad invicem.*

Idem omni ente quod movetur, necesse est imaginari materiam, 12. Metaph.] *Respondetur quorum materia capitur hic improprie pro subiecto motus, & non capitur pro altera parte totius compositi.*

Impossibile est esse unum principium rei naturalis, 1. Phyl.] *Intelligitur exclusivè sic, quod sit tantum unum principium, & non plura. Alioquin enim si tria sunt, utique & unum.*

In perpetuis non est ponenda pluralitas individuum sub eadem specie, 12. Metaph.] *Et sic sequeretur, quod tantum unus esset intellectus in omnibus individuis speciei humanae. Respondetur, quod intelligitur de perpetuis abstractis à materia secundum rem & rationem, ut sunt intelligentiae, quae sunt sine materia seu corpore, & sine ordine ad corpus perfecte possunt definiti. Cum hoc tamen fiat, quod plures sint animae intellectivae, plures intellectus humani pro multitudine hominum, quia anima rationalis habet ordinem essentialem ad corpus, nec habet esse completum, nisi unito corpori. Et ideo etiam quamvis separata, definitur per ordinem ad corpus: sic etiam licet materia sit perpetua, sive neque generabilia neque corruptibilia, tamen in quolibet supposito est alia & alia secundum numerum & non secundum speciem.*

In aeternis non differt esse à posse, 2. Phyl.] *Sensus est, quicquid in eo, quod verè & proprie aeternum est, cuiusmodi quidem solus Deus esse potest, id ipsum etiam est. Est enim Deus purus actus, in quo nulla potentia ad intra, quamvis bene concedatur potentia ad extra, utrique enim multa potest Deus facere, quae nec fecit, nec faciet. Sed ista non est potentia ad intra, sed ad extra.*

In Deo sunt omnia, 12. Metaph.] *Intelligitur exemplariter, causaliter, causativè, ordinative & conservativè; non autem inhaesivè vel subiectivè, vel compositivè.*

Idem accidens non est in diversis subiectis, 4. Metaph. & 1. Phyl.] *Intelligitur uno modo sic, quod unum simplex accidens non est in diversis subiectis, quorum unum non est pars alterius pro eadem parte, & pro eodem tempore. Alio modo sic, unum & idem accidens non est in diversis subiectis inherendis, sed bene in diversis subiectis essendi. V. g. scientia est in homine denominativè, in anima inhaesivè, in libro autem obiectivè.*

Intellectus est ens in pura potentia, 3. de Anima.] *Sciendum quod intellectus capitur dupliciter: uno modo, secundum se & absolute, & sic est ens in pura potentia, & habet se tanquam tabula rasa, in qua nihil est depictum. Alio modo consideratur, ut habet in se aliquas species & notitias, & sic est in actu.*

Illud quod nobis est innatum, non potest tolli à nobis, 2. Eth.] *Respondetur, quod Philosophus intelligit sic illud: Quod nobis est innatum positivè, illud non potest tolli, sed bene quod est nobis innatum negativè, hoc diffculter potest à nobis tolli.*

Impossibile est unum subiectum habere plures formas, per Auctorem in de substantia orbis.] *Intelligitur de formis substantialibus & rotalibus, & non de accidentalibus nec parti alibus; vel tenendo illam opinionem, quod plures formae substantiales sunt in eodem composito, tunc intelligitur auctoritas sic, quod impossibile est in uno & eodem composito esse plures formas non subordinatas. Sed non tenendo illam opinionem, tunc auctoritas, ut dictum est, simpliciter est vera.*

Impossibile est, quod actio & passio ab una & eadem natura procedant, 3. de Anima.] *Respondetur quod in actione verè & motu vero, qui reperitur in corporibus aut in virtutibus corporeis, impossibile est, ut actio & passio ab una & eadem natura per se procedant, tamen in motu aquivoco idem potest esse per se movens, & per se motivum, id est, per se intelligens & intellectum, in animalibus abstractis intelligentibus, excepto intellectu materialia.*

Intelligere vel est imaginatio, vel non sine imaginatione, 1. de Anima tex. 13. & 3. de Anima tex. 35.] *Intelligitur de intellectu in fieri, non autem de intellectu adeptivo, sive habito. Quamvis enim in principio, ut moveatur intellectus, & incipiat cognoscere, indigeat phantasmate, tamen post rem semel intellectam, & servata speciebus intelligibilibus, phantasmate iam non indiget. Deinde sensus esse potest, quod intellectus non intelligit sensibilia sine imaginatione vel sine phantasmate. Immaterialia vero, nempe substantias separatas, & seipsam sine phantasmate Denique inquit Averroes in via Aristotelis, sic existimandum est: Intellectum possibilem hominis paulatim ita posse perfici scientiis moralibus, mathematicis, naturalibus, ut tandem per unionem intellectus agentis, tanquam forma cum materia, immediatè sine ullo phantasmate, adeoque intuitivè cognoscat Deum, & substantias abstractas, etiam in hac vita, quae Averrois imaginatio amersa falsa, tamen ab Aristotelis sententia fortassis haud aliena. Ex quibus patet, Alexandrum Aphrodisiensem, & ejus sequaces perperam ratiocinari, ex hoc textu 39. 3. de Anima, contra immortalitatem animae rationalis, in via Aristotelis: Sic enim*

Alexander: Si anima non est sine imaginatione, non potest esse sine corpore, juxta text. 12. & 13. x. de anima: Sed non potest intelligere sine phantasmate seu imaginatione per text. 39. 3. de Anima; Ergo non potest esse sine corpore secundum Aristotelem. Hoc enim argumentum Alexandri, quod male à quibusdam paratur insolubile in via Aristotelis, probabilissime dilui potest, respondendo ad Minorem, uno ex illis tribus modis.

Idem & similiter se habens semper idem aptum est facere, 2. de Generatione, text. 56.] Intelligitur quod idem in quantum idem, & eodem modo se habens respectu ejusdem materia, eodem modo dispositè & mediante, eodem subiecto aptum natum est facere idem.

In generatione substantiali nullum subiectum sensibile debet existere, 2. de Generatione.] Intelligitur quod non debet manere idem subiectum præexistens, hoc aliquid ex actu formali & substantiali; generatio enim est mutatio totius in totum, adeoque terminatur in novum aliquod compositum.

In nullo genere causarum processus est in infinitum, 2. Metaph.] Verum est in essentialiter subordinatis.

Intellectus non potest simul & semel plura intelligere, 2. Metaph.] Verum est distinctè & determinatè. Potest tamen intelligere modo confuso.

Impossibile est multitudinem esse actu infinitam, 3. Phys.] Intelligitur sic, quod impossibile est entium diversorum, multitudinem esse infinitam actualiter, sed continuorum infinitam esse nihil prohibet: Sunt enim in continuo infinitæ partes, sed in actu vel divisè seu potentia, ut videlicet, ut non possit dividi in tot partes, quin possit dividi ulterius. Unde solet dici, quod continuum habet partes infinitas non categoricè, sed syncategorematicè.

In dictis per accidens non est idem ipsum & esse ipsum, 7. Metaph.] Dicitur quod Aristoteles vult, quod in predicationibus accidentalibus non est idem ipsum, id est, significatum materiale, pro quo terminus supponit & esse ipsum, id est, significatum formale, quod terminus connotat.

In somno animalis sensitiva potentia quiescit, & vegetativa laborat, per Philosopherum in de Somno & Vigilia.] Dicendum, quod debet intelligi, quod anima sensitiva in somno perfecti animalis quiescit ab operationibus suis, quæ sibi deberent convenire, in quantum est sensitiva: sed non cessat ab his operationibus, quæ sibi debentur ut vegetativa. Nam & in somno nutritur & augetur animal, imò plerumque magis, quam in vigilia.

In mobilibus velocitas sequitur proportionem virtutis moventis, 6. Phys.] Hic est distinguendum: Moventia sunt duplicia, quedam sunt naturalia, & talia agunt secundum ultimum sui posse, & de illis intelligitur auctoritas. Alia sunt moventia voluntaria, & de illis non sonat auctoritas. Unde cum primum movens sit movens voluntarium & liberum, non oportet quod moveat primum mobile infinita velocitate, quantumvis sit virtus seu vigor infinitus.

In mathematicis non est bonum neque finis, 3. Metaph.] Intelligitur quod mathematica non docet, qualiter se debet habere homo moraliter, & quod non demonstrat simpliciter, neque per causam finalem, sed solum per causam materialem. Vel dicitur, quod mathematicus non considerat ea, quæ sunt sub ratione boni, vel sub ratione finis, sed considerat ea sub mensura rationis.

Intellectus nullius corporis est actus, 3. de Anima.] Ibi dicunt aliqui, quod intelligitur de intellectu divino agente. Sed accommodatius ad textum dicitur, quod non est alicujus corporis actus tanquam subiecti. Est enim mediata in ipsa anima, consequens animam in gradu illo priori, quem participat cum intelligentiis, sive cum substantiis separatis. Non autem secundum gradum illum, quem participat cum formis informantibus. Deinde nullius corporis est actus, est enim intellectio operatio planè inorganica, multum differens à visione & similibus operationibus animalicis, quæ & ab anima ipsa, & ab organo seu instrumento corporeo efficiuntur, & ideo etiam dicuntur operationes totius conjuncti, non tantum denominativè, sed verè etiam elicitivè.

Idem non movetur diversis motibus, 4. Phys.] Aque primò ac per se: per accidens enim nihil obstat, sicut patet de homine existente in mari, qui movetur versus orientem in navi à se ipso, & versus occidentem ab ipsa navi.

Idem est locus partis & totius, 2. Phys.] Intelligitur de loco communi naturali, non autem proprio.

Impossibile est idem esse in diversis locis, 4. Phys.] Intelligitur secundum se totum simul & semel, idque naturaliter, supernaturaliter enim nihil prohibet idem corpus in pluribus locis existere per omnipotentiam divinam.

In infinitum non potest pertransiri, 6. Phys.] Intelligitur de infinito in actu, non autem in potentia, tale namque spatium continuum habet infinitas partes potentia, non actu.

In magnitudine finita non est potentia infinita, 4. Phys.] Intelligitur, quod in magnitudine finita activè & inhestrè non est potentia infinita. Dicitur activè, quia in magnitudine finita bene est potentia passivè infinita. Dicitur inhestrè propter potentiam non inhestram, quæ est Deus gloriosus.

In finita uni accidunt, 2. Phys.] Hoc intelligitur secundum successionem, & non omnia simul.

Impossibile est unum elementum esse, 2. Cæli.] Intelligitur exclusivè sic, quod impossibile est tantum unum elementum esse sic, quod etiam non essent plura elementa.

Idem non reducit seipsum de potentia ad actum, 4. Metaph.] Intelligitur de potentia essendi vel generandi, sic quod nihil reducit, id est, producit se, vel generat se: cum hoc sit impossibile, alioquin aqua calefacta, sive etiam adjuta ab ambiente, certè reduceret se ad pristinam frigiditatem.

Impossibilis regressus à privatione ad habitum, in prædicamento de oppositis.] Veritatem habet de privatione, quæ privat potentiam, sicut de privatione privante actum. Nam qui in tenebris constitutus, est privatus actu videndi, & tamen adveniente luce transit ad videndum lucem. Sed à cæcitate non potest fieri transitus ad videre, quia non tantum privat actum, verum etiam & potentiam, &c.

Idem est subiectum motus & termini motus, 5. Phys.] Intelligitur sic, idem est subiectum motus, & terminus motus in materia prima: & non intelligitur de termino propinquo, subiecti motus.

Intellectus patitur ab intelligibili, 3. de Anima.] Intelligitur de intellectu creato, qui recipit species ab intelligibili, & de intelligentibus per intellectiorem superadditam; modo intellectus primi motoris non recipit species, ut intelligat determinatione superaddita. Si enim intellectio est sua essentia, adeoque solus ipse est purus actus.

Intellectus non est corpus, nec virtus in corpore, Commentator, 3. de Anima.] Ibi expositores dicunt, quod Commentator non tenetur, quoad illam partem, quod anima non sit virtus in corpore. Verè enim anima intellectiva est forma informans, & non assistens, ut ipse putavit. Aliter dicitur, quod intellectus non est virtus in corpore, id est, non virtus educata de potentia materia, nec in esse suo dependens à corpore, sicut alia forma informantes.

Justitia est præclarissima virtutum, 5. Eth.] Intelligitur de justitia perfectà, non autem imperfecta: quia justitia perfectà includit in se omnes virtutes.

Illud quod alitur, non patitur à nutrimento vel ab alimento, sed è contra, 3. de Anima.] Notandum, istam auctoritatem sic intelligi, quod alitur non patitur ab alimento per se & primariè, cum hoc tamen bene stat, quod patitur secundariè & per accidens: quia omne agens in agendo repatitur, si modo communicet in materia, ut habetur 1. de generatione, nimirum assimilatur ipsum alimentum alito, non alitur ipsi alimento. Unde hic actio principalis per se est ipsius aliti.

In quolibet genere latent equivocationes, 7. Physicorum.] Dicitur quod Aristoteles non vult, quod genera sint equivoca propriè, sed capit equivocationem valde communiter, & intendit, quod in quolibet genere sunt species, quæ habent inter se di-

veritas rationes specificas, sed non in ordine ad genus. Vel dicatur quod vult, quod genera magis ample significant sua significata, quam species.

In quibus contingit magis amicos participare sunt magis eligibilia, quam in quibus non, 2. Topic. Et sic sequetur, quod ipsa amicorum essent magis eligibilia, quam pulli aliorum: similiter sequeretur, quod artes mechanicae amicorum essent eligibiliores quam scientia liberales aliorum. Intellegitur ergo primo de bonis per se & honestis propter primam instantiam. Et hoc intelligitur, dummodo alia bonis non conveniat praeminentia bonitatis propter secundam instantiam. Sed secundum alios intelligitur cum restrictione, sive cum reduplicacione, ut omnia bona, in quibus participant amici, ut sic sunt eligibilia, & sic, quamvis artes ut liberales, absolute non sunt eligibiliores, tamen in quantum eis participant amici, sunt eligibiliores. Sicut etiam dicitur de alia instantia. Interim simpliciter ut dictum est, artes liberales sunt eligibiliores, sicut dicimus, quod agens ut agens, sit nobilitus passus. Et tamen fieri potest, ut passum sit simpliciter nobilitus agente, ut contingit, si ignis agat in hominem. Homo enim proculdubio simpliciter est nobilitus igne.

Allud quod per se est eligibile, est eligibilius quam id, quod est eligibile per accidens, 3. Top. Respondetur ibidem ut sic, quatenus videlicet est eligibile per se. Simpliciter enim aliquando alterum potest esse eligibile.

Illud est melius, cuius privatio est peior, 3. Top. Illa auctoritas non est simpliciter vera, nam datur instantia de sentire & intelligere. Nam privatio huius, quod est sentire, est peior quam privatio huius, quod est intelligere. Et tamen in veritate habitus huius, quod est sentire, non est melior quam habitus huius, quod est intelligere: patet autem, quia ad privationem sensus sequitur privatio intellectus, eo quod nihil intelligitur, nisi quod prius fuit in sensu: & etiam privatio materiae prima est peior, quam ipsius compositi, tamen ipse non est melior habitus. Respondetur quod intelligitur, ubi unum non includit aliud: tam privatio sensus in homine includit etiam privationem intellectus in homine. Privatio materiae prima includit privationem compositi.

Ignis non est visibilis, auctor phara, intelligitur secundum Martium sic. Ignis in prima sphaera non est visibilis, quia ut sic est maxime perspicuitatis & subtilitatis, ut patet, quia astra Caeli per ipsum videntur. Sed ignis est visibilis solum, prout est permixtus cum materiae terra, sicut est ignis circa nos.

Idem non est scitum & opinatum, 2. Poster. Hoc est verum eodem modo; cum hoc tamen stat, quod aliquid sit uno modo scitum, alio modo opinatum, scilicet ratione diversorum mediorum. Quatenus enim per demonstrationem aliquid cognoscimus, scimus quatenus id ipsum per rationem aliquam probabilem opinamur.

Intellectus & intellectum, & intellectio sunt idem in abstractis a materia, 3. de Anima, tex. com. 19. Simpliciter vera est tantum de Deo: Aliquo modo tamen etiam de intelligentiis, quae in intelligendo nullo modo dependent a corpore, nec ut ab instrumentum, nec ut a subiecto. Unde veritatem non habet de intellectu nostro possibili, qui intelligendo dependet a phantasia matris, siquidem oportet intelligentem phantasia matris speculari, ut dicitur in 3. de Anima, tex. com. 39.

Idem non agit in corruptionem sui ipsius, 1. Phys. In oppositum videtur esse semen, quia forma seminis facit esse corporis animatum: & quam cito est corpus animatum, tam cito desinit esse forma seminis; ergo semen agit ad sui ipsius corruptionem. Respondetur quod auctoritas intelligitur in sua primaria actione & per se, cum hoc nihil prohibet, quod idem per accidens agere potest in sui corruptionem: patet, quia organatio corporis illa fit a forma seminis, una cum influencia corporis caelestis: & tamen quando illa fit, tunc desinit esse forma seminis, & sic semen agit de per accidens ad sui corruptionem.

Idem est agens, disponens materiam, & inducens formam, Averr. 7. Metaph. in com. 31. Respondetur, quod propositio veritatem habet in transmutatione substantiali a natura facta, intelligitur respectu immediatè disponenti materiam, stat autem disponere materiam alterando materiam, & tamen natura inducit formam substantialem, licet enim multa sunt differentia inter naturam & artem, quas pro nunc nolo persequi, tamen una est ista ex illis, quia ars non potest producere immediatè formam substantialem, quia omnes formae introductae ab arte sunt accidentia, ut patet ex Phys. com. 13.

In nobis non est odoratus, Commentator 2. de Anima. Videtur igitur, quod nos desicimus in vero sensu. Respondetur: Olfactum hominis esse imperfectiorem aliorum animalium olfactu in percipiendis odoribus, quantum ad distantiam, & quantum ad remissionem. Alia enim animalium remissos odores percipiunt, & in magna distantia, ut canes & vultures, & alia huiusmodi. Homo autem non percipit nisi prope & intensos, vincit tamen homo in percipiendis differentiis pluribus odorum.

Indivisibile non potest esse aequale, 1. Phys. Et videtur, quod intellectus non potest esse formatus scientiis & virtutibus, & alteri intellectus aequalis vel inaequalis, quoniam est indivisibile. Respondetur, verum est, quod indivisibile non potest esse aequale qualitate corporali, sicut est caliditas & frigiditas: sed potest esse aequale qualitate spiritali, & hoc non est inconveniens.

Indivisibile ad quodcumque se divertit, totaliter se divertit, 3. de Anima. Illa auctoritas dupliciter intelligitur. Uno modo sic, quod indivisibile non est secundum unam partem in uno, & secundum aliam in alio: & sic simpliciter est vera, quia indivisibile non habet partes. Alio modo sic, indivisibile quocumque se divertit, id est, secundum quamlibet partem se divertit, & sic tunc auctoritas est falsa, eo quod praesupponit, indivisibile habere partes, quod non est verum. Verior responsio potest sumi ex declaratione axiomatis sequentis.

Indivisibile seu simplex cum attingitur, totum attingitur aut nihil, pro eo quod non habet partem & partem, 9. Metaph. text. 22. Dicitur sensum esse, quod non attingatur secundum partem & partem (in simplicibus enim seu indivisibilibus non est dicere totum, nisi per privationem compositionis & partium) sed ex hoc non sequitur, quod si attingatur, attingatur omni modo. Unde etiam si Deus ab homine cognoscatur in hac vita, vel etiam clarè videatur in altera (totus quidem cognoscitur, & totus videtur) sed non tot aliter seu omni modo, sic enim a se solo cognoscitur. Nam & simplex est Deus, & simul etiam incomprehensibilis. Et tamen si non est aliquid & aliquid, tamen est aliquid unum, quod aequivaleret infinitis. Unde idem latet, & patet quidem ad intuemendum, sed latet ad comprehendendum, hoc est, non sicut in aliqua re composita una pars latet, altera apparet, sed quia illud unum simpliciter infinita existens perfectio, infinitis modis potest cognosci.

Intellectus divinus speculatur omnia, per Boetium, de Consol. Et per consequens videtur, quod intellectus divinus speculatur phantasia matris, consequens est falsum, & contra Philosophum 12. Metaph. ubi dicitur: Intellectus divinus est pure activus, illa auctoritas intelligitur dupliciter: Uno modo objective, alio modo instrumentaliter. Respondetur ergo, quod intellectus divinus intelligit phantasia matris objective, & non instrumentaliter, & hoc vult Boetius.

Ignis est principium augmentationis, 2. de Anima. Intellegitur sic, ignis, id est, calor naturalis est principium, scilicet instrumentale augmentationis.

Idem non est agens & patiens, 9. Metaph. Intellegitur respectu eiusdem.

Intellectus est denudatus ab omni eo quod intelligit, 3. de Anima. Si sic, videtur quod non potest intelligere seipsum. Respondetur quod intelligitur, dum intelligit directè per species proprias & distinctas, & nondum intelligit per species reflexas reflexè & alienas, & illo modo intelligit seipsum.

Idem corruptum in numero non reverti potest, 2. de Generatione, text. 70. & 2. de Anima. Querit Aristotel. ibidem, an regressus fiat secundum idem numero ita, ut corruptum & mutatum idem numero redeat, sensus questionis notus est queritur enim, an aqua, ignis, Leo, color vel aliquid horum, semel corrupta possint ab aliquo naturali agente, iterum produci eadem numero prorsus, solvit ipse dicens, quod in substantiis perpetuis idem numero redit, ut sol idem numero redit ad Arietem, & hoc, quia non mutatur in substantiam, sed localiter movetur, & qualis est mutatur, sic est reditus mobilis: quia enim non mutatur substantia, redit eadem. At in corrupti-

bitibus substantiis, quæ sic sunt, ut possint non esse, impossibile est, post corruptionem eadem numero redire: sed specie solum, &c. At secundum rei veritatem corruptum, idem numero reparari non potest, intellige de potentia physica seu naturali, non autem de potentia supernaturali: Deus enim omnia permanentia corrupta reducere potest. Et sic resurrectionem mortuorum, tamen non demonstrat natura, demonstrat tamen scriptura: tamen non præstat potentia naturalis, tamen omnipotentia divina.

Intellectus & intelligibile debent esse proportionata, ibidem.] Verum est secundum assimilationem, vel secundum rationem intelligibile, non autem secundum rationem quantitativam.

Intellectus non sciuntur, nisi per motum Averr. 2. Metaph. & 12. Metaph.] Intelligitur de scientia physica, Intelligentias enim demonstrat Physicus per notum, dicens: Omne quod movetur, ab alio movetur. Mobile igitur æternum habet movens æternum, movens autem æternum non potest esse in corpore, quia illa non potest semper movere; ergo virtus sine corpore immaterialis abstracta & per se subsistens, & completa sine corpore. Sic Aristoteles & Averroes statuentes (licet falsò) mundum & motum ab æterno probant intelligentias per motum.

Intellectus humanus habet materiam, 12. Metaph.] Intelligitur secundum S. Thomam & Buridanum sic, id est, habet in se quandam virtutem receptivam specierum materialium. Vel sic dicitur, quod per materiam intelligit aliquam operationem, per quam intellectus humanus differt ab intellectu divino, & sic dicit Albertus, quod omnes res infra Deum habent materiam, vel aliquid proportionabile materia.

Intellectus separatus est à corpore, 3. de Anima.] Intelligitur, id est, non est alligatus alicui organo corporeo. Intellectum enim esse separabilem significat non esse organicum: nec in operatione sua à corpore pendere ut conjunctio, causa, vel principio.

Infinito nihil est majus, 3. Phys.] Intelligitur de infinito quoad extensionem: quia illo modo nihil potest esse majus quoad quantitatem.

Idem non est causa oppositorum, 2. Phys.] Intelligitur idem agens particulare, non est eque primo causa oppositorum, specificè distinctorum propter agens universale, ut est Deus vel sol. Dicitur aequè primo, quia idem bene potest esse causa unius per prius, & alterius per posterius, unius per se, alterius per accidens, &c. Dicitur specificè distinctorum, quia pater habens filium, est causa oppositorum, videlicet patris & filii: Sunt enim ista opposita relative.

Ignis in sua sphaera corrumpitur, ut inquit Egidius.] Et licet sibi non potest implicari contrarium formaliter, eo quod aliqua non ascendit, sed tamen potest sibi applicari virtus aliter, quia ignis potest considerari aliquo modo per constellationem frigidam: & sic, tunc descendit, qui a grave movetur deorsum, & sic per talem motum corrumpitur ignis. Unde ignis non est corruptibilis naturaliter loquendo, secundum se totum, sed solum secundum partes, tamen per potentiam divinam potest corrumpi.

Intellectus sequitur rem intelligendo, 3. de Anima.] Intelligitur de intelligendo aliquo simplici conceptu, & non discursivo.

Ignorato motu necesse est naturam ignorari, 3. Phys. tex. 1.] Si sic, quomodo ignorato motu dicit naturam ignorari, cum dicat 2. Phys. tex. 6. naturam esse per se notam. Respondetur quod natura duplicem habet cognitionem, & an sit, & quid sit. ipsam esse per se, notam est: quid autem sit, non est per se notum, sed ignorari potest, & de hac cognitione definitiva dicit, quod qui ignorat quid sit motus, ignorabit etiam, quod natura sit. Per motum enim natura definitur.

In infortuniis virtus relucet, 1. Ethicorum. cap. 2.

In obscuris oportet uti apertis testimoniis, 2. Ethicorum cap. 1.

In re frequenti cognoscitur habitus, 3. Ethicorum cap. 14.

Jactator maxime est vituperandus, 4. Ethicorum.

Juvenis non potest esse sapiens, quia prudentia requirit experientiam, quæ indiget tempore 6. Ethicorum,

Impossibile est prudentem non esse bonum, ibidem.

In civitate sunt tres species: scilicet divites, pauperes, mediocres, inter quos optimi sunt mediocres, quia semper medium est optimum, 2. Polit.

In magnis negotiis oportet unum ordinari ad unum opus, quia melior est cura, quæ incensa est circa unum, quam circa plus, 4. Politicorum.

In dicendo utimur exemplis, ut facilius intelligatur illud, quod dicitur, libro 1. de Poët.

In infirmo est continua tristitia, & moeror inconsolabilis, ibidem.

In quolibet genere est aliquod bonum, licet in eo inveniatur aliqua non bona, Comment. 1. de arte Poët.

Illud est superfluum in definitione, quo ablato, illud quod remanet, manifestat diffinitum, libro 6. Top. cap. 3.

Impossibile est speculari universale, nisi per inductionem, 1. Poster. tex. 33.

Illa demonstratio est dignior, quæ utitur dignioribus principiis, ibidem tex. 43.

Indivisibile non potest moveri, nisi per accidens, 6. Physicorum, tex. 36.

In quiescendo & sedendo anima fit prudens, 6. Physic. text. 20.

Instans est principium futuri, & finis præteriti, 8. Physicorum, text. 11.

Illud est melius, quod optimo propinquius est, 2. Cæli, text. 66.

In divinis actio eorum prima intentione est propter suum esse: secundario verò propter aliud, 2. Cæli Commentario. 17.

In montibus non fit pruina, libro 1. meteor. cap. 4.

Ire de præcedentibus ad posteriora, est magis famosum, 2. de Anima Comment. 11.

Is plurimum habet, qui minimum cupit. Seneca de moribus.

Iustus, secreta non prodit, idem de just.

In omnibus tam maximis quam minimis debet implorari auxilium Dei. Plato in Timæo.

Ira vitanda est non moderationis, sed sanitatis causa, Seneca libro 2. Epist. 18.

Incertum est, quo loco mors te expectat: tu verò eam in omni loco expecta, idem libro 3. Epist. 26.

Id sapit unusquisque, quod didicit, idem de moribus.

Impossibile est, somnium secundum totum esse falsum, Aristoteles de Som.

Inter animalia solus homo est ambidexter, libro 2. de animalibus.

Individuum non generatur essentialiter, nisi ab individuo eiusdem speciei, 1. Metaph. com. 32.

Illud quod est cautius, ut alia sint vera, est verissimum, 2. Metaphys. text. 4.

Impossibile est omnium esse demonstrationem, 3. Metaph. tex. 4.

In æternis non est corruptio, nec malum, nec peccatum, 9. Metaphys. tex. 19.

In sempiternis nulla est potentia, text. 17. ibidem.

Indivisibile omne, quod non habet materiam, 12. Metaph. tex. 5.

Impossibile est, quod duo motus contrarii sint super eundem polum, 12. Metaph. tex. com. 47.

Ignorare vitia est melius, quam scire ea, 12. Metaph. com. 51.

Infirmitas, ponit sanitatem, esse felicitatem: pauper vero factus, divitias, 1. Ethicorum cap. 4. Com.

In modo, est utrumque extremum in actu, sed non in ultima perfectione, Com. 1. Phys. com. 56.

Juvenes custodiendi sunt, ut non dicant aut audiant aliquid turpe, quia ex dicere aut audire aliquid turpe sæpe facere contingit. 7. Polit.

Iustum est auxiliari pauperi, 1. Rhetor.

Ira est appetitus cum tristitia propter apparentiam sui ipsius, vel suorum, 2. Rhetoric.

Ira est factiva inimicitiae & odii, ibidem.

Infirmi coeuntes & bellantes, & amantes, scientes, & universaliter aliquid desiderantes, & non assequentes, illi de facili irascuntur, 2. Rhetoric.

Inferiora à superioribus reguntur, in libro de Regimine Principum.

Ille est beatissimus & securus possessor sui, qui sine sollicitudine expectat, ibidem.

Ille non tollit munus gratis, qui cum rogasset, accepit: quia optimum est prævenire desiderium rogantis. Seneca de beneficiis.

Ingratus est ille, qui se beneficium accepisse negat, quod accepit, ibidem.

In dando beneficia eligendus est vir simplex & integer, memor, gratus & abstinent: Seneca de beneficiis.

In omni tractatu fieri decet, ut inter incia consideretur quid sit, de quo agatur. Plato in Timæo.

Inter animalia longissimæ vitæ est homo & elephas, in libro de longitudine & brevitate vitæ.

In bonis exterioribus non est felicitas, quia ipse felix nullo bono exteriori indiget, 7. Politicorum.

Inter omnia animalia solus homo habet rationem, 7. Politic.

In minimis etiam rebus auxilium divinum debet implorari, invocandum est enim pater omnium rerum, quo prætermisso, nullum ritè fundatur exordium, Boet. 3. de Consolatione.

Iustum est facere gratiam ei, qui gratiam facit. lib. 2. Rhetor. Aristot.

Iustum est auxiliari amicis, ibidem.

Intellectus est lumen, quod Deus infundit animæ, Aristoteles libro 3. Rhetor.

Impossibile est, non corpus in corpore moveri, auth. 6. princip. cap. de actione.

In loco est, quicquid à loco circumscribitur, ibidem cap. de Ubi.

Illud ponit aliquis, quod à viro probato dictum est, Aristot. libro 1. cap. 2.

Invidus est, qui tristatur de prosperitate bonorum, cap. 5. libro 2. Topicorum.

Incertum est, si occiderit sol, an adhuc fit super terram, eò quod tunc sensum amittimus, libro 5. Topic. cap. 9.

In plantis est una anima in actu, plures verò in potentia, & ideo etiam pars earum abscissa, vivit.

Interempto genere interjuntur species, Boeth. lib. division.

In naturalibus concupiscentiis pauci peccant, 3. Ethicorum, cap. 13.

Ira promovet actionem fortis, 3. Ethicorum, cap. 10. Com.

Irafcii, in quibus non oportet: & non irascii, in quibus oportet, insipientis est, 4. Ethicorum, cap. 14.

Jactator vituperabilior est mendace, ibidem.

In infortuniis refugium est ad Amicos, 8. Ethic. cap. 1.

In actibus humanis minus creditur sermonibus, quam operationibus, 10. Ethic. cap. 11.

In pravis ac male dispositis corpus dominatur animæ, 1. Polit.

Impossibile est non diligentis Domini servos diligentes esse, libro 1. Oecon.

## L.

**L**ocus totius & locus partis idem est. 1. Cæli text. com. 19. 77. & in 2. Cæli tex. 35. ] *Limitat Commentator istam propositionem in 3. Phys. in commen. 52. de loco secundum speciem, non de loco secundum numerum; quia major est locus totius, quam locus partis.*

Lumen non est corpus, 2. de Anima. ] *Intelligitur, lumen non est corpus substantiale: sed bene est corpus quantificatum concretive; vel lumen non est corpus resolutum à corpore lucido; vel sic, lumen non est corpus extensum, seu extensive, sive extensione propria.*

Locus communis est, qui continet omnia, 4. Phys. ] *Intelligitur sic, qui continet omnia alia à se præter cælum, quod continet omnia, non tamen seipsum.*

Locus est non de in loco, ibidem. ] *Id est, non de ratione loci, quod sit in loco. Sive locus non est per se in loco, sed per accidens, locus enim ut locus continet, per accidens autem est, quod forte quoque ipse ab altero contineatur.*

Locus est æqualis locato, ibidem. ] *Verum est de loco proprio, non autem de loco communi.*

Litera & syllaba carent sensu. Priscianus primi minoris, ] *Intelligitur, carens sensu, id est, significatione ultimata, non tamen sic, quod non essent sensu exteriori perceptibiles.*

Lex prohibet, ne quis seipsum occidat, 5. Ethicorum Comment. cap. 15. ] *Intellige non tantum humana, sed & naturalis & divina.*

Loca naturalia sunt tantum duo: superius scilicet, & inferius, 3. Phys. com. 55.

Locus optimus in bello est medius. Quia fortes tenent locum medium inter audaces & timidos, Arist. 2. de arte Poet.

Laudare præsentem adulatoris est, idem libro 2.

Liber Physicorum est radix & principium totius Philosophiæ naturalis, Comment. libro 1. Phys. in prologo.

Lis & dies non habent esse secundum quod substantia aliqua perfecta: sed secundum quod generantur & corrumpuntur, 3. Phys. tex. 59.

Locus medius est locus principantis. In libro de senectute & juventute.

Lupus gulosus comedit sine masticatione, & tantum uno tempore, quod sufficit sibi ad tres dies, in libro 5. de historiis Animalium.

Linguam habet animal, ut communicet aliquid alteri, 3. de Anima.

Laus & gratiarum actio debentur danti, & non accipienti, 4. Ethicorum.

Locus æterni est æternus, 2. Cæli. Comment. 2.

Lingua convenit in duo opera naturæ: scilicet gustum, & loquelam, & quamcunque vociferationem, lib. 2. tex. 88.

Lac etiam potest fieri in manibus, Aristoteles de animal. libro 1.

Lingua est propter sapores percipiendos, & literas exprimendas, libro 11. de animal.

Licet omnes scientiæ nobiles sint, tamen divina est nobilior, quia ejus subjectum est nobilissimum, 6. Metaph. com. 2.

Lucrum est auxilium indigentia, 8. Ethicorum, cap. 10.

Leges inhonestæ, licet maximè sint in usu, aboleri licet, 2. Polit.

Ludus fit propter requiem, 8. Politicorum.

Lectio certo prodest, varia vero delectat, Seneca lib. Epist. 45.

Libentius audias, quam loquaris. Idem de moribus.

## M.

**M**ateria non est ens, 1. Phyc. ] *Intelligitur, quod materia prima non sit ens in actu formali, cum hoc tamen bene fiat, quod sit ens in actu entitativo, ut loquuntur.*

Materia semper conatur ad maiusculum suae formae, 1. Phyc. ] *Hoc intelligendum est de materia ista rerum corruptibilem, & generabilem propter potentiam contradictionis. Ex se enim nullam habet formam propriam, habet autem potentiam ad omnes.*

Motus & tempus sunt infinita, 6. Top. ] *Intelligitur capiendo ly infinitum sine aeternitate, sic quod ly motus & tempus stant confusè: Etiam alio modo conceditur secundum successionem & potentiam, sic quod motus secundum successionem est infinitus.*

Motus nobis moventur omnia, quae in nobis sunt, & Phyc. & 2. Top. ] *Intelligitur per se vel per accidens.*

Materia nec est quid, nec quale, nec quantum, 7. Metaph. ] *Intelligitur materia prima secundum se, nec est quid, id est, hoc aliquid, scilicet aliqua substantia certe speciei: nec est quale, id est, habens aliquam qualitatem propriam: non est quale, secundum aliquam qualitatem per se & propriè; nec est quantum, id est, non habens ex se quantitatem aliquam determinatam.*

Materia prima est medium inter esse, & non esse, 1. Phycorum. ] *Sed hoc videtur falsum, quia si sic, sequeretur quod inter duo contradictoria esset dare medium. Respondetur quod sic intelligitur, quod materia prima est medium inter non esse simpliciter, & inter esse in actu formali. Modò non esse simpliciter, & esse in actu formali non sunt contradictoria. Sensus est: Materia est quidem substantia, sed imperfecta, & ita quidem medium quoddam inter ens simpliciter, & non ens simpliciter; neque enim est omnibus modis, hoc est, perfectè, & cuilibet specificatum ens, neque est nullo modo ens, sed est ens subsistens in rerum natura. In potentia tamen ad omnes actus formales, & ad omnes species naturales.*

Motus mixti est ab elemento simplici dominante in eo, 1. Coeli, com. tex. 7. & 2. meteor. ] *Vera est propositio, de mixto perfecto, cuius mixtio est completa, in qua videlicet misibilia sunt reducta ad unam formam superadditam mixtioni. Fallit autem in mixto, cuius mixtio est per solam partium iuxta positionem. Nam talis motus non est simplex, sed est inflexus seu compositus, ut est motus turbinum, Averroes 4. Coeli, com. 7.*

Mathematicus solum de causa formali considerat, Aver. 1. Phyc. in com. 1. ] *Respondetur, Mathematicum considerare formam tantum, quia non considerat materiam sensibilem, neque agens, neque finem concernentem motum, sed solum considerat formam universalem declarantem quidditatem, partes enim definitionis dicuntur formae, ut patet in 2. Phyc. tex. 2. 8.*

Movens & motum debent esse simul, 7. Phyc. tex. com. 10. ] *Veritatem habet propositio, de movente in genere causa efficiens; fallit autem de movente in genere causa finalis, praecipue in generabilibus & corruptibilibus, in quibus aliud est movens ut efficiens, ut dicit Aver. in primo cap. lib. de substantia orbis, glossa est ejusdem Aristotelis in 7. Phyc. tex. com. 9.*

Materia prima generatur per accidens, Commentator 1. Phyc. ] *Intelligitur per accidens, id est, secundum quid, id est, ratione formae, quae ex ea per generationem educitur, cum qua novum constituitur compositum.*

Materia prima in rei veritate generatur, 1. Phyc. ] *Respondetur, quod verum est subjective, sic quod incipit esse subiectum formae, non autem terminative generatur. Intelligitur eo sensu, quo axioma proximè praecedens, nempe incipit subiectum esse formae.*

Malum entis destruit se ipsum, & videtur velle, quod malitia nominaliter sit aliquid, quod est tamen contra eundem Philosophum, 2. de Anima. ] *Illud dupliciter intelligitur. Vno modo conditionaliter, ut sic, si malum entis esset, tunc destrueret se ipsum, id est, malum entis significat destructionem sui ipsius. Alio modo intelligitur, quod malum destruit se ipsum per accidens, malum enim cum sit privatio, non reperitur nisi in bono; dum ergo conatur ad destructionem boni, per accidens ad sui ipsius destructionem conatur, quia privatio non potest existere sine subiecto.*

Magis est eligendum indigentibus, quam philosophari, 3. Topic. ] *Non quod sit melius, sed quod sit magis necessarium indigentibus.*

Materia prima primo recipit formam universalem, deinde minus universalem, Commentator, 12. Metaph. ] *Hoc est, prius naturam formam elementi, deinde formam mixti, denique animam. Ordinem enim habent inter se istae formae, suntque alia alius magis vel minus communes.*

Movens debet esse simul cum motu, 7. Phyc. ] *Nom semper immediate suppositi, sed semper immediate virtuti.*

Materia remanet in re facta, privatio vero non, 1. Phyc. ] *Intelligitur, quod materia remanet in re facta sub ratione & denominatione materiae: sed privatio non manet sub illa ratione vel denominatione, est enim formaliter negatio formae, materialiter aptitudo ad formam. Quando ergo non adest forma, sane sub ratione privationis non remanet amplius privatio.*

Motus in quantitate dicitur augmentatio vel diminutio, 5. Phyc. ] *Intelligitur, quod motus ad quantitatem propriè, vnde rarefactio & condensatio differunt non parum ab augmentatione & diminutione.*

Materia prima non est, 1. Phyc. ] *Intelligitur ut supra, materia prima non est in actu formali, quia materia prima non est forma; cum hoc tamen fiat, quod materia prima sit in actu essentiae & potentiae.*

Magis & minus non diversificant speciem, 2. Top. ] *Intelligitur de specie essentiali sic, quod magis & minus non diversificant speciem essentialem, sed bene accidentalem.*

Medium componitur ex extremis, 5. Phyc. text. 6. ] *Intelligitur de compositione similitudinaria, id est, quod medium in aliquo gerit similitudinem unius extremi, & in alio alterius extremi. Quamquam aliquando etiam realiter componitur ex extremis, ut fuscum ex albo & nigro, tepidum ex calido & frigido.*

Minimo non potest dari minus, 1. Phyc. ] *Intelligitur in sensu diviso, non in sensu composito. Tali enim minimo possibile est dari minus.*

Materia prima non est in potentia ad formam, per Commentatorem & Philosophum, 5. Metaph. ] *Intelligitur de potentia activa & instrumentali, & non de potentia passiva & essentiali.*

Magnitudo & multitudo non sunt accidentia quantitatis, 5. Metaph. ] *Intelligitur capiendo ea respective, tunc non sunt species quantitatis: sed capiendo ea absolute, tunc sunt species quantitatis.*

Mundus est aeternus, 8. Phyc. & 12. Metaph. ] *Intelligitur secundum Arist. quidem & alios, quibus creatio rerum ex nihilo fuit ignota: Non autem secundum veritatem, quae docet mundum ex nihilo factum à Deo in tempore.*

Minus bonum conjunctum alteri, facit ipsum magis bonum, 1. Ethic. ] *Et sic sequeretur quod corpus animatum esset nobilissimum ipsa anima, intelligitur dummodo unum bonum non includat aliud. Vnde etiam nullum bonum Deo additum, facit ipsum majus bonum. Qui est infinitus praehabens omne bonum.*

Manifestum est, quod Deus non habet genus, nec qualitatem, nec quantitatem, per Avicennam. ] *Proprie loquendo de his, scilicet ut habent rationem praedicamenti: Est enim Deus perfectissimus simul & simplicissimus. Improprie autem vel similitudine quadam etiam illa quandoque dicuntur de Deo.*

Materia prima appetit formam, sicut foemina vitum, turpe bonum seu pulchrum, 1. Phyc. tex. 81. ] *Intelligitur de appetitu naturali, & non animali. Vel sic: Materia prima appetit formam, id est, appetit perfici à forma. At ne quis existimaret, materiam simpliciter esse turpem, addit, id esse per accidens, puta ratione privationis: Et ita turpe, quia turpe non est appetens pulchri, seu boni, nec est per se in materia turpitudine deformitas, sed per accidens, quatenus privationis est confors. Eam vero appetitionem esse in materia, sic dicit Themistius, providentiam fuisse, quae & turpi desiderium honestatis, & egentis opulentiæ quantum sit satis, iniecerit.*



Motus natus est ignire ligna, lapides & ferrum, 2. Cæli & mundi tex. com. 42. & in meteor. ] *Adverte, quod dua conditiones requirantur circa hoc, ut motus calefaciat precipue. Prima quod sit velox, ita quod corpus calefactibile distrahasur plus, quam secundum propriam naturam est distrahibile. (nam rarefactio est dispositio ad calorem) & sic motus rarefaciendo corpus modum calefacit. Secunda est, ut motus sit in magno mobili, & propinquo.*

Materia negatione cognoscitur, 10. Metaph. tex. com. 24. ] *Nota quod materia duplex sit prima & secunda materia. Prima est natura, sed materia secunda est naturarum, sive habens naturam. Prima enim materia est substantia simplex, sed secunda est substantia composita ex materia & forma, sive sit ut materia alterationis tantum, sive ut materia alterationis & compositionis simul. Propositio igitur veritatem habet de prima materia principaliter. Nimirum enim cognoscitur negatione quatenus est ens, seu substantia, quæ nec est forma, nec habens formam, quantum est de se. Est autem in potentia ad omnem formam.*

Motus est tempus, 4. Phys. ] *Respondetur quod Philosophus vult, quod illa non est prædicatio essentialis, sed accidentalis, quia motus ut numeratus & acceptus in mensuram durationis rerum istarum, & operationum naturalium est tempus. Itaque accidit motui, quod ipse sit tempus.*

Motus qui est ab extrinseco motore, est violentus, 7. Phys. text. com. 10. ] *Respondetur, quod motus ab extrinseco motore non semper movente, vel motus ab extrinseco motore in mobili non habente inclinationem ad talem motum, dicitur esse violentus, & sic debet intelligi propositio hac in via Peripateticorum.*

Medium promovet ipsum motum, 3. Cæli in oppositum est Philosophus, 4. Phys. Ubi dicit, quod medium est resistentia successiva, & per consequens est impedimentum motus. ] *Respondetur quod auctoritas 3. Cæli intelligitur, scilicet quando medium est subtile, & sic per accidens promovet motum, scilicet ratione veritatis & utilitatis, sed de per se medium semper resistit motui, eo quod inesse appetit esse indivisum.*

Mensura debet esse quid minimum, 12. Metaph. ] *Respondetur quod intelligitur, quo ad sufficientiam notificationis, id est, quod non debet deficere ad minimum in notificatione mensurati.*

Motus circularis cæli est primus motuum, 8. Phys. ] *Intelligitur, est primus motuum, id est, diurnus motuum. Vel sic est primus motuum, id est, perfectior motuum.*

Metaphysica est de omnibus entibus mundi, 1. Phys. ] *In genere sive secundum rationes communes, non autem secundum propriam cuiusque quidditatem; Homo enim secundum quidditatem suam ad metaphysicum, sed ad physicum pertinet.*

Metaphysica est scientia nobilissima & difficillima, 1. Metaph. ] *Intelligitur non inclusive sic, quod solum metaphysici sit considerare difficillima, sed etiam alterius artificii: sed vult, quod principaliter solum metaphysici sit considerare difficillima. Nobilissima autem utique est ratio subjecti sui principalis, quia non solum tractat de transcendentibus illi Ente, Vno, Bono, Vero; verum etiam de Deo & intelligentiis tanquam principalis.*

Modica transgressio in principio à veritate descendit, in fine fit longè decies millies major, 1. de Cælo text. 33. ] *Exemplum est de iter agente, qui erat in principio timoris, & ideo quando magis pergit, tanto magis in errore perseverat. Sic parvus error in principio, fit maximus in fine, & ideo jubebat Plato, quod prolixus sermo haberetur de principiis, ut inquit Commentator. 8. de Anima com. 4.*

Medium est nobilitatis extremis, 5. Phys. ] *Nota quod duplex sit medium. Vnum est secundum magnitudinem, aliud autem medium, quod eligitur à natura. Propositio vera est de medio secundum naturam, non autem de medio secundum magnitudinem, sive secundum situm, gloss. est Aristotelis & Averroes in 2. de Cælo, tex. com. 74. Alio modo respondetur, quod alia est æquivocatio ex parte medii. Nam quedam dicuntur media per compositionem ex extremis, sicut coloris medii inter album & nigrum. Et quedam dicuntur media per comparationem tantum, sicut aer & aqua, sunt media inter ignem & terram, distinctio hæc etiam est Averr. 4. Cæli, com. 26. In neutro universali ter vera est propositio assumpta. Vide Zimar. fol. 72. Vera est autem propositio in moralibus, quia virtus, quæ est in medio duorum extremorum, quæ sunt vitia, est nobilitatis extremis.*

Melius est mori, quam facere contra bonum virtutis, 3. Ethicorum.

Medicinae sunt per contraria, 2. Ethicorum, cap. 5.

Malum facere est facile, bonum autem difficile, Ibidem.

Medium in omnibus rebus est laudabile, 2. Ethicorum.

Minus malum est eligibilius magis malo, 5. Ethicorum.

Maximum bonorum exterior est honor, 4. Ethicorum.

Matres plus amant filios, quam patres, quia certiores sunt de iis, & plures labores habent circa eos, 8. Ethic. cap. 7.

Majoribus datur honor, minoribus autem lucrum: quia honor est tributio virtutis & beneficii, lucrum autem est auxilium indigentia, 8. Ethicorum.

Magistris, diis & parentibus non potest reddi æquivalens, 9. Ethicorum.

Magis tenemur amicis largiri bona, quam extraneis, Ibidem.

Multo gravius aliquis fert, si honore privatur, quam si bona sua auferantur, 2. Oecon.

Masculinum genus naturaliter dignius est feminino, 1. Polit.

Melius est iudicare secundum leges & literas, quam secundum propriam scientiam, vel sententiam, 2. Polit.

Multi servi quandoque deterius serviunt paucioribus, Ibidem.

Monstro similis est avaritia, Seneca in libro de Moribus.

Mihi crede, avarus non potest esse dives nec felix, Ibidem.

Multo magis prodest, si pauca præcepta sapientia tenes, & illa prompta & in usu tibi sint, quam si multa discas, & illa non habeas in animo. Seneca de beneficiis.

Mancipiorum ratio est clementia, Boetius in de disciplina Schol.

Miserum est eum esse magistrum, qui nunquam novit se esse discipulum, Ibidem.

Masculi si non coeunt, sunt longioris vitæ foemellis: quia masculus est calidior foemina, in de causa longitudinis & brevitas vitæ.

Mulier majoris est pietatis & compassionis, quam vir: sed est majoris invidia, contentions & litis, & malitiosior est viro, & de facili decipitur, 9. libr. de historiis animalium.

Menstruum in mulieribus cessat in quadragesimo anno, & in aliquibus manet usque ad quinquagesimum annum, & ideo vetula antiquæ sunt barbara, 9. libr. de historiis animalium.

Multo gravius est male dedisse beneficium, quam non dedisse, Seneca de beneficiis.

Magna est dignitas sapientia, quæ Socratem summo Deo coæquat, Apulejus de Deo Socratis.

Manifesta negare irreverentia est, 2. libro Rhetor.

Movens & motum sunt simul, 7. Physicorum, text. 9. ] *Saltem virtute.*

Materia est causa, quare entia possunt esse & non esse, 2. de Genet. tex. 51.

Melius est esse, quam non esse, text. 59.

Medicus est artifex mechanicus, de Anima, Comment. 17.

Melancholici maximè vera fominant, de divinit.  
 Mors nihil aliud est, nisi frigiditas & siccitas de longitudine & brevitate vitæ.  
 Mors nihil aliud est, quam recessus animæ à corpore, idem de morte.  
 Multò melius est habere animam habentem scientias, quam habitum corporis videre bene indutum. Aristoteles in Epistola ad Alexandrum.  
 Mulier melioris pietatis est, quàm vir, sed majoris invidiæ, & malitiosior est viro, & facile decipi potest, libro 9. de animal. Aristot.  
 Magis dicimus illum scire rem, qui scit eam affirmativè, quam qui scit eandem negativè. 3. Metaph. text. 3.  
 Mors metaphoricè dicitur finis, 5. Metaph. text. 21.  
 Major virtus est bona operari, quam turpia non operari, 4. Ethicorum, cap. 1.  
 Multitudo temporis facit experientiam, 6. Ethicorum, cap. 7.  
 Major est delectatio in quiete, quam in motu, 7. Ethicorum, cap. 14.  
 Malitiosus non est bonus neque in actu, neque potentia, 8. Ethicorum, cap. 8.  
 Malus rex tyrannus dicitur, 8. Ethicorum, cap. 7.  
 Matres plus diligunt Filios, quam Patres, 8. Ethicorum, cap. 7.  
 Melius est civitatem regi à viro optimo, quam lege optima, 3. Polit.  
 Media possessio bonorum exteriorum est optima, quia facillimum est rationi obedire, 4. Polit.  
 Minores, ut fiant æquales, seditionem faciunt: æquales verò, ut fiant majores, 5. Polit.  
 Melodia, iratos, & aliis passionibus occupatos sæpe alleviat, ipsos lætos faciens, 8. Polit.  
 Musica est potens lætificare homines, Ibidem.  
 Multis servit, qui corpori servit. Seneca libro 2. Epist. 14.  
 Magnanimi est contemnere magna, idem libro 5. Epist. 39.  
 Magnarum virium est, negligere lædentem, idem de moribus.  
 Morieris: ista est hominis, natura, & non poena.  
 Morieris: Hac conditione intravi, ut exirem.  
 Morieris: Vita nostra peregrinatio est: Cum diu ambulaveris, domum redeundum est.  
 Morieris: stultum est timeere, quod vitare non possit.  
 Male de te loquuntur homines: bene loqui nesciunt, faciunt enim, non quod mereor, sed quod solent.  
 Male de te loquitur malus: moveret, si hoc iudicio faceret, & non morbo: non de me loquitur, sed de se. omnia hæc Seneca de remediis fortuitarum.

## N.

**N**ihil agit ultra gradum suæ perfectionis, sive quod idem est: Nihil agit ultra suam speciem, 7. Metaph. text. com. ult. ] *Falsa est propositio, si absolute intelligatur: Limitatur autem hoc modo, quod vera est de agentibus in virtute propria. Unde virtus informativa existens in femine, licet non sit animata in actu, producit inde ammatum, quia est instrumentum remoratum ab animato, videlicet à Cælo. Fallit etiam in accidentibus eadem ratione, quia idem est agens, disponens materiam, & indacens formam, sed non virtute propria, quia agit sicut instrumentum. Fallit in agente remoto: Fallit in agente per accidens & à casu. Vide pro his 7. Metaph. com. 31.*

Neque animal dicitur esse hominem per Porph. ] *illa auctoritas intelligitur, quod illa predicatio, Animal est homo, non est directa, eo quod inferius predicatur de suo superiori.*

Nomina & verba transposita idem significant, 2. *Dei inveniatis.* ] *illa auctoritas habet duplicem sensum. Vnus est, quod solum propter transpositionem terminorum scilicet nominum & verborum, nomina & verba non admittunt suas significationes essentielles, licet bene accidentales, ut est casus, numerus & figura. Sed alium sensum habet, quod propter transpositionem nominum & verborum non mutatur veritas propositionis, & si ille sensus debet esse verus, tunc oportet, quod serventur proprietates logicæ, scilicet ampliatio & restrictio.*

Non ens non intelligitur, 1. Phyl. ] *intelligitur non ens, non intelligitur per propositiones categoricæ affirmativas, sed cum hoc tamen bene stat, quod non ens intelligitur per propositiones categoricæ negativæ, hoc est, directe.*

Non necesse est res ferre ad disputationem, live ad disputandum, sed utitur terminis pro rebus, 1. Elench. ] *intelligitur de necessitate conditionata, cum debeamus disputare de rebus per nomina, & non possumus res portare ad disputationem, tunc oportet nos uti nominibus pro rebus.*

Numerus est infinitus per appositionem unitatum, 3. Phyl. ] *intelligitur quod numerus potest multiplicari in infinitum per appositionem unitatum.*

Natura & principium sunt subiectum scientiæ naturalis. comment. 3. Phyl. ] *Sciendum quod qualibet scientia considerat aliquod subiectum, eius principia, positiones & species. Natura igitur & principia ratione istius considerationis possunt etiam dici obiectum physica. Cum hoc tamen stat proprium & adequatum subiectum physica, sit ipsum corpus mobile, cuius ista sunt principia.*

Natura dirigitur ab agente infallibili, Commentat. 12. Metaph. ] *intelligitur de natura naturante, scilicet Deo, vel etiam, de natura quidem naturata, sed ut plurimum duntaxat simpliciter intelligitur de naturante, scilicet Deo.*

Nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu, 1. Phyl. & 2. de Anima ] *intelligitur quod non oportet, quod omnis cognitio intellectiva alicujus rei dependet à sensu ejusdem, quia de Deo & intelligentiis habemus notitiam intellectivam, & tamen non sunt sensibiles; sed sufficit, quod omni nostra cognitio intellectiva dependet à sensu illius vel alterius rei: Modò dicitur, quod notitia intellectiva de Deo causata, est ex notitia effectuum, per quam devenitur immediate in cognitionem substantiarum in sensibilibus, & hoc à posteriori.*

Natura non deficit in necessariis, nec redundat in superfluis, 2. de Anima & 1. Cæli. ] *intelligitur quoad imperfectionem finis ultimati, tunc natura non deficit, nec redundat, licet quandoque deficiat & redundet in determinatione certis finis determinati & particularis. Alio modo intelligitur, quod natura nec deficit nec redundat quoad totam speciem, licet bene quoad partem speciei, id est, quoad aliqua individua: vel dicatur, quod natura deficit, nec superabundat in pluribus, sed bene aliquando in paucis. Item ponendo casum, quod tantum tres essent homines in mundo, & natos omnes cum sex digitis in unaquaque manu, tunc esset monstrum, & redundaret tota natura in superfluis. Similiter si nati omnes tres una manu, sive sine manibus, tunc desciceret tota natura in necessariis, dicendum quod tota humanitas esset monstrum actualiter, non autem potentialiter. Consideranda enim est tunc non tantum species actualis, sed & potentialis.*

Nullum complexum est definibile, 2. Top. ] *Respondetur definitione rei, at bene definitione nominis, intelligitur etiam tanquam definibile propinquum, licet bene ut remotum. Et ratio est, quia omne definibile propinquum debet esse species. Sed nullum complexum est species, ergo nullum complexum est definibile. Si igitur resolvitur complexum, bene etiam secundum partes potest defini.*

Non sunt eadem nota nobis & simpliciter, 1. Phyl. tex. 3. 1. Post. cap. 2. ] Hoc accipiendum est ut plurimum. Nam in Mathematicis sunt eadem nobis, & simpliciter nota. Hoc item verum est de rebus, prout extra mentem existunt, in quibus prius cognoscimus, qua posteriora sunt secundum naturam. Deinde vero, que sunt priora: Alioquin magis univ[er]salia sunt nobis, & simpliciter notiora. Hoc etiam verum est de homine, prout naturaliter cognoscit res, non autem prout scientiis pradius, & in illis exercitatus intelligit. Vide Aristot. 6. Top. cap. 11.

Nihil scitur demonstrative & definitively, 2. Poster. ] Verum est scilicet secundum se totum & adaequatum. Essentia enim rei per definitionem cognoscitur. P[er] se per demonstrationem, videlicet per rationem passionis. Nam quatenus etiam suam habet essentiam, suo modo etiam habet definitionem.

Non contingit sensum decipi circa proprium objectum, 2. de Anima, tex. com. 93. ] Intelligitur dummodo sit bene dispositus, & objectum sit bene appropriatum: simpliciter vero sive distincte loquendo respondet Averr. super cu. tex. sensum esse; quod sensus in majori parte citra sensibile proprium non erret. Et hoc etiam respectu sensibilibus communium v.g. motus, magnitudinis, figura, &c. in quibus tamen si sensus quoque minus frequenter fallatur, magis tamen frequenter quam in sensibilibus propriis.

Nulla bona definitio debet dari per opposita, vel elicitur ex 5. Top. ] Ratio, quia membra bona definitionis debent competere definito, sed opposita non conveniunt uni & eidem: sciendum igitur, quod illa auctoritas intelligitur de definitione quiddamativa, sic quod illa non debet dari per opposita copulative: Cum hoc tamen fiat, quod aliqua potest dari per opposita disiunctive, vel cum ordine quodam. Vnde definitur natura principium motus & quietis, quod sit principium motus vel etiam quietis; sed hoc cum ordine quodam, propterea enim res naturalis movetur ad locum suum, ut ibi quiescat. Terra v.g. ad centrum mundi, ut ibi tanquam in loco suo naturali conquiscat & conferretur. Cetera de hoc axioma habes supra in litera D. fol. 49.

Natura solum intendit speciem, & non individuum. Per Avicennam. ] Respondetur, quod natura non individualis, sed communis, sicut celum solum intendit speciem semper continuare, & non individuum. Alio modo alius dicendum videtur, quod hoc dicat Avicenna ponendo univ[er]salia realia more Platonicis. Et ideo de hoc eius dicto non curandum.

Nihil scitur nisi verum, 1. Post. ] Quod non est non scitur, id est, ut dicit Philosophus, falsi non est scientia; ut non est scientia diametrum esse commenturabilem causa, quia id falsum est. Dicitur unde sequitur: quia scientia est verorum, propterea demonstrationem ex veris procedere oportet, licet ex falso inferatur verum, hoc est, ex praemissis falsis, quantum ad vim illarum, & propter syllogismi dispositionem, sed non sequitur quantum ad vim probativam, & tanquam ex causa, quia quod non est, non potest esse causa, aut probare id, quod est.

Nullum indivisibile movetur, 6. Phyl. ] Intelligitur per se, & circumscriptive de loco ad locum.

Nulla forma est composita ex partibus diversarum rationum per Auctorem sex principiorum. ] Respondetur quod loquitur de forma simpliciter & non composita, nec est inconveniens, quod aliqua forma sit composita ex partibus diversarum rationum, sicut forma aggregata ex pluribus.

Nescimus verum sine causa, 2. Metaph. ] Intelligitur a priori. Vel sic: Nescimus verum propter quid sine causa, cum hoc tamen fiat quod scimus verum quod est, a posteriore sive demonstratione, quia sine causa.

Non solum gratia agenda iis, quorum opinionibus quis acquiescit, sed etiam illis, qui duntaxat superficie tenus dixerunt, 2. Met. tex. 2. Conferunt enim aliquid etiam illi; habitum namque nostrum exercuerunt. Sic in 12. Metaph. text. 45 idem Philosophus inquit. Diligere quidem oportet utrosque, adhærere autem certioribus. ] Sensus est, quod minus quidem debemus huic quam illi; attamen & his, quatenus excitaverunt & preparaverunt facultatem nostram intelligendi ad investigandam & erendam veritatem. Nam ut ibi Aristot. dicit, si Phrynis non fuisset, neque Timotheum haberemus, est enim Phrynis artium musica minus sicut peritus, quam Timotheus tamen praeceptor ipsius fuit, ipsumque excitavit ac preparavit, ut artem hanc ad maiorem perfectionem perduceret, & musicus excellentior evaderet. Vide plura apud Simplicium super hunc textum.

Natura solum habet determinare de illo, quod est corpus vel passio corporis, 3. de Anima. ] Et videtur, quod naturalis non habet determinare de intellectu humano. Respondetur quod naturalis solum habet determinare de corpore, vel de passione corporis, vel de eo, quod dependet a corpore in operatione sua, & ens etiam habet determinare de intellectu.

Nigredo est privatio albedinis, in de sensu & sensato. ] Respondetur quod vult tantum, quod nigredo est qualitas minus perfecta, quam albedo.

Necesse est in demonstratione magis credere principiis quam conclusioni, hoc est, credulitatem vel scientiam praemissarum esse majoris credibilitatis, quam scientiam suae conclusionis, 1. Poster. cap. 2. ] Intelligitur de necessitate conditionata, ut si debet haberi credulitas vel scientia conclusionis propter praemissas, tunc praemissa debent esse magis certa, & magis credita: his enim propter quae credimus, alius magis credimus, & declaratur per illud principium: Propter quod unumquodque tale, & ipsum magis, & hoc intellige de dignitatibus & aliis principis.

Nihil dat, quod non habet, 1. Elench. ] Scilicet quod non habet vel formaliter, vel virtualiter. Oportet enim ut alter utro modo habeat, siquidem dat. Potest autem bene fieri, ut aliquid agens det aliquid, quod tamen ipsum agens non habet formaliter, sicut sol facit ista inferiora calida formaliter, licet ipse sit tantum calidus virtualiter.

Nullum violentum perpetuum, 2. Celi & Mundi, tex. com. 8. ] Notandum duplex esse violentum. Violentum, simpliciter & violentum secundum quid. Respondetur ergo, quod violentum secundum quid esse perpetuum, non inconvenit, sed violentum simpliciter, sicut de aere, quod sit frigidus in media regione aeris: Violentum est secundum quid, non autem simpliciter, cum non omnes eius partes sint frigidae, sed aliqua sit calida in sua naturali dispositione. Hac Bucaserreus in primum meteor. Sic igitur Philosophus nullum violentum per se, & simpliciter, & secundum totum negat, esse perpetuari, tamen secundum quid & per accidens illud convenit: Nec videatur tibi novum hoc, quia multa sunt propositiones per se verae in scientia naturali, quae tamen sunt falsa per accidens, sicut dicit Commentator in 6. Phyl. in Com. 15.

Nota per se, probari non possunt, 2. Phyl. tex. com. 6. ] Limitatur propositio isto modo. Per se nota probari non possunt, verum est simpliciter & demonstrative, & per se loquendo, tamen ad hominem possunt rationibus ducentibus ad inconveniens ostendi, sicut fecit Aristoteles cum negantibus principia in 4. Metaph.

Non reminiscimur post mortem, Aristot. 1. & 3. de Anima. ] Scilicet qua parte reminiscencia est aliquid ipsius sensitivi, ut ibi loquitur Aristot. hoc est, quatenus sit per conversionem ad phantasmata. At bene etiam manet post mortem ratione speciei: unum intelligibile, vel ratione eius cognitionis, quae jam semel recepta in intellectum, non amplius dependet a speculatione phantasmata, sive tandem ista cognitio sit de singularibus, sive univ[er]saliibus.

Notitia primorum principiorum est nobis innata, 1. Poster. ] Videtur ergo, quod intellectus in principio sua creationis non habet se tanquam tabula rasa, in qua nihil est depictum, quod est contra Aristotelem tertio de Anima. Respondetur quod sic intelligitur, quod Anima naturaliter est innata ad assentiendum primis principis: sunt enim tam manifesta, tam certa, ut sine ulla probatione ex sola terminorum intelligentia cognoscantur, tanquam vera & certa, ut v. g. quodlibet est vel non est, vel totum majus sua parte &c. ejusmodi sunt; ut si modo intelligatur vocabula. V. g. quid significet vox ista latina, totum, quid vox ista, pars & sic de ceteris, statim intelligatur propositio ejusmodi verissimam esse.

Nec materia est, nec forma est, sed totum compositum, 7. Metaph. ] Intelligitur quod materia non est nec forma, suppositaliter, sed totum compositum.

Nihil

Nihil scitur sine causa, 10. Metaph. ] *Intelligitur à priori & cognitione perfecta, cognitione autem imperfecta & à posteriori aliquid bene scitur sine causa, ut puta Deus, 8. Physf.*

Nihil videtur nisi color, 2. de Anima. ] *Intelligitur sic, capiendi Ly color concretivè pro colorato, ut sit sensus: Nihil videtur nisi coloratum, sive quatenus coloratum.*

Nec vox, nec litera docet, sed verus est Doctor, qui mentem illuminat, per Commentatorem, 1. Physf. ] *Intelligitur quod ipsa vox non docet principaliter, sed solum instrumentaliter: sed ille verus Doctor est, scilicet principalis, qui mentem illuminat.*

Nihil est, quod potest rationem entis subterfugere, per Avicennam. ] *Intelligitur quod nihil est, quin continetur sub Ly Ent, vel de qua non sit verum dicere, quod sit ens.*

Nihil habetur de tempore nisi nunc, 5. Physic. ] *Non quod nunc sit pars temporis, sed quod sit aliquid continuatum partium temporis. Est enim tempus non ens permanens, sed ens successivum, quod ut dicitur esse, non debet habere aliquam partem permanentem, (sic enim non ens successivum, sed ens permanens esset) sed satis est, quod suas partes in continua habeat successione: Ita ut priori posterior per in aliquo continuetur. Sic diximus, nunc esse diem Lunæ, aut mensis Novembri. & bene dicimus secundum omnes; cum tamen nunc istud nihil sit, nisi instans quoddam præteritum hujus die partem, cum futura copulans atque conjungens.*

Nullum bonum honestum recipit additionem, per Senec. ] *Intelligitur quod nullum bonum honestum recipit additionem per admixtionem sui contrarij, scilicet malitia: cum hoc tamen stat, quod capiat additionem gradus ad gradus ejusdem speciei.*

Naturalis agens agit, ut affimilet sibi passum. ] *Intelligitur quo agens naturale agit propter formam generandis acquirendam, tanquam propter finem sub fine, in quantum ordinatur ad salvandum speciem in ordine ad perfectionem universi.*

Non potest esse princeps sine amicis, 5. Eth. ] *Ratio quia de quanto fortuna est major, de tanto est minus secunda.*

Negato uno contrariorum de aliquo immediatè oppositorum, concedendum est & reliquum subiecto movente, per Petrum Hispanum, tra&. 5. ] *Notandum quod illa auctoritas est verba salvis duabus conditionibus. Prima est, quando subiectum est susceptibile amborum contrariorum, tunc oportet, quod si unum negatur de subiecto, quod reliquum de signetur in esse subiecto: proinde non sequitur, lignum non est agrum, ergo lignum est sanum. Secunda conditio, quod contraria sunt immediata, hinc ergo non sequitur, lignum non est album, ergo est nigrum.*

Nulla potentia est ad præteritum, 1. Cæli. ] *Intelligitur uno modo sic: Nulla potentia est, quæ potest producere præteritum, & sic est falsa, quia Deus potest destruere Socratem, & reproducere, ut ex fide credimus. Alio modo intelligitur, quod nulla potentia est ad præteritum, quod fuit præteritum, ita ut per eam possit fieri, quod non præterierit, quod præterit. Sic Deus non potest facere, ut Socrates destructus non fuerit destructus. Implicat enim istud contradictionem, sed bene illum potest per suam omnipotentiam reparare & resuscitare destructum.*

Non sumus domini nostrarum operationum à principio usque ad finem, 3. Ethic. ] *Intelligitur sic: Nos sumus Domini, id est, liberi producti nostrarum operationum. Ita ut etiam postea omnibus requisitis ad agendum possumus non agere. V. g. Eriam si quis maxime esuriat, tamen à cibo oblato potest abstinere: Hujusmodi verò libertas in brutis minime reperitur.*

Non quodlibet agit in quodlibet. Non quodlibet patitur à quolibet. Non quodlibet fit ex quolibet, 1. Physf. tex. 43. ] *sed determinatum ex determinato. ] Tria hæc principia contrariorum principiorum, ex quibus omnia fiunt, supponit & explicat Averroës apud Aristotelem, ibidem.*

Nihil agit in seipsum, 1. de Generat. ] *Primo & per se, sed bene secundario & per accidens.*

Necesse est omne divinum prædicare de membris dividendis, per Boet. ] *Intelligitur de illis, quæ habent se ut species vel differentia, & non de illis, quæ habent se ut analogum in sua analogata.*

Natura determinatur ad unum, 9. Metaph. tex. com. 3. ] *Non intelligitur propositio, quod natura determinatur ad unum producibile, sed ad unum modum producendi, quia videlicet non est principium indeterminatum respectu posteriorum, sicut est voluntas, ubi adverte, quod ratio allegatur ibi, quare potentia rationales sint ad op. posita, quia eadem est scientia contrariorum, ubi Aver. reddit causam dicens juxta textum: quare agens rationale agit duo contraria, & est, quia agit per scientiam, & quia scit duo contraria, ideo agit duo contraria, quia scientia contrariorum est, ut a subiectivè intellige, quæ intellectus est subiectum omnium scientiarum.*

Nobiliora sunt, quæ paucioribus indigent, 1. Cæli. ] *Intelligitur ceteris paribus, alioquin rex utique pluribus indiget, quam aliquis civis vel rusticus. Deinde dici etiam potest, quod illud Aristoteles dicit de corporibus illis superioribus, ubi quod perfectius est paucioribus motibus indiget ad suam obtinendam perfectionem. Verbi gratia. Primum mobile perfectius est orbe lunari, adeoque uno tantum movetur motu, cum orbi lunari moveatur duobus vel tribus: secus est in his inferioribus. Homo enim utique inter omnia ista substantia est perfectissima: multo autem pluribus motibus & operationibus ad suam consequendam perfectionem indiget, quam qui quam aliorum.*

Nihil agit infra suam speciem, 7. Metaph. & 2. de Anima. ] *Intelligitur virtute propria, licet bene virtute aliena aliquis agit infra suam speciem, & hoc virtute agentis nobilioris.*

Nulla qualitas mixta est in simplici corpore, in de sensu & sensato. ] *Intelligitur sic, quod nulla qualitas mixta, aequalitatis contrariis est in corpore simplici existente in sua naturali dispositione.*

Nulla substantia fit à casu, 7. Metaph. ] *Intelligitur de substantia perfecta primaria, cum hoc tamen stat, quod substantia imperfecta & secundaria debet fieri à casu.*

Non est mendacium abstrahentium, 2. Physf. tex. 18. ] *Ac si dicat, non ob id, quod abstrahat intellectus, quæ abstracta non sunt re, mentitur & falsum dicit. Est enim illa abstractio simplex consideratio rei, quæ nihil habet falsitatis. Ut Mathematici abstrahentes à materia sensibili subiecta motui, secundum intellectum non mentuntur, quia non asserunt ea esse extra materiam sensibilem, hoc enim esset mendacium, sed considerant de eis absque consideratione materie sensibilis, quod mendacio fieri potest.*

Natura in suis operationibus non facit saltum, 9. de natura animalium. ] *Qui non progreditur de extremo ad extremum sine medio.*

Non est ratio ad principia, 6. Ethic. cap. 4.

Nullus patitur injustum volens, 5. Ethicorum.

Nullus est bonus vel malus per superabundantiam, Ibidem.

Non est omnino felix, qui specie turpissimus est, Ibidem.

Nullus est beatus nec bonus, nisi volens 3. Ethicorum.

Non parum differt, sic vel sic affluere à juventute, imo multum, 3. Ethicorum.

Nullus vult vivere sine amicis, habens reliqua bona, 8. Ethicorum.

Neque Hesperus ita, neque Lucifer admirabilis, sicut justitia, quæ præclarissima virtutum persæpe videtur. Et pro-  
verbio dicere consuevimus, Justitia in sese virtutes continet omnes.

Non facile est ex antiqua consuetudine omnes transferre ad sermones, 10. Ethicorum.

Natura non facit unum instrumentum, nisi ad unum opus, 1. Polit.

Nihil differt ætate puer, & moribus puerilis, 1. Ethicorum.

Nullum animalium à natura habet sermonem, nisi homo, 1. Polit.

Natura facit omnia animalia propter hominem, Polit.

- Non idem est bonus vir, & bonus civis, 3. Polit.
- Non contingit eum bene principare, qui nunquam sub principe fuit, Ibidem.
- Non solum oportet politiam à principio instituire, sed etiam oportet ipsam corrigere, 4. Polit.
- Nobilitas & virtus in paucis inveniuntur, quia nobiles & boni sunt pauci, 5. Polit.
- Nullus manum mittit ad impossibilia, 5. Polit.
- Non facile potest invadi, nec facile contemni, qui est sobrius, sed qui est ebrius; neque qui vigilat, sed qui dormit, quapropter principes ut non invadi possint, ebrietatem & somnum multum debent evitare, 5. Polit.
- Non facile est civitatem sine legibus & consuetudinibus permanere, 6. Polit.
- Natura causa est ordinis omnibus, 8. Phys. text. 15.
- Nulla res adeo vilis & parva est in natura, qua non liceat spectare aliquod divinum & admiratione dignum, in primo de partibus Animalium cap. 5.
- Necesse futurum principem subditum fuisse, 7. Polit.
- Non possibile est politiam esse optimam sine moderata abundantia, Ibidem.
- Non solum erudendi sunt pueri in arte utili & necessaria, sed etiam in artibus liberalibus, 8. Polit.
- Noli penitere de re praterita, quia illud est proprium debilius, Seneca in de regimine principum.
- Nimia familiaritas contemptum parit, Ibidem in libro secundo.
- Nobilissimum animalium est homo, Ibidem.
- Non qui parum habet pauper est, sed qui plus cupit, Seneca ad Lucilium.
- Nemo est dignus Deo, nisi qui Dei opus implet, Seneca ad Lucilium.
- Non jubeo te semper insistere libris aut pugillanibus: dandum est intervallum animo, ita ut non resolvatur, sed ut magis acuat. Ibidem.
- Nemo dives nascitur, Ibidem.
- Nemo gloriari debet, nisi de suo, Ibidem.
- Natura paucis minimisque contenta est, Boet. lib. 2. de Consol. pro. 5.
- Non refert quam multos libros habeas & legas, sed quam bonos habeas, Seneca ad Lucilium lib. 6. Epist. 45.
- Nulla victoria major est, quam vita vincere, Ibidem.
- Non ex deformitate corporis denudatur animus, sed ex pulchritudine animæ oratur corpus, Ibidem.
- Non possumus: facit hoc quod nemo vitam suam respicit, Ibidem Epist. 89.
- Non te moveat dicentis auctoritas, nec quis dicat, sed quid dicatur, attendito. Idem de for. vitæ cap. de prudent.
- Non adscribas tibi, quod non es: nec major, quam es, videri velis, esto, idem de formul. vitæ cap. de continent.
- Nullum beneficium dandum est negligenti, Idem de beneficijs. lib. 1.
- Non refert quid ut quantum detur, sed quo animo detur: quia beneficium non in eo quod datur consistit, sed in ipso dantis animo, Ibidem.
- Nulli virtus præclusa est, omnibus patet, omnes admitit, omnes invitat: egenos, servos, Reges & exules: non eligit domum, nec censum, sed nudo homine contenta est, Idem de beneficijs lib. 3.
- Non faciunt equum meliorem aurei freni, Idem lib. 5. Epist. 41.
- Non in beneficijs nec ingeniorum, nec in agrorum, nec in prædiorum possessionibus, nec in pulchritudine, nec in fama, nec in gloria beatitudo consistit, Boet. de Consol.
- Nulla peltis efficacior est ad nocendum, quam familiaris inimicus, 3. de Consol.
- Non est difficile ostendere, quomodo ex uno absurdo alterum sequatur, Simplicius 1. Phys. Utrique contentiosè syllogizant, & Melissus & Parmenidis, nam & falsa accipiunt, & non syllogizantes sunt, 1. Phys. text. 22. & 25.
- Nemo, quam bene vivat, sed quod diu, curat, Sen. lib. 3. Epist. 22.
- Non jubeo te semper libris insistere, aut pugillaribus, Dandum est enim intervallum aliquod animo, non ut resolvatur, sed ut remittatur, Idem lib. 2. Epist. 15.
- Nobilitas est laus quædam, proveniens ex meritis parentum, Boet. 3. de Consol.
- Nolunt entia male gubernari, Non est bonum pluralitas principatum: Unus ergo Princeps, 12. Metaph. text. 55.
- Non est fas homini, cunctas divini operis machinas vel ingenio comprehendere, vel sermone explicare, Boet. 3. de Consol.
- Nulla est rationalis creatura, quin ei sit libertas arbitrij, 5. Ibidem.
- Non est dignus cultoris acumine, qui amaritudinis nescit inviscari gravamine, Idem de disciplina Scholarium.
- Nulla est res magis nociva discipulo, quam vita contumeliosa magistri, Ibidem cap. 6.
- Nihil est ortum sub sole, cujus causa legitima non præcesserit, Ibidem.
- Nihil est generosius & similis Deo, quam vir perfectè bonus: qui in tantum ceteros homines excellit, in quantum ipse à Dijs immortalibus excellitur, Apuleus in lib. de Deo Socratis.
- Nunquam oportet Dominum esse sine custodia, sic nec civitatem, in OEcon.
- Nemo habet parem curam suorum & alienorum, Ibidem.
- Non est dignus scientia, qui scientiæ insurgit præceptoris, Boet. in lib. de discip. Schol.
- Non semper in actu sis, sed interdum animo tuo requiem dato; & ipsa requies sit plena sapientia, studijs & bonis cogitationibus, Ibidem.
- Non est facile largum fieri divitem, Com. 4. cap. 2.
- Natura modicis minimisque contenta est, cujus satietatem si volueris urgere superfluis, aut in jucundam erit quod insuderis aut noxium, Boet. 2. de Consol. Phil.
- Non tantum nitor vestimentorum, nec formæ excellentia, nec auri multitudo valet ad mulieris laudem & virtutem, quantum valet modestia in quolibet opere, ac studium honestè decoreque vivendi vitæ, in OEcon. Aristotelis.
- Non debet homo sanæ mentis ubicunque conversari, Ibidem.
- Nihil sit quod te à Philosoph. removeat & revocet, nec paupertas, nec indigentia alicujus rei, Seneca ad Lucilium, lib. 2. Epist. 17.
- Non irasci in quibus oportet, & irasci in quibus non oportet, insipientis est, 4. Eth. cap. 9.
- Non omnia eveniunt ex necessitate, sed multa fiunt à casu, & ad utrumlibet, Ibidem cap. 6.
- Non omne quod videtur probabile, est probabile, 1. Top. cap. 1.
- Nullus honorat divitias propter se, sed propter aliud, amicitiam verò sic, 3. Top. cap. 2.
- Non solum qui clam tollit, sed etiam qui palam tollere vult, latro est, 6. Top. cap. 20.
- Nomina sunt finita, res verò infinitæ: ideo unum nomen, plura significat, 1. Elench. cap. 14.
- Negatio non constituit speciem, Boet. lib. divif.

Nihil appetit id, quod in se habet, nec quod sibi contrarium est. 1. Phyl. text. 81.  
 Nulla mutatio est infinita, secundum terminos: sed bene secundum tempus, ut motus cœli, 6. Phyl. text. 93.  
 Natura semper desiderat id, quod melius est: de gener. text. 59.  
 Nix & pluvia, habent eundem locum, & eandem materiam, 1. meteor. cap. 4.  
 Non mortuus, non est homo, nisi æquivoce, 4. meteor. text. 54.  
 Naturalis, in diffiniendo accipit materiam: logicus verò formam, 1. de anima. text. 16.  
 Noctes, magis in silentio sunt, quàm dies, cap. de divinat.  
 Nihil est melius intellectu, & scientia, præter Deum, lib. de bona fortuna.  
 Non solus homo fomniat, sed etiam bruta, lib. 4. de animalibus.  
 Nullum animal in partu patitur tam vehementissimos dolores, sicut mulier, lib. 7. de animal.  
 Non omne quod apparet, verum est, 4. Metaph. Com. 7.  
 Nihil agit actionem, ad quam non habet potentiam, 9. Metaph. Com. 7.  
 Non ut sciamus, quid sit virtus, perscrutamur, sed ut boni efficiamur, lib. 2. Eth. cap. 2.  
 Non oportet tantum verum dicere, sed etiam causam falsi assignare, 7. Eth. cap. 14.  
 Natura modicum desiderat: opinio verò immensum, Seneca Epist. 16. lib. 2.  
 Necessè est permultis indigere, qui permulta possident, Boet. lib. 2. Consol.  
 Nullum malum impunitum, nullum bonum iremuneratum, idem lib. 4. Prov. 1.

O,

**O**mnne unum est indivisibile. Metaph. ] Intelligitur cum redPLICATIONE, ut sic: Omne unum quatenus unum est, indivisibile. Unum enim desinitur id, quod est indivisum in se, & divisum à quocunque alio.

Omne quod est, ideo est, quia unum numero est, per Boet. ] Intelligitur uno modo sic, Omne quod est, ideo est, quia habet se extra animam; modo universale se habet extra animam: Ergo non oportet quod sit unum numero, vel singula: quia universale est terminus intentionis. Alio modo dicitur, quod universale quo ad suum esse, est bene singulare, sed quo ad significationem seu representationem, est quiddam commune.

Omnis causa est prior suo effectu, per Comment. in de causis. ] Respondetur, quod prioritas est duplex, scilicet temporis & natura: Modo auctoritas debet intelligi de prioritate natura, & non temporis, & Ly Natura in tantum debet valere sicut naturaliter.

Omnis conceptus naturalis sumendus est à forma, 7. Metaph. ] Verum est de substantiis habentibus formam, si fuerint simplices & immateriales, sicut Deus & Angeli, tunc eorum conceptus essentialis sumendus est à propria perfectione, & à propria essentia. Vnde nil mirum si proprius conceptus materia prima, non sumitur à forma ipsius propria, quia nullam habet, sed vel tantum ex acta ipsius entitativo, vel per analogiam ad formas & perfectiones, & quas habet potentiam essentialem.

Omne quod inest meliori & nobiliori, est magis eligendum, 2. Topic. ] Et sic sequeretur. Vltra modum bibere, & crapulose vivere, & vitia essent magis eligenda, eo quod inest melioribus & nobilioribus, scilicet hominibus. Bruta enim in multis temperantius & convenientius natura vivunt, quàm homines, de qua re pulcherrima videre est in libello Plutarchi, utram etiam bruta ratione sint prædita. Dicitur quod sic debet intelligi, non de quocunque inexistente ipsi bono meliori & nobiliori, sic enim procederet objectio de brutis, sed de bono, & nec tunc simpliciter verum est (quia aliquando id quod inest minus bono, simpliciter melius est eo quod inest magis bono) sed verum est secundum quid, sive ut sic: quia ut sic habet esse quoddam dignius, sive rationem nobiliorem ratione subjecti, qua superat alterum bonum etiam aliquo equale, vel etiam majus existens in minus bono.

Omne intelligere est pati, 3. de Anima. ] Verum est de intelligere recepto, falsum de intelligere irrecepto, puta de ipso intelligere Dei. Est enim Deus altius purus per nudam intelligens essentiam, non per potentiam aliquam, vel intellectionem ullam super additam sua essentia, ideoque nullo modo potest dici intelligere ejus esse quoddam pati.

Omne alterabile est corruptibile, 1. de generatione. ] Respondetur quod loquitur ibi de alteratione corruptiva, non autem salvativa seu perfectiva. V. g. quicquid calefit vel frige fit est corruptibile, quod autem alteratur per susceptionem luminis, ut luna, per susceptionem scientie, ut anima rationalis, &c. non est corruptibile.

Omnis qualitas denominat suum subiectum, in prædicamento, ] Hoc est pro natura & ratione cuiusque accidentis. Alter enim utique denominat accidens relativum, aliter absolutum: Illud cum ordine ad alteram, hoc sine tali ordine. Deinde piscis ille qui torpedio vocatur, per rete transmittens torporem in manus Piscatorum, qualitatem quidem eandem imprimit in rete, & in manus Piscatorum: At tamen nec eodem modo imprimit & afficit, nec eodem denominat. Dicitur enim manus Piscatoris torpere, non tamen ipsum rete. Ista enim qualitas non est nata unumquodque suum subiectum afficere eodem modo sicuti albedo.

Oportet principia semper manere, 1. Phyl. text. Com. 50. ] Intelligitur secundum Aver. videlicet, quod principia non debent esse transmutabilia & generabilia ex alio. Et hoc est intentio Philosophi ibidem.

Omne quod fit, fit à sibi simili, 7. Metaph. ] Intelligitur sic. Omne quod fit generatione univoca & particulari, simpliciter fit à sibi simili. Per hoc quod dicitur generatione univoca, excluduntur vermes & alia similia animalia, que sunt & generantur ex putrefactione virtute solis. Per hoc quod dicitur particulari, excluditur Deus, qui est causa universalis omnium rerum.

Omnium rerum quantitas determinata est, secundum magnitudinem & parvitatem, 1. Phyl. text. 36. & 38. ] Proposio præcipue locum habet in viventibus & partibus eorum. In iis enim corpus terminatur maximo & minimo intrinsece, quoniam est instrumentum anime, ut ex ejus definitione patet. Omnis autem instrumenti quantitas utrinque terminata est, ut traditur 1. & 7. Polit. Præterea cum accretio & decreto viventis fiat ab anima & calore naturali, in quibus est virtus finita, ipsam quoque finitam ac determinatam esse, necesse est. Adde quod natura nihil facit fortuito, & abhorreat indeterminate & indefinitam, ut est in 2. & 3. Phyl. Quæ oportet accretionem & decretonem viventis non esse indeterminatam, cuius terminationis causa est anima, cuius instrumentum est corpus. Intelligenda est etiam propositio de rebus ut per se existant, non de his que inexistunt in alio, ut sunt partes continui in toto. Plura vide apud Tolet. lib. 1. Phyl. quæst. 9.

Omne principium debet esse propositio necessaria, 1. Phyl. ] Intelligitur de principio complexo, & non simpliciter primo, alicujus scientie, non autem de principio incompleto & simpliciter primo. Tale enim principium non est propositio, imò nec semper necessarium ens, sed quoddam contingens & corruptibile.

Omnis substantia dignior est accidente, 7. Metaph. ] Verum est de dignitate essentiali, non autem accidentali, quia accidentale accidens est dignius substantia, ut patet in scientiis & virtutibus, qua accidentia sunt digniora lignis & lapideis, qua tamen sunt substantia.

Omnis differentia debet sumi à forma, per Porph. ] Intelligitur, Omnis differentia debet sumi à forma comparando compositum ad compositum: sed comparando simplex ad compositum, tunc debet sumi à materia.

Omnia futura de necessitate evenient, 1. de interpretatione. ] Verum est in sensu composito, non autem in sensu diviso. Vel verum est ex hypotesi, non autem simpliciter. Si enim futura sunt, utique evenient necessarè; implicat enim contradictionem, eventura esse & non eventura. Non tamen quæcunque eventura sunt, eventura sunt necessario simpliciter, sive necessitate quadam absoluta.

Omne

Omne quod est, quando est, necesse est esse: & omne quod non est, quando non est, necesse est non esse, 1. *Dei ipse veritas.*  
Limitatur eodem modo si sit praecedens.

Omnia differentia debet convocare alteram partem rei, per Porphyrum. ] *Intelligitur de rebus essentialiter compositis, non autem simplicibus.*

Oppositorum eadem est disciplina, 4. *Metaph.* ] *Respondetur Philosophum velle, quod propositiones oppositae contrariae & contradictoriae pertineant ad eandem scientiam materialiter. Et ita qui considerat de sano, considerat etiam deegro & contra. Rursus qui considerat illam propositionem, Sanitas est quatuor primarum qualitatuum proportio, animali conveniens, etiam considerat illam. Aegritudo est primarum qualitatuum disproportionis, animali disconveniens.*

Omne prius potest esse sine posteriori, per auctorem in de causis. ] *Intelligitur dummodo unum non dependet ab alio, non habet veritatem.*

Objecta movent intellectum, 3. de Anima. ] *Respondetur quod objecta non per se immediatè, sed per species intelligibiles movent intellectum.*

Omne ens habet aliquam propriam operationem, 4. *Meteor. & 1. de Anima.* ] *Intelligitur de entibus in actu formali existentiibus, propter materiam primam, quae passiva potius est quam activa, nec enim habet aliquam propriam actum formalem, sed tantum entitativum.*

Omne agens est praetantius suo passivo, 2. de Anima. ] *Intelligitur de agente principali, non autem de eo quod solet habere rationem instrumenti. Vel intelligitur de agente ut sic, non autem simpliciter, iuxta ea quae dicta sunt supra de hoc eodem axioma in littera A.*

Omnia propositio, in qua unum generalissimum negatur de alio, est immediata, 2. *Poster.* ] *Intelligitur si unum generalissimum negatur de alio cum reduplicacione, ut sic nulla substantia in quantum talis est, quantitas in quantum talis.*

Optimi est optimum facere, 2. *Caeli.* ] *Intelligitur quo ad essentialia & sic omnia sunt producta à Deo, producitur optime quo ad essentialia & substantia. Homo enim passiva adiutus donis naturalibus, multa de novo acquirit naturalia. V. g. scientias practicas & speculativas, &c. Adjutus vero donis supernaturalibus gratia videlicet excitante & cooperante, multa etiam acquirit supernaturalia, quae ex sui creatione non habuit.*

Omnia transmutationem habentium ad se invicem eadem est materia, 1. de generatione. ] *Intelligitur de identitate specifica, scilicet quod in specie est eadem materia omnium: & sic materia est in omnibus formis subiectivè.*

Omnia effectus gerit similitudinem sui efficientis, auctore de causis. ] *Verum est de causa particulari, & non universali, propter Deum, vide axioma paulò ante explicatum. Omne quod fit, fit à sibi simili.*

Omne in quo est potentia, aut est corpus, aut est potentia in corpore, 10. *Metaph. Com. 41. Averr.* ] *Vera est propositio de potentia physica passiva, quae attestatur imperfectioni simpliciter loquendo. Nam ista est potentia materia. Fallit autem de potentia logica, quae est ens rationis nam in omnibus intelligentiis circa primam est huiusmodi potentia logica, ut vult Averr. in 3. de anima, & tamen illae nec corpora sunt, nec virtute existentes in corpore.*

Omne totum supra tria ponimus, 1. *Caeli.* ] *Aristot. loquitur ibi de corpore, hoc est, omne totum quantificativum, sive corpus constat tribus dimensionibus, longitudine, latitudine, sive profunditate.*

Omne agens naturaliter in agendo reparatur, & omne patiens in patiendi naturaliter reagit, 1. de Generat. ] *Intelligitur sic, Omne agens communicans cum passivo in materia, & agens actione reali & existens intra sphaeram activitatis ipsius passivi, & non majoris virtutis ad resistendum quam patiens ad reagendum, propter primam conditionem Deus, intelligentia caeli non reparatur agendo in subalternaria, quia non communitur in materia, subalternaria enim illa separatè materiam nullam habent, caeli autem non communitur materiam, sed diversè rationis. Propter secundam conditionem, Deus & intelligentia, illustrando intelligentiam nostram, vel suggerendo ac instigando materiam, nullo modo reparatur; nec caeli dum obiectivè ad sui contemplationem movent intellectum nostrum. Propter tertiam conditionem caeli etiam non reparatur, V. g. à terra, tametsi materiam haberent ejusdem rationis cum terra, quia sphaera activitatis ipsius terrae non extendit se tam late, sicut ad Caelum usque, ac bene sphaera activitatis colorum se extendit usque ad terram. Propter quartam conditionem magnus ignis, in quem guttula aquae projicitur non reparatur ab illa, tametsi in illam agat convertendo repetitè in ignem.*

Omne ens vel est ens in anima, vel extra animam, 6. *Metaph.* ] *Respondetur quod hoc simpliciter non est verum, quia datur instantia de anima, ex quo idem non est in seipso, neque in seipsum. Vult igitur Philosophus ut patet, quod omne ens aliud ab anima, aut est in anima, aut extra animam.*

Omnia scientia est à posteriori vel à priori, per commune dictum Logicorum ] *Respondetur, Verum est de notitia unius conclusivus, quia datur instantia de scientia totali ipsius, V. g. anime, quae est scientia partim à posteriori, & partim à priori.*

Omnia causa facit à priori cognoscere suum effectum, per Auctorem in de causis. ] *Respondetur quod illa auctoritas habet veritatem in de causis per se, & non de causis secundum accidens.*

Objectum voluntatis non est nisi bonum, 3. *Ethic.* ] *Respondetur verum est de bono apparenti, non autem semper de bono existenti. Non enim voluntas vult nisi quod ei bonum apparet; hoc autem non semper verè bonum est, sed saepe duntaxat apparet.*

Oppositio contradictoria maxima est oppositio, 1. *Elench.* ] *Respondetur, verum est de illa quae sunt contradictoriae oppositae, quantum ad hoc quod sunt sibi invicem impossibilia, scilicet, quantum ad veritatem & falsitatem.*

Omnia transmutatio est velox vel tarda, 6. *Phys.* ] *Intelligitur de transmutatione qua distinguitur à suis terminis. Vel dicitur quod intelligitur de transmutatione successiva & temporali; instantanea enim transmutationi hoc dicere non convenit.*

Omnia scientia est de numero perpetuorum universaliter se habentium, 1. *Post.* ] *Intelligitur sic, Omnia scientia de se ipsis propinqua debet esse perpetuorum propositionum, id est, per petua veritas.*

Opposita sunt in eodem genere, per Porphyrum. ] *In ordine ad existentiam, est quidem verum hoc potentialiter, non autem actualiter. Non semper enim utrumque contrarium unum actu est.*

Omne habens contrarium, suscipit magis & minus, ex Prædicamentis. ] *Ita videlicet, ut V. g. unum album non solum sit magis album altero albo, sed etiam unum & idem modo album, modo magis album.*

Omnia scientia capit nobilitatem à suo subiecto, in Proemio de Anima. ] *Respondetur, verum est, capit nobilitatem à signato subiecto, non autem à subiecto signi, hoc est, à subiecto attributionis, non autem inhaesionis. Sic enim equalis esset nobilitas Mathematicae Physicae, quia in eadem insunt anima hominis. Intelligitur ergo de subiecto quod assignatur ab intellectu, non autem de intellectu, qui assignat & recipit scientiam illius subiecti signati.*

Omne intelligibile praecedit actum intelligendi, sive movet ipsum ] *Intelligitur de intelligibili principali, ut sunt res extra animam, quae ipsum intelligibile ordine naturae licet non temporè praecedunt, sed intelligibile minus principale, scilicet operatio non praecedit intellectum, quin potius procedat ab intellectu.*

Omne quod corrumpitur, à suo contrario corrumpitur, 5. *Ech.* ] *Intelligitur, omne quod corrumpitur directè, formaliter & per se, à suo contrario corrumpitur. Dicitur notanter per se, & directè propter substantiam, quae licet corrumpitur, non tamen per se sed per accidens: quia qualitas primò per se corrumpitur, ad cuius corruptionem consequenter sequitur corruptio substantiae, & ita haec per accidens corrumpitur.*

Omnis propositio per se est necessaria vel impossibilis, per Boet. in lib. Poster. ] *Intelligitur, omnis propositio per se vera, est necessaria, & omnis propositio per se falsa, est impossibilis.*

Opposita contraria habent fieri circa idem, 7. Metaph. ] *Et sic videtur, quod bonum & malum habent fieri circa ipsum diabolum. intelligitur, dummodo illud subiectum non sit determinatum ad unum solum, sive ad alterum solum: quia tunc opposita contraria habent non fieri circa idem: Modo diabolus determinat se solum ad malum, & non ad bonum.*

Omne certius, eligibilius est incerto, 3. Top. ] *Intelligitur ceteris paribus.*

Omne perfectum est in tribus, per Comment. 1. Caeli. ] *Intelligitur quod verus numerus incipit inesse ternarius, & de duobus non vere dicitur, quod sit numerus, sed tantum quod sint duo.*

Omnis perfectio est in Deo, per Comment. 5. Metaph. ] *Respondetur hoc intelligendum, quod perfectio dei excelsit omnem perfectionem creaturarum.*

Omnis motus naturalis est in fine velocior, quam in principio, 1. Caeli. ] *Intelligitur, omnis motus naturalis in eodem medio equaliter disposito, ceteris paribus uno impetu ab eodem productus, est velocior in fine quam in principio. Dicitur in eodem medio, quia stat quod aliquid mixtum in igne velocius moveatur quam in aere. Dicitur, equaliter disposito, quia si medium esset in principio subtilius, & in fine densius, non oportet motum esse in fine velociorem.*

Omnis quaestio quaerit interposita, 1. Metaph. ] *Illius auctoritas simpliciter seu universaliter non est vera, quia alia quaestio quaerit solum unum oppositum: sed est vera ad illum sensum, quod quaestio problematica quaerit inter duo opposita, ut est ista quaestio, An mundus sit aeternus, an non.*

Omne quod in Deo est, est Deusmet, 6. Metaph. ] *Intelligitur: Omnia quae sunt in Deo formaliter & essentialiter, sunt ipse Deusmet, non autem illa quae sunt in Deo effectivè, ordinativè & conservativè.*

Omnis nostra cognitio procedit ex censatis, per Linconensem supra 1. Poster. ] *Intelligitur mediatè vel immediatè. Similiter etiam intelligitur illud: Nihil est in intellectu, quod prius fuit in sensu.*

Omne medium est medium contrariorum, 6. Phys. ] *Intelligitur de qualitatibus mediis & secundis, vel sic, Omne medium compositivè vel successivè est contrariorum: vel sic, Omne medium diverforum vel communitè dicitur est medium contrariorum.*

Omnis qui dicit quodlibet, quodammodo dicit multa, 2. Top. ] *Ex quo elicitur secunda regula, Qui dicit unum antecedens, multas dicit consequentias, supple formaliter vel virtualiter: quia qui dicit, Homo virtualiter est, dicit animal, est, corpus est, substantia est, & sic de singulis.*

Omne quod est sensibile, est sensibile per materiam: & omne intelligibile, est intelligibile per formam, 1. Caeli text. Com. 92. ] *Respondetur juxta doctrinam Averr. 12. Metaph. Com. 14. quod materia quae est per se sensibilis est materia propinqua, non remota, sed forma est per se sensibilis. Forma enim per se sentitur, sed merito suae operationis, ideo appropriatè forma dicitur intelligibilis & materia sensibilis, & hoc intelligitur de materia propinqua non remota.*

Omne quod est ex prioribus hoc est magis eligendum 3. Top. ] *Si sic, tunc aqua esset nobilior vino, & materia nobilior forma, & vestis antiqua esset nobilior nova. intelligitur ergo sic, Omne quod est bonum ex prioribus secundum perfectionem, hoc est melius. Sed diceret, Priora sunt nobiliora & meliora. Dicitur quod omne prius perfectione essentiali est melius suo posteriori, secundum se & propriè, & dicitur secundum se, quia secundum usum nostrum non oportet quod florens esset prior & perfectior scientia, quia est substantia, scientia autem accidens. Dicitur perfectione essentiali propter materiam, quae non est perfectior forma essentialiter. Dicitur etiam essentialiter propter prioritatem naturae, ut aqua temporis, & vestis antiqua.*

Omnis voluptas est mala, 4. Ethic. ] *Sciendum voluptas est duplex, quia quaedam est voluptas corporis, & quaedam animae. Voluptas corporis est duplex, quia quaedam est contra dictamen recte rationis, & illa semper est mala. Alia est subiecta rationi, & illa semper est bona. Voluptas animae est duplex, quaedam est appetitus rectè regulatus ab ipsa ratione, & ille appetitus semper bonus est. Alia est secundum appetitum primum, & illa semper est mala. Modo dicitur quod loquitur de voluptate, quae est contra dictamen recte rationis.*

Omne quod est propinquius bono, hoc est magis eligendum & melius, 3. Top. ] *Et sic, sequeretur quod eam ista esse melior tunica. Ad illam auctoritatem dicitur quod duplex est propinquitas: quaedam est localis, alia vero perfectionis. Modo auctoritas intelligitur de propinquitate perfectionis, quia alias instantia probaret verum.*

Omnes animi passiones perturbant rationi, iudicium commune dictum; confirmatur Salustij sententia, qui ait: Omnes qui de rebus dubijs consultant, ab ira, odio, &c. vacuos esse debere. ] *Respondetur, passiones, quae antevertunt usum rationis, perturbare nostrum intellectum; ceterum illa quae rationis iudicium sequuntur, & moderatae sunt, ac rationi subiecta, non perturbant rationis iudicium: imo sunt ei obedièntes.*

Omne difficilius est magis eligendum, & nobilius minus difficili, 3. Top. ] *Et sic, sequitur quod divitiae essent nobiliores & meliores scientiis & virtutibus. Similiter ars fabrilis esset eligibilior scientia Grammaticali, & nigrumantia esset eligibilior scientia logica. Sciendum quod aliquid dicitur difficile tribus modis. Vno modo in conservando, & sic divitiae sunt difficiles scientiis. Alio modo in exercendo, & sic ars fabrilis difficilius Grammatica, quia difficile est fabricare, quam orationem congruam facere. Tertio modo quo ad oppositionem, & de ista difficultate debet intelligi auctoritas. Et etiam intelligitur de iis, quae sunt ejusdem speciei, dum modo minus difficili non conveniat praeminentia bonitatis.*

Omne generabile est corruptibile, 1. Caeli. ] *Respondetur verum est, omne quod generatur tanquam proprius & adequatus terminus generationis, qui est ipsum compositum: Modò tamen si per inductionem anima rationalis generetur homo tanquam huiusmodi terminus generationis, non tamen generatur ipsa anima. Et ideo etiam compositum istud, homo generabile est & corruptibile, non autem anima. Anima enim non est quae generatur, sed potius quae aliud generatur, scilicet homo.*

Omnia rerum species stabilivit creator creaturarum, Auctor 6. principiorum. ] *Id est, non creas Deus nunc novas species, licet in una & eadem specie hominis subinde crees novas animas.*

Omni magno dato, contingit dare majus, per regulam. Metaph. ] *Intelligitur sic, contingit dare majus, i. e. imaginari majus.*

Omnis motus est de extremo in extremum per medium, 4. Phys. ] *Auctoritas intelligitur de motu qui fit naturaliter. Nam motus qui fit in vacuo, non est naturalis, quia natura abhorret vacuum. Similiter dicitur quod motus qui fit per vacuum non fit per verum medium, sed solum imaginariè, ergo auctoritas habet veritatem de motu, qui fit cum resistèntia medijs.*

Omnia rerum naturalium ex stentium, idem est tempus, 4. Phys. ] *Intelligitur commenfurativè, & non absolute. Motus enim primi mobilis mensurat omnia, sed secundum plus & minus.*

Omne quod movetur, est divisibile, 8. Phys. text. 40. & 46. & 6. Phys. text. 32. & 5. Phys. text. 62. ] *Intelligitur, Omne quod movetur per se de loco ad locum circumscriptivè & commenfurativè, est divisibile. Dicitur omne quod movetur per se, propter animam intellectivam, quae licet movetur ad motum corporis, tamen hoc non est per se, sed per accidens. Dicitur circumscriptivè, quia licet Angelus movetur per se, non tamen de loco ad locum circumscriptivè, sed descriptivè. Sed dicitur tamen, Caelum movetur per se, & tamen non est divisibile, ut habetur 1. Caeli. Respondetur, verum est de divisione reali, dividitur tamen secundum assignationem partium, scilicet Orientis & Occidentis.*

Omne quod movetur localiter, describit sibi spatium æquale præcisè in eodem instanti, ex 6. Phys. ] *Et sic videtur, quod indivisibilia sicut Angeli essent divisibilia. Respondetur quod auctoritas intelligitur de illo, quod movetur de loco ad locum circumscriptivè.*



Optimum opponitur pessimo, 8. Ethic. cap. 10. ) Hoc axioma non semper verum dicitur. Melius est enim esse studiosum, quam habere inclinationem naturalem ad virtutum studia. At peius est non habere inclinationem ad virtutum studia, quam non esse studiosum: nam si non habeas istam inclinationem, homo non eris, sequidem hac inclinatio est in se natura humana. Itaque non semper optimo opponitur pessimum.

Omne quod movetur, est partim in termino à quo, & partim in termino ad quem, 6. Physic. ) Et sic videtur, quod mobile nunquam sit in spacio sibi equali, quod est contra auctoritatem precedentem. Respondetur quod sic intelligitur, Omne quod movetur interim quod movetur, particulariter attingit terminum ad quem, & terminum à quo: id est, quod nec est perfectè, nec est complete in termino à quo, nec in termino ad quem.

Omnes actus distincti sic se habent, quod unus potest conservari sine alio, 7. Metaph. ) Respondetur quod habet veritatem, ubi unus non dependet in esse ab alio, quia actus Socratis & Dei sunt actus distincti, & tamen unus non potest esse cum alio: sic etiam scientia est in anima, similiter operationes vitales sunt distincte ab anima, & tamen unum non potest conservari sine alio, ut prius dictum est.

Omne quod movetur, movetur ab alio, 7. Physic. ) Dicitur quod impossibile est movere seipsum per se, ut habetur 3. de anima, & cum hoc moveri: & sic impossibile est rem aliquam esse agens totale, & movens totale; quin ad minus concurrat Deus aut materia prima.

Intellec-tum oportet esse impassibilem, per Comment. 3. de Anima. ) In oppositum est Philosophus ibidem in principio; ubi dicit, quod intellectus sit virtus passiva. Respondetur quod Commentator vult quod oportet intellectum esse impassibilem passione corruptiva, sic et sit passivus passione salvativa.

Omne incorruptibile est nobilissimum corruptibili, 1. Physic. ) Intelligitur sic, si corruptibile non est melior conditio annexa quam sit illud incorruptibile. V. g. materia incorruptibilis est, & tamen forma corruptibilis melior est, non quidem ratione corruptibilitatis, sed ratione alterius.

Omnis finis est melior ordinato in finem, 3. Top. & 2. Physic. ) Intelligitur de fine gratia cuius, quia talis semper est melior ordinato in finem, ex quo talis finis est gratia cuius.

Omne ens aut est substantia, aut accidens, 12. Metaph. ) Intelligitur de ente simpliciter uno, & non aggregativo. Vel capiendo Ly ens nominaliter, & non participialiter, quia exercituum unus est ens, id est, existens, & tamen non est substantia, sed plures substantia.

Omnino illud quod fit, ab aliqua ejus parte præexistit, 7. Metaph. ) Et per consequens formaliter se habet in materia ante ejus productionem: quod est contra Philosophum, 1. Physic. Intelligitur ergo sic, omne quod fit complete ut compositum, habet partes præexistentes ut materiam & formam, si non tempore, tamen natura. Nam materia quidem prima tempore præcedit compositum, forma autem non tempore sed duntaxat natura.

Omne quod movetur, habet partes integrales, 6. Physic. ) Intelligitur de illo quod per se, & circumscriptivè.

Omnis motus est de contrario in contrarium, 4. Physic. ) Intelligitur de motu naturali, & non violento.

Omne ens in suo loco naturali quiescit à motu, 4. Physic. & 1. Cæli: ) Intelligitur quod omne ens in loco naturali quiescit à motu locali, non autem est verum de alio motibus sicut de motu alterationis & augmentationis.

Omnia natura constantia, excepto Deo, quod erat Cælum, secundum Empedoclem constant lite & amicitia, scribit Arist. in 3. Metaph. text. Com. 15. 1. Cæli & mundi in text. Com. 22. 1. Meteor. ) Habuit hoc secundum quasdam Philosophos bonum intellectum. Nam induktivè consideranti in singulis que sunt hic patebit, esse quasdam proprietates currentes inter entia. V. g. homini sano aliquid potest esse venenum, & tamen laboranti potest esse salutaris medicina: Vide Zimaram sol. 90.

Omne corpus est in loco, 1. Physic.

Omne totum est majus sua parte, communis propositio.

Omnia sentimus per medium, 2. de anima, text. 114.

Omnes homines non decipiuntur, nisi in eo, quod nesciunt: aut in eo, cujus cognitio non est valde manifesta, 4. Metaph. Com. 8.

Omnia quæ fiunt, fiunt à natura, vel ab arte, vel à casu, 7. Metaph. text. 22.

Omne mendacium pravum, est fugiendum, 4. Ethic.

Opus, quod fit à melioribus, semper est melius, 1. Polit.

Omnis domus regi debet à Seniore. Ibid.

Omnis diversitas, videtur facere seditionem, 5. Polit.

Optimus populus est, qui terræ colendæ deditus est, 6. Polit.

Omnis excessus rerum, vel nocet, vel nihil proficit, 7. Polit.

Omnia amamus, sed præmia magis. Ibid.

Omne laborans, requie indiget, 8. Polit.

Omnia aliena: tempus tantum, nostrum est Seneca Epist. 9.

Omne peccatum, actio voluntaria est. Ibidem de mor.

Oportet prius discere, quam docere, Boët. de discip. cap. 6.

Opus suum diligit unusquisque artifex, 9. Ethic. cap. 8.

Omnia appetunt divinum esse, & illius gratia agunt quæcunque secundum naturam, 2. de anima, text. 34. & 1. Physic.

Omnis sermo, si brevior fuerit, quam oporteat, obscurat intellectum: Si longior, difficilis erit retentioni, & discipulo oblivionem inducit, 2. lib. de arte Boët.

Oportet ut ars in hoc imitetur naturam, ut omnia quæ agit, agat propter finem. Ibid.

Omnia bonum appetunt, 1. Rhetoricorum & 3. Top. cap. 1. & 1. Ethic. cap. 1.

Omne consuetum, est delectabile. Ibid.

Oblivio est signum parvi pensionis, & ideo factiva ira. Ibid.

Omnis affirmatio, est vera vel falsa, in prædicam. cap. 5.

Oblivisci eorum, quæ quis fedè egit, bonorum est: reminisci verò, malorum, 3. Top. cap. 10.

Oportet discere credere, 1. Elench. cap. 2. & 1. Poster. text. 5.

Omne quod corrumpitur à contrario corrumpitur, 1. Physic. text. 7.

Omne habens materiam, est generabile, & corruptibile, 1. Physic. Com. 89.

Omne agens, agit propter finem, 1. Physic. text. 75.

Omne quod movetur, necesse est in tempore moveri, 4. Physicorum text. 129.

Omnis motus, est à quodam in quoddam, 5. Physic. text. 3. id est, à termino quo in terminum ad quem:

Omnis opinio, cui contradicit sensus, non est bona, 8. Physic. Com. 27.

Opposita juxta se posita magis elucescunt, 2. Cæli text. 40.

Omne ens naturale desiderat permanentiam sempiternam, 2. de Averr. text. 34.

Omnis virtus unita plus est quam multiplicata. Auctor. de causis cap. 6.  
 Omnia animalia morfa à cane rabido rabiunt, excepto homine, lib. 8. de animal.  
 Omnes homines naturâ scire desiderant, 1. Metaph. in prolog.  
 Omnia corumpuntur in eo, ex quibus sunt, 3. Metaph. text. 15.

P.

**P**ropter quod est unumquodque tale, semper & illud magis tale est, 1. Poster. cap. 2. & 2. Metaph. text. 4. ] Limitatur hoc axioma quinque modis. Primo ut illud in quo fit comparatio. utriusque comparabilium conveniat formaliter. Unde non valet, de ambulat propter sanitatem, ergo sanitas magis de ambulat. Ebricitas est propter vinum, ergo vinum magis ebricitas est. Secundo ut illud, in quo fit comparatio, suscipiat magis & minus. Unde non sequitur, ego sum risibilis, quia homo est risibilis, ergo homo est magis risibilis nec illud: Petrus est homo propter patrem suum ergo pater suus est magis homo. Tertio ut causa sit univoca non equivoca. Unde non valet, Petrus est albus propter pictorem, ergo pictor est magis albus. Nam est albedo conveniat utriusque formaliter, & suscipiat magis & minus, tamen pictor parietis albi non est causa univoca sed equivoca, & quasi universalis sicut Deus rerum omnium naturalium Quarto ut comparatio fiat in eisdem. Etibus positivum non privativum. Non enim sequitur, Petrus est parvus propter patrem, ergo pater est magis parvus. Propter Deum non diligo mundum, ergo magis non diligo Deum. Quinto ut sint verè diversa, inter qua fit comparatio. Non enim valet, Video propter oculos, ergo oculi magis vident. Non enim aliud est videre & meum, & videre oculos.

Perfectum est quod tale alterum, quale ipsum efficere potest, 4. Meteor. text. Com. 19. ] Vera est propositio ubi alterum simile factibile est, quod additur propter Deum, cum non possit facere alium Deum, quia non est factibile alter. Deinde respondetur, quod propositio veritatem habet præcipuè in animalibus & plantis, quæ sunt hinc. Nam Aristot. ibi loquitur de feminibus ut patet inveniendi verba text. Et juxta hoc Arist. dixit 2. de anima text. Com. 34. Naturæ aliquid opus viventium est quacunque perfecta & non orbata, aut generationem spontaneam habentia, faceret tale alterum quale ipsum, animal quidem animal, plantam vero plantam, unde propriè in habentibus virtutem generativam veritatem habet.

Particularia & singularia semper in multitudine ex contrario dividunt illud, quod unum est, per Porphyrum. ] Respondetur quod ibi per particularia & singularia debet intelligi minus commune, ut sit sensus, particularia & singularia id est, minus communia dividunt, id est, in dividendo contrahunt ex contrario illud, quod unum est genus, v. g. Corpus contrahunt animatum & inanimatum, Animatum contrahunt sentiens & non sentiens.

Particularis in materia naturali æquipollet suo universali, 1. de divinis. ] Intelligitur de particulari simpliciter dicta, & de propositione indefinita; ista enim, Homo est animal, æquipollet illi universali, Omnis homo est animal, qui est in materia naturali & necessaria.

Particularis negativa non est convertibilis, 2. de divinis. ] Intelligitur, quod particulari negativa non est convertibilis formaliter in aliam particularem negativam, de modo loquendi consuetudo: cum hoc tamen fiat, quod est convertibilis in unam de modo loquendi in consuetudo.

Proprium de uno solo prædicatur, per Porphyrum. ] Intelligitur tanquam de subiecto adæquato, sic visibile licet prædicetur de Iohanne & Paulo, adeoque de pluribus aliis; tamen de uno tantum dicitur prædicari, quatenus de solo homine prædicatur ut subiecto adæquato.

Privatio per se non est ens, 1. Poster. ] Intelligitur, quod materia existens, privatio non est ens in actu formali per se, sed per formam, cuius est privatio, quæ ipsa profectò privatio formalis, et significat negationem, materialiter autem sive connotative aptitudinem ad formam, unde merito dicitur non ens.

Principia oportet semper manere, 1. Phys. text. 50. ] Id est, in omni transmutatione reperiri, vel eas semper habere conditiones, quas ibi Arist. describit, scilicet quod non sunt ex alio, nec alterutrum, &c.

Proprium est substantiæ in subiecto non esse, per Philosophum in prædicamentis. ] Sensus est, nullam substantiam esse subiecto tanquam affectionem, sed bene tanquam partem.

Plato non male dixit in eo, quod sermonem Sophisticum sub non ente locavit, 6. Metaph. ] Respondetur, quod Philosophus caput non ens improprie pro ente quod gerit similitudinem alicujus: quod tamen non est.

Penetratio dimensionum non est possibilis, 4. Meteor. ] Respondetur, quod duplices sunt dimensiones, quædam sunt, quarum una habet se per modum actus, & alia per modum potentie, ut albedo, vel materia prima; tunc dicitur, quod in talibus dimensionibus penetratio est possibilis: Sic etiam est, quando dua habent se per modum actus ad tertiam, quæ habet se per modum potentie, sicut albedo & ductio in lacte. Alia sunt dimensiones, quarum una non habet se per modum potentie, nec amba habent se per modum potentie; & sic penetratio dimensionum non est possibilis.

Processus in infinitum est prohibitus, 2. Phys. ] Intelligitur in prædicatis essentialiter subordinatis.

Potentia opponitur actui, 9. Metaph. & 1. de Anima. ] Dicitur, quod intelligendum est de oppositione relativa.

Principia non fiunt ex alterutris, 1. Phys. ] Verum non est simpliciter, sed ut Ly ex dicit circumstantiam parvi. Est enim forma fit ex materia, non tamen materia est pars forma.

Potentia accidit materiæ, per Commentatorem, 1. Phys. ] Intelligitur, quatenus communis illa & essentialis potentia materia determinatur per certas dispositiones accidentales ad hanc vel illam formam. Talis enim potentia, sive talis determinatio accidit materiæ.

Prius est commune proprio. ] Dicendum, quod commune est prius proprio, si utrumque sit unius generis. Sed in his, quæ sunt diversorum generum, nihil prohibet proprium esse prius communi.

Politici est considerare de Anima, 1. Phys. ] Et sic videtur, quod non est scientia libri de Anima, Respondetur, quod Philosophus primo Phys. vult, quod Politicus considerat practicè de Anima, sed in libro de Anima consideratur de Anima speculativè.

Privatio & materia differunt ratione & specie, 1. Phys. ] Intelligitur, quod isti termini, privatio & materia habent diversas rationes, seu definitiones, cum hoc tamen fiat, quod habent pro suo significato vel substrato eandem rem numero, per quam non distinguuntur.

Principia rerum sensibilium sunt sensibilia, 3. Celi & mundi, text. Com. 16. ] Glossatur per Averr. ibidem de principis propinquis, non autem habet veritatem, ut inquit, propositio de principis remota, quia principia remota rerum sensibilium non sunt sensibilia, ut prima forma & prima materia.

Potentia superior potest, quicquid potest inferior, & nobiliori modo, 3. de Anima. ] Vera est propositio in potentia, quæ sunt ejusdem generis in substantialitate eo modo, quo vegetativum est in sensitivo, sicut trigonum in tetragono. In his, quæ non sunt ejusdem generis in substantiâ, aliter, propositio locum non habet. Sicut anima est superior virtus quàm sit corpus, non tamen anima potest suppleri viem corporis, & forma est superior materia, & non potest suppleri viem materia. Similiter comparando potentias materiales potentia abstracta, locum non habet propositio formaliter loquendo: nam non valet, homo generat, ergo intelligentia generat.

Præsupponit augmentatio alterationem, 1. Celi Com. 22. ] Intelligitur secundum Arist. in prædicamentis de augmento invento in Physicis corporibus. Fallitur enim de augmento imaginario invento in rebus mathematicis. Et habet locum de vera augmentatio-ne quæ fit in plantis & animalibus; nam, alis requirit præviâ alterationem.

Princi-

Principium in cognitione, est finis in operatione, & principium operationis, est finis in cognitione, 6. Phys. text. comm. 89. & 7. Metaph. text. com. 23.) Veritatem habet propositio in operabilibus, sicut sunt actiones & passionis, vide Aristot. 3. Eth. cap. 6.

Pueri beatificantur propter sperem, 1. Ethic. ] Intelligitur, pueri beatificantur, id est, dicuntur beati propter spem futuri beatitudinis, licet actus non sunt beati. Sed diceres; Quare hoc est? Respondetur quod ideo, quia concipimus in eis hanc spem ex naturali dispositione eorum: Vel ideo, quia videmus eos inclinari ad bona, & fugere mala: vel ideo, quia sunt procreati ex bonis.

Præter verum, non est affirmatio vel negatio, 2. & 3. Ethic. ] Ratio, quia verum habet se in propositione sicut forma; Modò nihil potest esse absque forma.

Propositio in toto est falsa, quæ nullam singularem habet veram, 1. Poster. ] Intelligi potest sic, in quæ genus generalissimum unius prædicamenti prædicatur de genere generalissimo alterius prædicamenti, in toto est falsa, ex quo nullam habet singularem veram. Vel potest intelligi simpliciter, quod propositio universalis, cuius nulla particularis est vera, in toto sit falsa. Nam utique si nulla in parte est vera, dici poterit in toto esse falsa.

Passionibus neque vituperamur, neque laudamur, 2. Ethic. ] Ergo passionis non sunt vituperio, aut laude digna. Respondetur distinguendo, passionis enim duobus modis possunt considerari, & secundum se, & quatenus subduntur rationis imperio, & deliberationi voluntatis. Priori ratione, neque laude, neque vituperio digne censentur, quoniam sunt motus quidam appetitus irrationalis, quibus cum aliis animalibus communicamus. Si vero 2. modo considerentur, sunt laude aut vituperio digne: appetitus enim sensitivus, propinquior est rationi, quam exteriorum membrorum boni sunt aut mali, & ratione, quæ voluntarii sunt: ergo etiam motus appetitus sensitivi. Præterea licet appetitus secundum se libertate carcat, ex conjunctione tamen ad rationem libertatem habet; quæ propter in eo virtutes tollantur, ut fortitudo, & temperantia, &c. Passiones itaque quatenus voluntaria sunt, laudem merentur, vel vituperium.

Plura bona sunt eligibilia paucioribus bonis, 3. Top. ] Intelligitur sic, Plura bona possibilia sunt bonis paucioribus comparabilibus eligibilia, dummodo unum illorum plurimum eligibile non sit propter aliud, & dummodo præminetia bonitatis teneat se ex parte pluralitatis; Dicitur, dummodo unum illorum non sit eligibile propter aliud, inquam propter finem, quia propterea sanum fieri & sanatum, non sunt eligibilia sanitate. Etiam dicitur, quod intelligitur, Dummodo ista bona sint ejusdem rationis, ita videlicet, ut præminetia bonitatis non proveniat ex parte materie, sed solum ex parte pluralitatis: propter hoc non sequitur, quod quatuor grossi essent eligibiles sterno, licet sint plura bona. Dicitur etiam, Dummodo illa bona sint comparabilia, propter hoc non sequitur quod bonum esse monachum, & bonum esse conjugatum, essent eligibilia similia, quàm bonum esse monachum solum. Similiter quod vivere caste, & generare sibi simile, essent eligibilia, quia plura sunt, quàm vivere caste solum: quod tamen est falsum, quia sint plura bona incomparabilia. Denique intelligitur de bonis finitis, propter Deum, qui est bonum infinitum, & licet unus, tamen aliis omnibus quantumvis multis infinitè præstat.

Passivus quidem intellectus est corruptibilis, ex eo quod nihil intelligit sine phantasmate, 3. de Anima. ] Ille textus secundum Commentatorem sic potest intelligi, quod per intellectum passivum intelligitur potentia cogitativa, quæ est ducta de potentia materie, quam nominat intellectum in ordine ad alios sensus propter excellentiam. Alii vero dicunt, quod intellectus passivus, id est, phantasticus intellectus, obiectivè dependens à phantasmate est corruptibilis. Scilicet ratione Phantasia & phantasmatum, utrumque enim corrumpitur, & phantasia & ipsa phantasmata. Alio modo intelligitur hoc de intellectu, qui non est informatus speciebus intelligibilibus, aptus tamen informari, quantum ad denominationem. Cum enim informatus est, jam desinit vocari intellectus possibilis, sed intellectus adeptus, vel in habitu, adeoque sic quo ad denominationem illam, intellectus possibilis corrumpitur.

Possibili posito inesse, nullum sequitur inconveniens. ] Sensus est, si propositio de possibili mutatur in suam de inesse, tunc sua de inesse non erit impossibilis. Et pro alteriori intellectu hujusce authoritatis, est notandum adhuc, ut aliqua propositiones possibiles ponantur inesse requirit tres condiciones. Prima conditio, si aliqua propositio universalis de possibili debeat poni inesse, non debet hoc fieri per universalem, sed potius singularem: ut ista, Omne producibile Deus potest producere, non debet sic poni in esse, producibile Deus producit, sed sic: Hoc producibile Deus producit, & sic de aliis. Secunda conditio. Quando in propositione de possibili subiectum & prædicatum repugnant, tunc ponendo illam inesse loco unius extremi, debet poni pronomen demonstrativum: ut, omne album potest esse nigrum, ponitur sic inesse, Hoc est nigrum, demonstrando per Ly Hoc, illud quod prius fuit album. Tertia conditio est: Quando in propositione de possibili ponuntur aliqua terminationes vel termini privativi, qui vel que in illa de inesse possunt facere aliquam repugnantiam, tunc ponendo illam inesse, tales terminationes sunt omittenda: ut, Socrates habens oculos, potest esse sine oculis, ponitur sic inesse, Socrates est sine oculis. Sicut illa: Socrates potest esse cæcus, non potest sic poni inesse, Socrates legit oras: Sed sic, Socrates legit.

Posita forma substantiali, ponitur etiam aliud, cuius est forma, 1. Metaph. ] Intelligitur sic; Posita forma substantiali actuali, & illo modo quo est forma, ponitur illud cuius est forma. Modò post mortem alicujus hominis anima non est forma ejus actualis, ideo tunc non est homo, sed erit demum, ubi rursum à Deo conjuncta fuerit anima corpori in resurrectione mortuorum.

Principia aliqua innotescunt sensu, & aliqua consuetudine, commune Axio. Philof. ] Et propter hoc Arist. 7. Top. dixit cap. 4. qui dabit aut, utrum Deos venerari oporteat, vel parentes amare vel non, pœna indigent: qui vero, utrum nix sit alba, non indigent sensu. Cultus enim Dei & amor parentum sunt principia in lege, roborata consuetudine, & ideo à legalibus posita est pœna corporis afflictiva. Nivem autem candidam esse, cognitum est sensu, & motum esse, etiam patet ad sensum. Vnde Aristot. 8. Phys. auscult. text. com. 22. contra Zenonem negantem motum, inquit, omnia igitur quiescere, & hujus rationem querere dimittentes sensum, infirmitas quedam est intellectus.

Potius eligendum est id quod possibile, quàm quod impossibile, 3. Top. cap. 1. ] Hoc est, quod facile sit quàm quod difficile. Eorum enim quæ nullo modo fieri possunt, nulla est electio, ut ex 3. Eth. cap. 2. patet. ] In hoc pronuntiatio intelligenda est hec moderatio. Modò cetera sint paria: quæ in aliis plerumque, similibus axiomatibus subaudienda est. Magis eligendum est hoc de causa capefere scientiam doctrinam, quàm inventionem. Illud enim per se facile est, hoc valde laboriosum, Virtus etiam si difficilius acquiritur, quàm scientia, est tamen magis eligenda, quia melior: & sic in multo.

Principia sunt tanquam locus januæ in domo, quem nullus ignorat, 2. Metaph. com. 1. ubi etiam textus aperte dicit, In foribus enim quis delinquit? ] Anima dicitur, quod alia sunt principia cognitionis, alia autem sunt principia cognitionis & esse. Propositio igitur locum habet de principis cognitionis (sicut sunt maxima, seu dignitates, & communes animi conceptiones) hoc est, de principis communissimis, quæ solum ex notitia terminorum communissimorum evidentiam habent, ut de quolibet dicitur esse vel non esse, &c. Sicut sunt principia quæ ex ipso sensu testimonio habent evidentiam sicut motum esse, &c. Propria verò quæ non sunt tantæ evidentie, quandoque indigent aliqua suadela. Nam aliqua principia alicujus scientie specialis inductione innotescunt, aliqua verò consuetudine, ut sunt principia legum & scientiarum legum, aliqua verò per alias vias, ut scribit Arist. 1. Eth. cap. 10.

Plantæ sunt simplices, 2. de Anima. ] Intelligitur respectivè, quia non habent tantam diversitatem in suis organis, sicut animalia habent in suis partibus.

Potentia sensitiva contrariatur intellectui, 1. & 2. Ethic. ] Non per se sed per accidens. Tendit enim utraq; in suum obiectum & suum bonum. Fir autem nominatim pro loco, tempore, persona, &c. ut simul ista bona stare non possint. Deinde etiam natus est appetitus sensitivus obedire rationi, ut docet Arist. ibidem. Vnde non simpliciter contrariatur rationi.

Principium sensitivum est in corde, 2. de Anima. ] Sensus est quod spiritus animales & sensitivi à corde proficiuntur.

Primus motus est in Oriente, 4. Polit. ] Respondetur verum est anonomasticè, id est, per excellentiam: quia ibi relucet nobiliores effectus.

Philosophus est ille qui scit principia & causas substantiæ, 4. Meta. com. 2. ] Vbi per Philosophum intelligitur divinum, scientia enim divina per anonomasiam dicitur philosophia prima, via naturæ & nobilitatis, licet via doctrinæ sit postrema.

Potius eligendum est, cui consequens est majus bonum aut minus malum, 3. Top. cap. 1. ] Vt consilia Evangelica servasse in hac vita, quam præcepta communia duntaxat, & abscondere membrum corruptum, quam servare.

Principium & causa convertuntur, 1. Metaph. ] Intelligitur de principio essendi, quod est quadruplex, scilicet secundum quatuor causas, ut efficientem, finalem, formalem & materialem: & capiendi principium sit, tunc principium & causa convertuntur: Alioquin principium latius patet quam causa.

Participatione speciei plures homines sunt unus homo, per Porphyrum. ] Intelligitur secundum S. Thomam, plures homines sunt unus homo participatione speciei, id est, sunt unum in specie. Et non sequitur, sunt unum in specie, ergo sunt unum, quia omne unum in specie, est esse unum, secundum quid. Alii dicunt: Plures homines sunt unus homo participatione speciei, id est, continent unam speciem humanam, & sic species humana est perpetua. Alio modo exponitur logicaliter, Plures homines sunt unus homo, id est, plures homines significantur per illum terminum, Homo, participatione speciei. Alio modo, naturalis similitudo hominis vel unus conceptus communis hominis pluribus hominibus convenit.

Perpetuum est corruptibile. ] Sensus est, perpetuum non significat non posse corrumpi unquam, sed tantum, non corrumpi unquam.

Potentia naturalis est irrationalis, 2. Etæque velæ. & 9. Metaph. ] Respondetur quod vult, quod bene valet consequentia cum specificatione: ut, Potentia est naturalis, ergo ut sit est irrationalis, &c. non valet simpliciter sine specificatione. Quia homo aliquando mere naturæ alter, aliquando secundum intellectum, sive rationis arbitrium.

Posse ab ipso esse nihil differt in perpetuis, 3. Phys. tex. 32.

Philosophus non debet quicquam asserere, quod non demonstratione aut inductione saltem ostendat, 8. Phys. tex. com. 15.

Propositiones naturales duplici de causa sunt dubitabiles, vel quia aliqui enutriti in opinionibus falsis non possunt assentiri principiis veris Philosophiæ; vel quia aliqui existimant, quod principia Geometriæ, contra quos Arist. 2. Metaph. tex. com. 16. Com. 1. Cæli com. 90.

Propter malum illatum ab inimicis, nullus in tantum læditur, & contristatur, quantum tristatur malo illato ab amicis, 2. de arte Poët.

Propter consuetudines malas & perverfas, nullus laudatur, 2. de arte Poët.

Peiores mores sua præmia non relinquunt, idem 4. lib. pro. 3.

Possibili posito inesse nullum sequitur inconveniens, lib. prior. cap. 18.

Principia demonstrationum, sunt definitiones, 2. poster. tex. 2. & 1. Phys. tex. 10.

Perfectum est, cuius nihil est extra accipere, 2. Cæli tex. 23.

Plus temporis perficit anima in ignorantia, quam scientia, 2. de anima tex. 115.

Probabilia secundum totum, non possunt esse falsa 3. de anima com. 5.

Philosophia, docet homines cognoscere creatorem suum, Arist. de morte.

Purus & perfectus Philosophus, mortificat desideria hujus seculi, quæ adducunt eum ad mortificationem corporis & animæ, ibid.

Propter admirari, homines nunc, & primò cœperunt philosophari. In prolo. meth.

Perfectum est, cui nihil deest: & est duplex, scilicet simpliciter extra quod nihil est: & perfectum, in genere, 5. Metaph. tex. 21.

Prandium differt à cœna, secundum diversitatem temporis tantum, 2. Metaph. tex. 5.

Privatio & habitus, radix sunt contrariorum, 10. Metaph. com. 15.

Principium, est plus quam dimidium, 1. Ethic. cap. 10. & 5. Polit.

Passio non est virtus, nec vitium: secundum eam nec laudamur, nec vituperamur, 2. Eth. cap. 4.

Primum in generatione, est ultimum in resolutione, lib. 3. cap. 6.

Parvæ expensæ sæpè factæ consumunt substantiam, 5. Polit.

Pejora sunt testæ odia, quam aperta. Seneca de mor.

Palatum tuum fames excitet, non sapor, idem cap. de contin.

Pecuniam perdidisti, fortasè te illa perdidisset: o te felicem, si eum illa avariciam perdidisset, item de remed. fort.

Philosophia est omnium virtutum magistra. Boët. de Consol. pro. 3.

Philosophia, est summum lassorum animorum solatium, idem 3. lib. pro. 1.

Probos mores sua præmia non relinquunt, idem 4. lib. pro. 3.

Perpetua conversatio contemptum parit: raritas autem admirationem conciliat. Apulejus, de Deo Socratis.

Præstantissimum animal in terris existens, est homo. Idem ibid.

Propter nostrum affirmare vel negare, nihil in te ponitur. 1. de interpretat. cap. 6.

Pergraviter unusquisque fert, honore suo privari, lib. OEcon.

Præmium virtutum, est honor. 4. Ethic. cap. 9.

**Q**uerere rationem, & dimittere sensum infirmitas quædam est intellectus, 8. Phys. text. 22. ] Intelligitur qui querit rationes quibus destruat illud quod apparet sensui, est debilis discretio & imbecillitas intellectus. Et hoc est nec scire per se notum, à non per se noto distinguere. Et veræ conclusiones non declarantur, nisi à propositionibus, & propositiones à sensu, & experimentum verorum non est, nisi ut conveniant sensui, non è converso.

Quando sunt duo agentia, quorum unum est fortius, & alterum debilius, fortius citius producit suum effectum, quam debilius, commune Axio. ] Verum est de agentibus per abiectionem contrarii: quia ubi est contrarietas, ibi est resistentia, & ubi est resistentia, ibi est successio, ut dicit Comment. in 4. Phys. in com. 71. Fallit autem in agentibus sine contrarii abiectione, sicut patet de duobus corporibus luminosis, quorum unum sit intensius altero: utrumq; enim in instanti illuminat, licet lumen productum à potentiori sit intensius lumine productum, à debiliori.

Quæcunque moventia & non mota, amplius non sunt physicæ considerationis, 1. Phys. ] Et sic videtur quod de Deo sit scientia, quia ipse est immobilis, ut patet 8. Phys. Respondetur quod authoritas tantum vult, quod entia moventia considerata non in ordine ad motum, non sunt physicæ considerationis, ita quod Physicus non habet aliquid considerare de iis, nisi per attributionem ad

motum, cuius motus natura est principium, quia enim simpliciter seu quidditative sunt Physicae considerationis, ea in se debent habere principium, ut ipsa etiam physice moventur, ut non tantum moventur, intelligentia ergo tamen physice movent, non autem physice moventur. Et ideo etiam secundum quidditatem suam ad Physicum non spectant.

Qualibet definitio ponibilis est in predicamento, i. Top. ) intelligitur quod qualibet definitio secundum suas partes & redutive est ponibilis in predicamento, non autem per se & proprie.

Quod fit, non est, i. de i. p. v. v. intelligitur, si aliquod ens permanens sit successivè, tunc interim dum fit, non est, id est, non habet esse completum; sed fieri vel successivè est eius esse.

Qualibet propositio reduplicativa, in qua reduplicatur predicatum, est falsa & impossibilis, i. Prior. ) Respondetur verum est, ut patet de illa, Homo est animal in quantum animal; illa est falsa & impossibilis, ut patet ibidem.

Quaecunque uni eadem sunt eadem, illa inter se sunt eadem, i. Phys. ) intelligitur quaecunque divisim sumpta sunt uni & eidem eadem, inter se sunt eadem. Si enim tantum collectivè sumpta sunt idem uni tertio, non sunt idcirco idè inter se. Intelligitur præterea, Quaecunque uni termino singulari sunt eadem, inter se sunt eadem & sic excluditur species, cum tamen eadem sint, Petrus, Paulus, & Ioannes, tamen non sunt idem inter se. Et ratio est quia item fortè sufficere queat ad limitandum hoc axioma: Quia non sunt eadem specie simpliciter.

Quicquid potest causa prima cum secunda, hoc potest se sola, per auctorem in de Causis. ) intelligitur in genere cause efficientis & secundum potentiam primæ cause absolute; sed in genere cause formalis vel materialis hoc axioma non procedit. Esi enim possit Deus sine homine facere hominem v. g. creando hominem aliquem ex nihilo, tamen non potest eum facere album nisi per albedinem rationalem, nisi per formam aliquam rationalem; nec materialem, seu corpoream, nisi per materiam & corpus.

Quando aliquando duo sunt idem in essentia, si unum per se est corruptibile, etiam & reliquum, 4. Metaph. ) Modò videmus quod materia & compositum sunt eadem res in essentia, & sic videtur quod materia esset compositibilis, & consimiliter potest probari de forma intellectiva. Respondetur quod verum est, quando penitus sunt idem & unum secundum essentiam. Sed materia & forma ipsius compositi sunt essentialia principia ipsius compositi diversa, & partes essentialia diversa, quæ non possunt dici esse unum in essentia sicut compositum.

Quaecunque differunt genere, differunt numero & specie 5. Metaph. ) intelligitur dupliciter: Vno modo sic, Quaecunque genere differunt realiter, differunt numero & specie realiter. Alio modo sic, Quaecunque differunt genere predicamentaliter, differunt numero & specie predicamentaliter. Vel dicitur quod illa auctoritas intelligitur in genere substantia, & non in genere accidentium.

Quantitas non est de virtutibus activis & passivis ad invicem 4. Metaph. ) Respondetur quod Philosophus vult quod esse activum & passivum non attribuitur quantitati, sed bene speciebus qualitatis.

Quod recipit esse, potest non esse est generabile, 4. Phys. ) Respondetur quod verum est de illo, quod recipit esse à forma, quia forma est quæ dat esse rei, ut patet per Philosophum, i. Phys. Hinc anima rationalis non est generabilis, licet habeat esse post non esse quia non habet tanquam compositum ab aliqua forma. Etiam verum est de esse formali, non autem entis activo. Hinc materia prima non est generabilis, quia licet nec ipsa fuerit semper, sed à Deo acceptit esse post non esse, non tamen habet actum aliquem formalem, sed tantum actum entis activum, ideoque non dicitur generata vel generabilis.

Quæstio est dubitabilis propositio, per Boet. ) Et sic videtur quod quæstio sit propositio, quod tamen est falsum. Respondetur quod quæstio capitur uno modo pro signo interrogativo & oratione, cum qua interrogatur; & sic quæstio non est propositio, & hoc vult Boetius. Secundo sumitur pro ratione, cui signum interrogativum additur, & sic quæstio est propositio, sicut illa oratio, Cælum habet materiam cui additur, Verum cælum habeat materiam, est propositio, & hoc vult Boetius.

Quaecunque differunt plus quam numero, differunt specie, 5. Metaph. ) Respondetur quod Philosophus vult, quod quaecunque differunt plus quam numero essentialiter, illa differunt specie, & sic non oportet quod vir & mulier differant specie, sicut nec Socrates albus & Plato niger differant specie, quia solam differunt specie, accidentaliter.

Qui non unum intelligit, nihil intelligit, 4. Metaph. ) Respondetur quod intelligitur sic, qui non unum intelligit ad minus, nihil intelligit. Vel sic, capiendò Ly Non infinitè, qui non unum intelligit, nihil intelligit, & hoc est quoque verum.

Quicquid caret operatione, caret & essentia, per Comment. 9. Metaph. ) Respondetur quod illa auctoritas universaliter non est vera, quia datur instantia de materia prima. Verificatur tamen & de ista, si essentia accipiatur pro actu specioso, seu esse formali.

Quod non est, non contingit scire, i. Poster. ) Verum est tanquam scibile propinquum, sed bene tanquam remotum. Vel sensus est, quod non est, nec esse potest, non contingit scire. Sicut enim res habet ad esse, ita ad cognoscere.

Quidditas rei, est forma rei, 7. Metaph. ) Verum est in simplicibus, non autem in compositis. Ibi enim secundum communem opinionem, etiam materia est pars quidditatis.

Quaecunque habent differentiam in eodem subjecto, differunt specificè, 4. Metaph. ) Si igitur illi gradus in alteratione proprie dicta acquirantur successivè, & habeant differentiam in eodem subjecto differens specificè, ut vult auctoritas: & sic qualitas secundum quam fit alteratio, proprie dicta, non esset simplex, sed diversarum rationum. Respondetur quod vult, quod qualitates intensibiles & remissibiles existentes in eodem subjecto, non faciunt unam qualitatem totalem, illa differunt specie, sed si illæ qualitates faciunt unam totalem qualitatem, tunc non differunt specie. V. g. albedo & nigredo sunt in eodem subjecto, & sunt intensibiles & remissibiles, nec tamen in illo subjecto faciunt unam qualitatem; ergo differunt specificè.

Quod temporis plurimum est utile, melius est quam quod aliquando, 3. Top. cap. 2. ) Ut iustitia & temperantia quam fortitudo. Nam illis semper aut ferè semper uti possumus, hac rarius.

Quod ad omnia vel plura utile est, melius est quam quod ad pauciora, 3. cap. Top. ) Ut aqua quam vinum præstantior est, quia aqua nullus hominum carere potest, & eius usus est copiosior.

Quod inest rei meliori, melius est, Top. 3. c. 1. ) Ut quod inest animo, quam quod corpori, ut virtus, quam sanitas, illa animæ inest, hac corpori. Hoc tamen non est usquequoque verum, nisi de his bonis intelligatur, quæ rebus quibus insunt, propria sunt.

Quædam melius est non videre, quam videre, i. 2. Metaph. tex. 5. ) Verum est in humanis, sed non in divinis.

Quod potius eligit prudens aut vir bonus, aut recta lex, aut qui in aliqua re excellunt, quæ ratione tales sunt aut in unoquoque genere periti, aut plures, aut omnes, aut omnia, præstantius est, 3. Top. cap. 1. ) Ut curare magis æterna, quam quæ labuntur cum tempore; nulla potius affici injuria, quam afficere, permittere minora quædam mala in Repud. ne majora eveniant, quam velle omnia penitus extirpare. Item quæ in exponendis divinis scripturis sancti Doctores docuerunt, quam quæ scoli Grammatici autumant, &c.

Quicquid est causa causæ, est causa causati, per Auctorem de Causis. ) intelligitur quod quicquid est causa causæ, loquendo de causa essentiali & positiva hoc est causa causati; dicitur positiva propter virtutem quæ sunt causata privative, unde licet Deus sit causa hominis, tamen non peccati, quia peccatum est privatio quadam, & defectus hominis, sicut tibia recta cum tibia curva, est causa progressionis, non tamen claudicationis, quia ista est defectus quidam & privatio pertinet non ad causam progressionis, nec ad ipsam progressionem, sed ad tibiam deficientem.

Quaecunque sunt ejusdem speciei, quicquid uni convenit, convenit & reliquo, est com. animi concept. ) intelligitur essentialiter vel de predicatis essentialibus, similiter de accidentibus propriis. De alijs enim multum fallit.

Quod

Quod diuturnius est, id præstantius, 3. Top. cap. 1. Subaudi saltem si cætera sunt paria, & ea quæ comparantur sint bona. Sic vita, quæ in actione virtutum per omne tempus æquabiliter versatur, est melior.

Quod rei bonæ propinquius est, aut similius, aut meliori similius, id melius, 3. Top. cap. 2. Ut qui vitam Apostolicam aut Christi Opt. Max. magis imitantur, quam cæteri.

Qui dicit animam gaudere vel tritari, dicit eam texere & ædificare, 1. de Anima. Intelligitur, qui dicit se sola anima gaudere vel tritari, dicit eam texere, sic quod Philosophus vult, quod non solum convenit anima, sed prout est conjuncta corpori. Rectius & brevius Egidius ibidem; Minus proprie dicit, qui solum animam dicit gaudere vel tritari, magis proprie qui hominem.

Quorum efficientia sunt bona, ipsa sunt bona. Vel ut aliqui proferunt: Quorum causæ sunt bonæ, ipsa sunt bona, 2. Top. c. 3. Limitatur verum esse quæ ratione à bonis causis proveniunt. Nam etsi à bonis causis, malæ quædam nascuntur (ut à virtutis peccata) non tamen ab illis proveniunt quæ ex parte sunt bona. Sapè etiam effectus qui à bona causa non malus nascitur, ab alia mala viciatur: ut si quis restitua alienum gladium ut homicidium aliquid perpetretur. Quin etiam sæpè numero cum causa omnes sunt bonæ malæ circumstantiæ potest effectum reddere vitiosum. Itaque si causa est bona effectusque ab ipsa provenit, quæ ex parte bona est, tamen demum erit bonus si aliunde non vicietur.

Quicquid potest in majus, potest in minus, 1. Cæli. Intelligitur per se & virtute propria, & de illis quæ sunt ejusdem generis. Non enim valet, potest componere librum, ergo coquere cibum communem quod minus est (non enim ista sunt ejusdem generis) sed bene valet, potest componere librum, ergo Epistolam vel tres, quatuorvè congruas lineas.

Quorum generationes sunt bonæ, illa bona, 2. Top. Intelligitur per se, sive quantum est ex parte generationis, sive ex parte efficientis. Quia ut patet esse bonum, & filium non, ob propriam filij voluntatem.

Quorum corruptiones sunt bonæ, ipsa corrupta sunt mala. Intelligitur quorum corruptiones per se sunt bona, si enim per accidens sunt bona, ipsa corrupta non propterea sunt mala: V. g. mors Christi innocentis per se mala fuit, bona autem quatenus ab eo oblata in redemptionem nostram. Contra, mors Herodis Tyranni bona fuit per se. At si sequuta esset indigna illa nobilitum strages, quam ille morti proximus optarat, & sorori, quæ testamentum reliquerat, per accidens fuisset mala.

Quod vere est, nulli accidit, 1. Phys. tex. 40. & 26. Id est, substantia nullius est accidens, sermo est de substantia proprie dicta, similiter etiam de accidente, item de his quæ dicuntur univocè non analogicè. Nam scientia est substantia in Deo; in homine autem est accidens. Et ratio hujus propositionis est, quoniam ut dicitur in predicamentis, commune est omni substantia in subiecto non esse. Hoc autem proprium est omni accidentis. Quare sicut hæc sunt contradictoria: esse in subiecto & non esse: sic esse subiectum & accidens.

Quod omni tempore est utilis, hoc est eligibilis 3. Top. Et sic sequeretur quod fortitudo esse eligibilior temperantia vel justitia, quod fortitudo omni tempore est utilis. Respondetur quod fortitudo capitur dupliciter. Vno modo quo ad habitum, alio modo quo ad actum, & sic fortitudo est operatio fortitudinis, & illo modo non semper est utilis actualiter, quia si omnes essent justis, tali fortitudine non indigeremus.

Quicquid est in effectu, est in causa, communis propositio in Metaph. Et sic sequeretur quod omnis imperfectio esset in Deo. Intelligitur ergo sic, quicquid est perfectionis in effectu, hoc etiam est in causa, non quidem formaliter, sed virtualiter vel reductivè, quia etiam omnis perfectio ultimè ordinarur ad primam causam.

Quære quare quædam appropriantur in eodem genere quibusdam entibus, est summa fatuitas. Vnde non est petendum, quare terra sit terra, aut ignis sit ignis. Et quære in re simpliciter, ut quare homo est homo: est negatio. 7. Metaph. com. 59. idem 4. Metaph. com. 3. ubi habetur, quod prædicatio ejusdem de seipso est negatoria.

Quantitas non est de genere activorum, 4. Phys. Intelligitur uno modo, quod quantitas ut quantitas, non est de genere activorum, & sic est verum; sed quantitas ut substantia, bene est de genere activorum. Alio modo dicitur, quantitas secundum suam essentiam non est de genere activorum, licet bene secundum suas dispositiones.

Quod non contingit aliter se habere, necesse dicitur ita se habere, 5. Metaph. tex. 6. Nota duplex necessarium quod ibid. tradit Arist. nempe necessarium simpliciter, & necessarium tanquam melius, & convenientius; hoc est, ad finem aliquem aliquid esse necessarium dupliciter: Vno modo, sine quo aliquid esse non potest, sicut cibus est necessarius ad conversationem humanam vitam. Alio modo per quod melius & convenientius pervenitur ad finem: sicut equus necessarius est ad iter.

Quando ex ignobiliori nobilior generatur, generatio est simpliciter & secundum quid corruptio: quando verò opposita ratione ex nobiliori, id quod ignobilius est gignitur, simpliciter quidem corruptio, secundum quid autem generatio est, 1. de generat.

Quod potentia est, contingit non esse, 12. Metaph. tex. 30.

Quod parum, tanquam nihil distare videtur, 2. Phys. tex. 56.

Quantitati est contrarium.

Quod non credit quis, non movet eum ad timendum, vel sperandum, 2. in arte Poet. Comment.

Quod confectum est, veluti innatum est, 1. Rhetor.

Quicquid fuerit superabundantius, & majus, quam esse debebat, hoc est malum, ibid.

Quod brevius est, semper est delectabilius, 2. Rhetor.

Quod dictum est, non potest amplius sumi, in prædicam. cap. de quantis.

Quod frequenter dicitur, conturbat audientem, 5. Top. cap. 4.

Qui virtutis nominum sunt ignari, facile decipiuntur, 1. Elech. cap. 1.

Qui dicit, naturam non agere propter finem, tollit sollicitudinem Dei, circa ista inferiora, 2. Phys. com. 75.

Quod non est, nusquam est, 4. Phys. tex. 1.

Qui caret sensu, caret intellectu illius generis sensibilium, 2. de anima, com. 93.

Quæcunque differunt in subiecto, differunt in esse, ibid. tex. 152.

Qui nihil sentit, nihil addiscit, nec intelligit, text. 39. de Anima.

Quod est in potentia, est privatio ejus, quod est in actu, Com. de Som. & Vig.

Quicquid potest causa secundaria, potest etiam causa primaria, nobiliori & altiori modo, Auth. de causis cap. 2.

Qui inquirunt Philosophiam, inquirunt gradus altissimos, & divinos, Lib. de mor.

Quis invenit Philosophiam, invenit vitam in utroque seculo, ibid.

Quis dubitat, & admittitur, ignorare videtur, in prol. Metaph.

Qualis unusquisque est, taliter vivit, 4. Ethic. cap. 14.

Quæ simpliciter sunt bona hominibus, pro his orant, 5. Eth. cap. 1.

Quanto major est fortuna, tanto minus est secuta, 8. Eth. cap. 1.

Quod cum majore labore acquiritur, magis diligitur, 9. Eth. cap. 8.

Quædam delectant nova, quæ postea non similiter delectant, 10. Eth. cap. 2.

Qui alteri servit, non est per se sufficiens, 4. Polit.

Quod est parum, quasi nihil differt ab eo, quod est nihil, 5. Polit.

Quicquid dicitur es, antequam aliis dixeris, tibi dices, Sen. de mor.

Remissio

## R.

**R**emissio fit per admixtionem contrarii, colligitur ex mente Philosophi, 5. Phys. text. comm. 9. & 2. Cæli text. com. 37. Vera est propositio in habitantibus contrarium; nam in contrarietate carentibus, locum non habet, lumen enim interdicitur, & remittitur propter virtutem, aut debilitatem agentis. In habitantibus etiam contrarium, universatim locum non habet, nam in simplicibus in sua puritate consideratis, unum elementum in qualitate est remissum, respectu alterius.

Rationem querere eorum quæ sensu patent, infirmitas quædam est intellectus, 8. Phys. com. 22. Vbi Themistius inquit, perridiculum, ubi sensu fidem facit rationem querere, quædam aded imbecillitas refusio, animi est, non statim perspicere quid desideret rationem; habentur enim nonnulla quæ certiora illustrioraque sunt, quàm ut rationem illam expescerent, unde hoc idem axioma in littera. Q. explicatum.

Ridiculum est conari demonstrare naturam, quia hoc est per se notum, 2. Phys. Respondetur quod vult, ridiculum esse velle demonstrare naturam, v. g. quoad quid est & similia, quia hoc est notum de se, non autem quo ad alia quæstiva.

Radices in plantis sunt similes ori in animalibus, 3. de anima. Ratio quia secundum Philosophum ibidem, tam radix quam os recipit alimentum, per quod res in esse individuali conservatur.

Res naturales & artificiales sunt distinctæ, 2. Phys. Intelligitur secundum denominationem sic quod denominatio artificialis est posterior naturali, & sic distinguuntur secundum rationem, non autem secundum rem, nempe ars se habet ad naturam, sicut modus rei ad rem; unde non resistit, sed tantum formaliter ab ea distinguitur.

Repetitio in robis arduis fieri debet, in prædicamentis, ad aliquid. Italia enim (ut dicit Arist. ibidem juxta finem capituli) non possunt perfecte declarari, nisi sepius pertractata fuerint. Ita etiam scribit lucidus Themist. in 3. Phys. in expos. text. com. 15. ubi Aristotelicæ repetitio motus definitionem sub alijs verbis, inquit enim; sed deinde illa eadem repetimus, non modo iterum, sed iter & quater: & si libuerit etiam sepius, ut difficultates appareant & enodentur, illasque saltem frequentius tractatus faciliè assequamur.

Recipiens debet esse denudatum à natura recepti, tam in receptione reali, quàm in receptione spiritali, 2. de anima com. 67. & 3. de an. com. 4. Ista propositio intelligitur à natura illius speciei, & non à natura sui generis & maxime remoti, & maxime ejus quod dicitur secundum æquivocacionem.

Relativa sunt simul natura, in prædicamentis. Vbi advertendum duo esse necessaria, ut aliqua sint simul natura. Vnum, quod mutua sit ab uno ad alterum consequentia, quantum ad eorum existentiam: alterum ut neutrum sit causa alterius. Defectus prioris, superioris & inferioris non sunt simul natura. Quia est valet, Homo est, ergo animal est, non tamen valet, animal est, ergo homo est. Defectus posterioris, sol & lux non sunt simul natura; quia sol est causa lucis. Vtrunque autem habent relativa, valet enim consequentia mutua ab uno ad alterum, & unum alterius non est causa. Quia tamen duæ conditiones in eis verificantur, quatenus relativa sunt, sive secundum ipsam formam relationis, non autem secundum fundamentum & subiectum relationis. Homo enim ille qui est pater, neque prior est homine qui est filius, & est causa ejus, attamen quatenus pater, non est prior filio, nec magis dependet secundum hanc relationem ab e filio, quàm ipse à filio, sed est mutua propter dependentiam, & ideo vel neutrum est causa alterius, ut communiter dicunt Doctores, vel sicut sibi invicem causa, ut dicit Simplicius cum Archita.

Rerum aliæ sunt universales, aliæ particulares, 1. de interpret. cap. 5.

Rhetor non semper persuadet, nec Medicus semper sanat. 1. Top. cap. 22.

Ruditas est, non cognoscere, quorum oportet querere demonstrationem, & quorum non oportet. 4. Met. text. 9.

Refrenationes, sunt medicinæ voluptatum, 2. Ethic. cap. 3.

Rex debet se habere ad subditos, sicut pastor ad oves. 2. Eth. cap. 8.

Regens naturaliter dignius est recto, 1. Polit.

Requies necessariò est delectabilis: quia est medicina tristitia, quæ consistit in labore. 8. Polit.

Remedia non profunt, ni immorentur. Sen. Epi. 40. lib. 5.

Rerum effectus exhibitione operis declarantur. Boët. cap. 7. de discip.

Responsio quæ datur interrogationibus quæ dicuntur æquivocæ, debet dari cum distinctione, 7. Meta. com. 36.

Ros est pluvia subtilis descendens in nocte, 1. Meteor. cap. 4.

Rationi fides adhibenda est, si quæ demonstrantur, conveniunt cum his quæ sensu percipiunt rebus, 3. de gener. animal. cap. 10.

Requies & ludus, in vita videntur esse necessaria, 4. Eth. cap. 15.

Rationem conturbat, vinum non modicè sumptum, intellectum hebetat, memoriæ enervat, oblivionem immittit, errorem infundit, & ignorantiam inducit. Modicè verò sumptum acuit ingenium, Boët. de discip. cap. 2.

## S.

**S**emper in uno genere est contrarietas una, 1. Phys. text. com. 56. Verum est de contrarietate secundum esse & non esse, id est, secundum privationem & habitum, nam in omnigenere est una contrarietas, scilicet privatio & forma, vel secundum contrarias differentias condividentes illud genus.

Semper divilio generis est in plures species, per Porph. Intelligitur, quodlibet genus est semper divisibile divisione logicali, per differentias oppositas in plures species actuales, aptitudine in genere existentes: & illarum specierum ad minus debent esse duæ: cum hoc tamen fiat, quod possunt esse plures.

Sunt ergo ea, quæ sunt in voce, earum, quæ sunt in anima, passionum notæ, 1. de interpret. In hac propositione Philosophus per ea quæ sunt in voce, intelligit signa vocalia, & per passionem in anima intelligit terminos mentales, & conceptus, & tunc sensu auctoritatis est, quod signa vocalia sunt nota, id est, signum conceptuum seu terminorum mentalium: tunc ex illa auctoritate colligitur commune dictum, quod voces significant conceptus ad placitum ultimæ, licet ipsi conceptus quibus subordinantur, significant neutrum alter.

Sola species habet proprium, per Porph. Intelligitur quod proprium magis attribuitur speciei quàm alteri, quia proprium insit ab essentia rei, id est, specie. Vel dicitur quod ipse cap. specie speciem communiter pro quolibet subiecto communi.

Sophista plus appetit apparenter esse sapiens, & non existenter, quam existenter, & non apparenter. 1. Elench. Intelligitur quod Philosophus vult eantem, quod proprium sophistice est apparere, & non existere.

Solius est Metaphysici de quidditatibus omnium rerum considerare, 6. Metaph. Respondetur verum est in communi, non autem in particulari. Hominem enim, certam, ab alijsque res naturales quæ dicitur considerat Physicus.

Si hoc verbum, Est, purum dixeris, ipsum quoque nihil est, 1. de interpret. Intelligitur, si hoc verbum Est pure dixeris, id est, solitariè, ipsum quoque nihil est, id est, nec significat verè nec falsè. Alij autem habent aliam auctoritatem sic, nec hoc verbum Est purum dixeris: & tunc intelligitur sic, non ita quod si hoc verbum purum dixeris, quod ipsum nihil sit significet, imò aliquid significet: sed quia significat quandam compositionem, quam tamen sine extremo non est intelligere, ideo merito dicitur, nihil significare.

Singu.

Singularia sunt sensui propinquiora, 1. Poster.) Contra dicitur ibidem, quod universalia sunt notiora singularibus; Dicitur quod intellectus cognoscit primum sub conceptu singulari, magis tamen vago vel communi, ut prius cognoscit aliquid esse quoddam animal quam quendam hominem, & prius quendam esse hominem, quam esse hunc hominem.

Semper honorabilis est agens patiente, & principium, id est, causa efficiens nobilior est quam materia, 3. de Anima text. com. 19.) Intelligitur propositio de similibus in forma, & gradu forma, & etiam secundum potentiam: nam actio insequitur multitudinem forma, & multitudo forma insequitur multitudinem materia. Alio modo glossatur de passio respondente ipsi agenti, quia non oportet absolute quodlibet agens nobiliter esse quolibet passio, nam certum est quod sensitiva anima virtutes sunt passiva, ut patet in secundo de anima text. com. 51. virtutes anime nutritive sunt activa, non tamen dicimus illas esse nobiliores simpliciter virtutibus sensitivis, &c.

Separatur autem hoc ab hoc, sicut perpetuum à corruptibili, 2. de Anima) Intelligitur sic, Potentia intellectiva separatur ab alijs potentijs tanquam perpetuum à corruptibili. Alij autem dicunt, quod Philosophus comparat ibi potentiam intellectivam in homine ad animam sensitivam in animali bruto, & vegetativam in plantis: & sic est verum, quod intellectus separatur à vegetativo & sensitivo tanquam perpetuum à corruptibili: non tamen est verum, prout illa potentia sunt in uno subiecto, subiecto, scilicet in homine. Sed alij intelligunt sic, separatur autem hoc à intellectu divinus ab hoc à intellectu humano, tanquam perpetuum à corruptibili. Est in secundo rei veritate intellectus humanus si in corruptibilis, tamen forte secundum Arist. corruptibilis est, cuius tamen error nos nihil debet morari.

Substantia non fit ex non substantijs, 1. Phys. tex. 2.1.) Ratio est, alioquin substantia vel fieret ex nihilo vel accidente, & sic accidens esset prius substantia, vide Arist. 7. Metaph. tex. 4.

Si unum contrarium fuerit in rerum natura, oportet quod sit reliquum, 3. Coeli tex. 18.) Vera est propositio de contrarijs positivis quae sunt ad perfectionem universi, nam universum in qualibet hora completum & perfectum est; Unde omnes species quae sunt ad perfectionem universi, semper actus sunt in universo. Licet enim apud nos in hac hora cum sit hyems, non sint rose, tamen in alia regione in qua in hac hora est ver, bene reperuntur rose, sed fallit hoc in privative oppositum, quia non sequitur, in rerum natura est plenum, ergo in rerum natura est vacuum: neque sequitur est finitum, ergo erit & infinitum. Aliter pronunciat & limitatur hoc modo.

Si unum contrarium fuerit in natura, erit reliquum.) Respondetur verum esse in positivis, & secundum physicam considerationem, non secundum logicam. Similiter licet generatio & corruptio sint inter se contrariae; non tamen convertitur, quod ubi est contrarietas, ibi fit generatio & corruptio; quia in caelo est contrarietas secundum rarum & densum, & non est ibi generatio neque corruptio, vide Simplicium in 2. Coeli super hunc textum & text. 41.

Simpliciter id melius est magisque eligendum, quod melior disciplina eligendum praecipit, 3. Top. cap. 1.) Ut quod moralis Philosophia, quam quod Medicina.

Sensus est quaedam alteratio, 2. de Anim.) Respondetur, quod sensus sive sensatio est quaedam alteratio salvativa.

Sola Metaphysica est scientia communis, 1. Metaph.) Respondetur quod Philosophus ibi considerat scientiam esse communem, ratione principiorum vel obiectorum, & sic respectu aliarum scientiarum, Metaphysica utique est communis, quia considerat communiora.

Sophisticus, Dialecticus & Metaphysicus vertuntur circa idem: quia dicit Commentator, Metaphysicus & Dialecticus conveniunt in subiecto.) Respondetur quod verum est, quia conveniunt in subiecto naturali; sed tamen differunt in subiecto formali. Unde Metaphysica formaliter & de per se, sive principaliter considerat ens, in quantum ens, sed Sophisticus & Dialecticus considerat ens rationis per se & principaliter, & sic ex consequenti ens considerant, & sic conveniunt in subiecto naturali, & hoc modo non est inconveniens, idem à pluribus considerari.

Sicut res habet esse, ita etiam habet cognosci, 4. Metaph.) Intelligitur uno modo, sicut res habet esse per causam, sic etiam habet cognosci per causam. Sed tamen non convertitur sic, quod res habeat esse sicut cognosci; cognoscitur enim universaliter, non tamen habet esse universaliter: quia omne quod est ideo est, quia unum numero est; ut patet per Boet.

Sola species definitur, per Boetium in lib. definitionum.) Verum est, sola species definitur tanquam definibile propinquum definitione quiddamativa & essentiali, licet genus & individuum possint defini per tanquam definita remota. Dicitur etiam hoc respectu equivocatorum, quae ut sic, non sunt alicujus speciei, & proinde etiam ut sic non definiuntur.

Sublata quacunque parte integrante, tollitur totum. Axi. Dialect. in Top.) Verum est, si accipiatur nomen totius, pro toto integro quod totum integrum est. Nam si accipiatur pro parte, cui attribuitur integritas, non quae integra est, falsum est; Verbi causa, si Socrati abscissus est digitus, licet ibi colligere Socratem non esse integrum, non tamen recte colliges, Socratem non esse: quia Socrates & si integer sine digito non est, potest tamen sine digito in rerum natura coherere. Quare si late volueris accipere nomen totius, hanc moderationem adhibere necesse erit, ut nomen partis integritatis accipias pro parte necessaria (qualis est in Socrate caput aut pedes, non pro quacunque sine discrimine. Quacunque enim parte necessaria sublata, omnino tollitur res, cuius vita est pars. Hinc dissolvitur illud: Quaedam pars hominis candida non est candida (ut potest pupilla) igitur homo candidus non est candidus. Sic enim occurreris Recte sequi hominem candidum, cum aliqua ejus particula sit non candida: non tamen recte colliges, hominem candidum non esse candidum. Hoc enim non efficeretur, nisi qui argumentatur, ostendat non esse majorem hominis candidi portionem omnino candidam, quae tamen omnino candida esse debet, ut ille sit candidus.

Solius substantiae est definitio, 7. Metaph.) Respondetur, solius substantiae est definitio quiddamativa, essentialis, propria non tamen voluit negare Philosophus, quin accidens possit defini per additamentum suae substantiae, sicut enim non habet esse proprium, sive per se, more substantiae: sed esse quoddam dependens à substantia, ita definitionem cum additamento.

Substantia prior est accidente, tempore, natura, & definitione, 7. Metaph. tex. 4.) Ratio, cum enim accidens per se non subsistat, necessarium praesupponit substantiam. Hoc autem intelligendum est, vel de accidente terminato (nam quantitas interminat secundum Averr. praecedat omnem formam substantialem) vel de substantia latae sumpta. Nam licet quantitas interminat a sit natura prior forma, naturae tamen posterior est materia prima.

Sensus visus praeter omnibus sensibus diligitur, in praemissis Metaph.) Intelligitur respectu scientiae & secundum representationes, quas faciunt sensus secundum se, cum sensus visus praeter omnibus diligitur, quia plures differentias rerum nobis ostendit, v. g. non solum corpora inferiora, sed etiam superiora illa & caelestia. Deinde quia clarior & remotior plures res sunt sensibiles per usum, quam per alios sensus. Denique cum minori difficultate nobis visus representat quam alij sensus.

Secundum sensum tactus nos discernimus sapientes ab insipientibus, 2. de Anima.) Et subditur ratio ibidem, quia molles quidem carnes, aptos mente dicimus: & sic Philosophus non vult oppositum sapientes secundum tactum: sed vult quod secundum tactum tanquam signum dicimus dispositos & aptos ad scientiam. Hoc autem est verum de molliore ortu ex bonitate temperamenti, sive de molliore sanguine, non de molliore illa phlegmatica, quae est in mulieribus.

Similia sunt quorum qualitas est una, 5. Metaph.) Et sic sequeretur, quod terminus vocalis non significaret terminum scriptum, quia non habet qualitatem unam, nec similitudinem. Respondetur quod tamen est terminus vocalis, terminus scriptus, non sunt similes qualitatem, vel etiam similitudine quaedam reali, sunt tamen similes qualitatem vel similitudine representationis, & sic unus alium significat. Porro non debet esse una numero qualitas in similibus, sed satis est quod sit una specie.

Scientia est de numero perpetuorum, 1. Poster.) Hoc est, veritates quarum sunt demonstrationes & scientiae, nunquam mutantur, nec mutari possunt. Semper enim triangulus habebit tres angulos aequales duobus rectis, semper compositum ex quatuor elementis, erit corruptibile, &c.

Scientia dividitur in eam quae utilitatis, & in eam quae cognitionis causa quaeritur.) Respondetur, quod Philosophus ibi

distin-



distinguit scientias in speculativas & practicas: & practicas quidem dicit esse, quae pro fine habeant opus, & utilitatem speculationis quae cognitionem, non quod ista quoque cognitio non sit bona & ordinabilis in bonum, & hoc nomine utilis, sed quod non habeat pro fine opus, nec ita pertineat ad necessitatem vitae istius communis, sicut scientia practica.

Species rerum habent se licet numero, 8. Metaph.) intelligitur quod sicut numerus denarius additur alteri numero, & tunc resultat una nova species numeri, ut addendo decem ad decem erunt viginti, & addendo unum ad tria, erunt quatuor: sic simili modo, quando uni speciei additur aliquid essentialiter, quod non est essentia illius, resultat alia species.

Subiecti non est demonstratio, 1. Poster.) intelligitur quod nulla scientia habet demonstrare suum subiectum esse, sed praesupponit illud. In omni scientia, ut habetur primo Posteriorum, de subiecto praesupponitur, quid nominis, & an sit, sed quid rei investigatur, & qualis sit res per demonstrationem ostenditur.

Sensus est singularium, intellectus vero universalium, 3. de Anima.) Respondetur sensum esse, non quod intellectus non etiam intelligat singularia, sed quod solus universalis & universaliter. Hoc enim potest sensus, sed sola cognoscit singularia & singulariter. Brevis dicitur hoc axioma: sensus est duntaxat singularium, intellectus non tantum singularium est, verum etiam universalium.

Substantia non est idem cum accidente, 1. Top.) intelligitur essentialiter, quia accidens & suum subiectum faciunt quidem unum numero, sed de per accidens, ut patet septimo Metaph.

Si palcher es, lauda naturam; si dives, lauda fortunam; si sapiens es, lauda te ipsum, Seneca.) Sententia haec ex toto non est vera: Imo si sapiens es, principaliter lauda naturam. Nam ut inquit Victorinus, natura facit habilem, ars faciem, usus vero potentem.

Scientia fecatur, quemadmodum & res, 3. de Anima, text. com. 38.) Propositio haec veritatem habet de scientia nostra, quia de illa loquitur Aristoteles. Fallit autem de scientiis Dei & intelligentiarum, quia scientia in Deo & intelligentiis non dividitur secundum divisionem, quae datur per potentiam & actum, nec per universale & particulare; sed scientia in intelligentiis dividitur secundum diversitatem scientiarum, &c. Scientia Dei de omnibus est, tali modo, qualis nulla aliarum intelligentiarum particeps esse potest, quia entia nihil diversum sunt a scientia Dei, ut in illa continentur, & nullibi ens simpliciter omnibus modis est idem cum intellectu scientis, sicut in primo principio.

Si praedicatum sequitur subiectum, incrementum praedicati sequitur incrementum subiecti: Quod si praedicatum non sequitur subiectum, nec incrementum, nec incrementum. Quod quidem sic effertur solent: Ut simpliciter ad simpliciter, sic magis ad magis, & maximum ad maximum, 4. Top. cap. 3.) Vt si maior virtus est melior, aut maxima optima, virtus utique est bona. Est enim par ratio. Quod si maior non esset melior, aut maxima optima, nec virtus omnino esset bona. Item, ut si bonum honestum est per se bonum, honestius melius, & honestissimum optimum. Et si facere injuriam malum ex se est, majorem facere pejus, & maximum pessimum. Limitatur tamen axioma, quod intelligi solet in praedicatis, quae per se dicuntur de subiecto. Alioquin non usquequaque veritatem continet. Nec enim recte dixeris, major vini usus est peior, aut maximum pessimum, igitur usus vini est malus. Nec item: Exercitatio corporis est bona, igitur major est melior, & maxima optima. Causa est, quia nec majori usui vini convenit per se, ut sit peior, aut maximo, ut sit pessimum: Nec exercitatio corporis est per se aut ex se bona, sed per accidens (sic non efficitur ut major sit melior, & maxima optima) alioquin omnis exercitatio corporis esset bona, & omnis vini usus malus.

Si infinita puncta concurrerent, lineam non facerent, 1. Coeli.) Respondetur quod Philosophus loquitur de punctis indivisibilibus, & sic vult: Si infinita puncta indivisibilia concurrerent, lineam non facerent. Quod verum est: ex indivisibilibus enim divisibile non componitur, licet continetur.

Separatio formae a materia est ejus corruptio, 4. Phys.) Respondetur quod Philosophus loquitur ibi de forma, quae est educata de potentia materiae, ut est forma bruti.

Solius incomplexi est definitio, 6. Top.) Respondetur, verum est de definitio propinquo, non autem remoto.

Simile non patitur a simili, 1. de generatione, text. 46.

Si est turpes, non posse defendere se corpore: curpius est, non posse defendere se sermone, 1. Rhetor.

Simpliciter dico, quod nullo addito dico, 2. Top. cap. 30.

Simpliciter notum non est quod ab omnibus notum est, sed a bene dispositis intellectu, 5. Top. cap. 4.

Semper sunt ponenda vera dicenti, 8. Top. cap. 1.

Scientes universale, saepe ignorant ipsum singulare. Polit. text. 30.

Sentire, est singularis: sed sensus est universalis, 2. Poster. text. 27.

Sententiarum alia est perfecta, quae est per causam: alia imperfecta, quae est sine causa, ibid. com. 1.

Si possibile esset nos esse in esse non transmutabili, 4. Phys. com. 98.

Sedendo & quiescendo, anima fit prudens, 7. Phys. text. 20.

Substantia est dignior accidente, 2. de Anima, com. 2.

Stella non videntur de die, propter lumen solis, ibid. com. 72.

Sensus, semper dicit verum in particularibus, sed non in universalibus; intellectus autem est converso, ibid. com. 152.

Sicut probis probitas est praemium: ita malis nequitia est supplicium, Boet. 4. de Consol.

Solutio dubitationis, est inventio veritatis, 7. Ethic. cap. 4.

Surgere de nocte, ad sanitatem, & ad philosophiae studia prodest quamplurimum, lib. Oecon.

## T.

**T**unc cognoscimus unumquodque, cum omnes ejus causas cognoscimus, 1. Phys. text. 1. idem 10. Poster. c. 2. & 2. Poster. c. 1.) Propositio intelligenda est de cognitione rei perfecta simpliciter, & de causis per se. Et ratio est, quoniam sicut se habet res ad esse, ita ad cognoscendum, 2. Metaph. text. 40. Ad producendum autem esse cuiuslibet rei concurrunt omnes causae tam propinqua quam remota. Hinc collige nullam rem posse perfecte sciri per unam scientiam tantum, sed vel ex parte, vel secundum aliquam considerationem solum.

Tantum unum uni opponitur, 1. de oppositis.) Intelligitur in eadem specie oppositionis, quia in diversis speciebus non est inconveniens quod uni plurae opponantur.

Tantum duo sunt elementa, 5. Metaph.) Intelligitur: Tantum duo sunt elementa, id est, principia prima vera, scilicet materia & forma: quatuor autem sunt elementa vocata, scilicet aer, ignis, aqua & terra. Haec enim quidam antiqui prima rerum principia passuere & vocavere, licet non essent prima, sed ex primis illis, materia & forma constarent.

Tale additum suo tali, facit ipsum magis tale, 3. Top. c. 9.) Intelligitur de qualitatibus positivis & naturalibus sic, quod qualitas positiva addita qualitati positiva ad idem subiectum, faciet illud magis tale. Et dicitur (positiva) quia in privativis non est verum; ex quo una negatio addita alteri, ejus virtutem non fortificat, sed magis interimit; etiam intelligitur de tali, quod non est infinitum. Id quod notanter dicitur propter perfectionem Dei, quae est infinita, & ideo etiam nihil potest illi addi, quod faciat ipsum magis tale.

Triplex est substantia, scilicet, forma, materia, & eorum compositum, 2. de Anima, & 8. Metaph.) Et sic Philosophus videtur velle, quod materia & forma distinguuntur contra eorum compositum: & videtur esse contra eum 1. Phys. ubi dicit, quod totum est sua parte. Respondetur, quod Philosophus distinguit materiam & formam, & eorum compositum divisim sumpta, & non conjuncta. Sed illa auctoritas Philosophi 1. Phys. intelligitur, quod totum nihil aliud est, nisi suae partes conjunctae, vel simul sumptae.

Ternarius est prima multitudo, 1. Phyl.) Et sic videtur quod duo non sunt multa. Respondetur quod Philosophus vult, quod ternarius est prima multitudo excedens alium numerum, & sic est verum.

Theoreticæ huius est veritas, practicæ vero opus, 1. Metaph.) Respondetur quod Philosophus loquitur de operatione, qua fit extra: licet igitur Logica & alia artes etiam operentur dum speculantur, id tamen est ab intra.

Functio unumquodque est perfectum, cum tangit propriam virtutem, 7. Phyl.) Respondetur quod Philosophus vult, quod unumquodque maxime est perfectum, cum attingit debitum gradum, & extremum perfectæ virtutis sibi convenientis.

Tempus non est motus, 6. Phyl.) Respondetur quod Philosophus vult, quod illa non est prædicatio essentialis, Tempus est motus, sed bene accidentalis & convertibilis: quia cum dico, Tempus est motus, subiectum prædicatur de propria passione.

Tempus est ubique, 4. Phyl.) intelligitur commensurativè, quia omnis successio mensuratur tempore.

Tempus non est numerus, quo numeramus, 4. Phyl.) Verum est capiendum numerum pro numero numerante principali, & etiam instrumentali intrinseco, scilicet ratione anime discretiva, licet sit numerus extrinsecus, scilicet res cognita subiecta mensura, secundum quam anima venit in cognitionem mensura minus nota.

Tempus est ensibile ratione consequentiæ, eod quod tempus est motus: sed motus est sensibilis, consequenter etiam tempus, 2. de Anima.) Duplex est esse temporis secundum commentatorem, scilicet formale & materiale. Formale est ratio discretiva anime, materiale est motus. Modò auctoritas est vera quoad esse materiale.

Tactus est in carne, 2. de Anima.) Contradicitur in 2. de partibus animalium, quod sensorium tactus est aliquid aliud intrinsece existens, &c. Respondetur, sensorium tactus totum & adequatum, etiam apud Aristotelem esse triplex, scilicet, cor, nervum & carnem: cor, ut originem primam facultatis sensitivæ & tactivæ: nervum ut hanc facultatem participans & deferens: carnem, ut quiddam hanc facultatem, licet non perinde deferens à corde, tamen etiam participans. Ad illud igitur ex 2. de partibus animalium dicitur, Aristoteles loqui de organo primario, vel de organo non tam participante facultatem sensitivam seu tactivam, quam deferente. Est tunc verum est carnem non esse organum tactus, sed cor vel nervos.

Terra est res quiescens per Commentatorem qui dicit: Si omnes Divi descenderent, non possent movere terram.) intelligitur secundum se totam, licet moveatur secundum partes, quia quotidie alteratur secundum suas partes, immò etiam movetur totaliter secundum quasdam partes.

Terra est in aqua, itaquam in loco proprio & naturali, 4. Phyl.) Respondetur quod Philosophus habet ibi modum loquendi vulgarium, secundum quem modum id dicitur esse in alio, cuius maior pars secundum se, & quantumlibet sui ab alio circumdatur; & sic terra est in aqua: tamen non habet unum locum proprium, qui esset aqua tantum, vel mare tantum.

Totum non cognoscitur quæratibus partibus, quibus constat, 1. Phyl. text. 35.) Ratio est, quia sicut se res habet ad esse, ita ad cognoscendum. Ex partibus autem refertur esse totum. Si igitur fuerit totum essentialiter & secundum qualitates, ut ait Averroes, debent fieri partes essentialiter, ut materia & forma. Sin autem fuerit totum secundum qualitatem, debent fieri partes ejus non communicantes, id est, quæ sibi distincte ac separate sunt, & una est extra aliam.

Totum sapit naturam suarum partium, communis propositio.) Verum est quoad significatum, non autem quoad modum significandi.

Totum & perfectum sunt penitus idem, 2. Phyl. & 4. Metaph.) intelligitur quando totum capitur categorématique, & non quando capitur syncategorematicè.

Turpe est ignorare, quod omnibus scire convenit, ibid.

Trinitas corrumpit naturam habentis, 3. Eth. cap. 15.

Turba multa melius iudicat quam unus tantum, 3. Polit.

Triplex est bonum, anime, corporis, & bonum extrinsecus adveniens, 7. Polit.

Tempora maxime distinguuntur per motum solis, Plato in Timæo.

Tam triste est à turpibus laudari, quam ob turpia laudari. Sen. de continat.

## V.

Unius rei tantum una est natura, per Commentatorem, 1. Cæli.) intelligitur quod una natura est productiva unius dumtaxat motus, & non diversorum, secundum speciem distinctorum. Interim sicut possumus unum et plures esse nature, quarum una est productiva motus, & alia subiectiva, ut materia.

Unum & multa opponuntur, 2. Metaph.) Et sic sequeretur, quod termini de prædicamento quantitatis contrariarentur contra Philosophum dicentem: quantum ad nihil esse contrarium. Respondetur quod hic equivocatur oppositio, accipitur enim large præqualiter repugnans.

Universale est unum in multis, & unum de multis, 1. Polit.) intelligitur sic, universale est unum in multis, sicut superius in suo inferiori, vel est unum in multis significativè. Multa enim significat secundum unam communem rationem, & est unum de multis id est prædicatur de pluribus.

Universale nihil est, aut posterius est suis singularibus, 2. de Anima.) intelligitur universale in essendo secundum imaginationem Platoni nihil est, ut autem importat conceptum communem unius rei ad alios, sic posterius est rebus singularibus, à quibus causatur. Cum enim multa individua considerantur ab intellectu, quatenus similia in natura humana, non divisibilia ac variabilia per aliquas differentias essentielles & accidentales, mox istam considerationem consequitur ratio universalis respectu nature humane, nempe ratio speciei. Nempe sicut si quis vertat faciem ad speculum, naturaliter ibi ejus species apparet, ita rem objective dicto modo existentem in intellectu, naturam aliter consequitur aliqua talis proprietatis in intentionali, vel aliquid ejusmodi eius rationis, genus, species, &c.

Ufus rei cuius est bonum, id bonum est: & Ufus rei cuius est malum, id malum est. Axio. Top.) Limitatur quod sit verum, si intelligatur usus rei, quam ipsa per se, atque ex natura sua sibi vendicat: (ut E. G. sophisticæ perniciosa est, quia usus ejus est per se permissivus, cum decipiat homines atque deludat, &c.) alioquin ex malo usu Iurisperitæ, aut Medicinæ, aut Eloquentiæ (quibus multum abutuntur ad aliorum perniciem) licet concludere, has artes esse perniciosas: contraque, ex bono usu illarum injuriarum, odij, & mimmicitiarum (quas pro viribomates patienter sustinent) licet colligere, injurias, odia & inimicitias esse res bonas, quod ad sui discrimen est. Hoc cum non advertant cæci heretici nostri temporis, ex abusu sacerdotum, Pontificatus, & aliorum sacrorum ministeriorum ac priorum exercitiorum Ecclesiæ, quo non pauci notantur & arguantur, colligunt quasi ex proprio harum rerum usu, tollenda omnino esse de medio hæc sacra ministeria, & pia exercitia. Quod quantum ad absurdum ac easitate plenum, dici non potest, quia unum exceptum à virtute (qua sola nemo qui a prædiciis sit, male uti potest) nulla res adeo est bona & excellens, ut ea prævi homines abuti non valeant.

Virtus moralis in medio consistit quoad nos, determinata ratione, 2. Ethic. cap. 6.) Hoc est, virtutis medium non est rei, sed rationis, quod verum est causaliter & effectivè, non autem essentialiter, quasi ipse actus rationis ad medium reducatur. Et ratio est, quoniam virtus moralis non perficit actum rationis, sed actum virtutis appetitivæ. Et ideo per ea ipse actus rationis non reducitur ad medium. Et pro uberiori intelligentia hujus axiomatis nota, quod medium rationis in materia virtutum est facere opus quando oportet, & prout oportet, secundum regulam à prudentia præscriptam: sic ut nec excedat, nec deficiat: excessus vero est operari opus quando non oportet, & sicut non oportet, ubi affirmatur materia, & negantur circumstantiæ: defectus vero est, quando nec

atur materia, & affirmantur circumstantia, ut non delectari, quando oportebat delectari. Medium vero rei est aequalitas à parte rei determinata: si enim debes centum, & restituas centum, servasti medium rei: nam centum sunt aequalia alii centum. Et hoc medium rei est duplex: Arithmeticum, quod in aequalitate duarum qualitatum consistit. Secundum est Geometricum, quod in aequalitate proportionum consistit, quod semper servatur à iustitia distributiva: habet enim in officio iustitia distributiva, distribuere unicuique secundum propria merita, v.g. si dux in bello debet distribuere bona parta militibus, oportet ut observet istam proportionem, quod reddat unicuique militum secundum propria merita.

Unius causa unus tantum est effectus, 1. Poster.) Intelligitur, Vnius causa eodem modo se habentis, respectu eiusdem causati, est unus effectus; quia causa diversimodè se habentis aliquando sunt plures effectus, scilicet unus medius, alius immediatus.

Universalia sunt difficillima ad cognoscendum, eò quòd sunt à sensibus remotissima, in p. oem. Metaph.) Solet glossari communiter de universaliibus in causando, quemadmodum est Deus & intelligente: talia namque entia abstracta, cum à sensibus sint remotissima, sunt difficillima cognita.

Universale est ubique, 1. Poster.) Intelligitur de universali in causando, & tale est Deus gloriosus; similiter dicitur quòd universale in predicando est ubique, scilicet quatenus tale non determinat sibi hic & nunc, sed abstracte ab huiusmodi conditionibus, indivisibilibus.

Universale est cautia suorum singularium, 1. Poster.) Respondetur quòd Philosophus ibi loquitur secundum opinionem Platonis, qui dixit quòd universale est quiddam singularium.

Universale est æternum & incorruptibile, 1. Poster.) Intelligitur quòd propositio universalis posterioristica est æterna veritas: vel sic, quòd ex terminis universalibus potest constitui propositio æternæ veritatis.

Universalia sunt notiora singularibus, 1. Phyl.) Respondetur quòd Philosophus loquitur ad hunc sensum, videlicet quòd universalis, à magis confusa, sunt notiora singularibus, id est, minus confusa, vide supra in litera A. axioma illud: Ab universalibus proceditur.

Universalis per se existunt, 5. Metaph.) Non quòd substantia seorsim, ut Platonici delirant, sed quòd ut talia non sint hoc aliquid, & pròinde etiam non recipiant hoc vel illud accidens, ita ut unum universale respectu alterius possit dici idem, vel diversum alteri secundum accidens. Nam de eodem & diverso ibi agit Aristoteles.

Unicusque est sensus, ibi est appetitus, 2. de Anima.) Intelligitur secundum Themist. de appetitu concupiscibili, qui est appetitus convenientis & delectabilis: non autem intelligitur de appetitu irascibili & intellectu.

Ubi maximus intellectus, ibi minima fortuna, per Boet.) Et ratio autoritatis est, quia hominibus intelligentibus & magis sapientibus, minus veniunt effectus fortunæ, quàm insipientibus: eò quòd sapientes semper agunt cum deliberatione, & idèd pauciora ipsi accidunt præter intentionem.

Vitus & illuminatio sunt in instanti, similiter & delectatio, 2. de Anima, & 10. Eth. In oppositum est Philosophus libro Meteor.) Cui opposito suffragatur ratio, quia quando debet fieri illuminatio, vel de novo, oportet quòd hoc fiat per applicationem lucidat ad medium, & per generationem novitatis, id est, per privationem obscuritatis, modo ista non possunt fieri in instanti. Respon. de 10. et quòd vitus illuminationem & delectationem, quantum est de se, non repugnat fieri in instanti. Undè si per impossibile totum medium applicaretur in instanti, utique lumen in instanti produceretur in eo. Sed quia totum medium non potest per potentiam naturalem applicari in instanti, idèd per potentiam naturalem illuminatio totius medi non potest fieri in instanti. At amen eius spatii seu medi, quòd rectè applicatur, illuminatio tota & perfecta fit in instanti. Non sic calefactio, aut alia similitudo alteratio: quia etsi quibusdam bene applicetur igni, non tamen in instanti perfecta calefit, sed paulatim & successive.

Unum & idem ens est naturale & artificiale, 2. Phyl.) Intelligitur respectu diversorum.

Virtus perfecta quædam est. Unumquodque enim tunc maxime perfectum est, cum adeptum est propriam virtutem, & maxime secundum naturam. Vitium autem corruptio horum & remotio est, 7. Phyl. tex. 18.) Perfecta magne virtutis laus est. Tunc dicitur completus homo, cum virtutem habet; tunc deminuitur, cum vitium.

Virtutem morale in voluptatibus & tristitiis esse accidit, 2. Eth.) Intelligitur in domandis passionibus appetitus. Nota hic, quòd Stoicis esse virtutem putabant, cum nullus est in sensu appetitus motus, nec passionis ullius insultus, & idèd impassibilitates eas vocabant, quasi ex tali passionum negatione insurgerent virtutes. At peripateticorum virtutem esse existimabant, cum passionibus & motibus sensuum secundum rationem frenati sunt. Undè licet insurgant contra rationem, tamen à ratione superantur, & eas moderatur ratio.

Uno inconvenienti dato, alia contingunt, 1. Phyl. tex. 21. & 22.) Id est, ex uno dato & concesso absurdo, multa alia sequuntur. Vel ex uno falso dato multa abique difficultate procedunt.

Uni unum dicitur esse contrarium, 10. Metaph. tex. com. 24.) Respondet Alexander dicendo, quòd quando hoc sumitur simpliciter, sic uni unum est contrarium: sed quando non intelligitur simpliciter, non inconvenienti uni plura esse contraria; nam aliquid secundum aliud & aliud, licet numero sit idem, potest plura habere contraria. Nam eadem nix numero alba & frigida est, & habet calorem & nigritiam contraria respectu alterius & alterius.

Unum subiectum unam formam, Aver. in lib. de substantia orbis. Et ratio est, quia unius rei est unum esse.) Limitatur propositio, quòd intelligitur de forma substantiali in esse completo: quia per eam formam substantialem res est hoc aliquid & in actu, 2. de Anima, tex. com. 2. Et idèd quiddam advenit tali enti, in actu est accidens.

Virtutes sunt fortiores in dextera parte, quàm in sinistra, per Philosophum in Problem.) Super hoc problema fundatur ratio, quare anima incipiat motum à parte dextera, & non sinistra; dicendum verò quòd dictum hoc intelligendum sit de virtutibus moribus, non autem cognitivis, ut cuius facile patet.

Virtus est habitus, qui habentem perficit, & opus ejus laudabile reddit, 2. Eth.) Sensus est quòd virtus reddat opus bonum non principaliter, sed dispositivè, quia disponit voluntatem semper ad bonum, ut promptè & delectabiliter illud operetur. Nihilominus voluntas ex sua potentia etiam potest elicere bonum, sed non potest tam promptè & ita delectabiliter, si, cum virtute.

Virtus consistit in divilibili, 2. Top.) Respondetur quòd Philosophus loquitur de virtute perfecta.

Virtuosus & felix non operantur odibilia & mala, 1. Eth.) Respondetur quòd Philosophus non vult, quòd virtuosus nullo modo possit operari mala & odibilia: sed vult quòd raro, nec de facili, tantò enim rarius & minus facilius, quando in virtute est magis formatus & perfectus.

Unumquodque dividitur in ea, ex quibus est, 6. Phyl. Tex. 3.) Unus est tantum Princeps, 12. Metaph.) Ibi dicitur quòd non valet pluralitas principum, & subdit Philosophus: Si ergo unum Princeps, id est, unus est motor, vel una causa prima. Sed secundum si dem sic intelligitur: Vnus est tantum Princeps, id est, unus est Deus singularis in essentia, & unus in personis, à quo cuncta donatum est esse & vivere, huius quidem clarus, huius obscurus, ut patuit in principio huius libelli, ubi dicitur:

Ab hoc quidem ente dependet cælum & tota natura, ab hoc ente, id est, à Deo, qui sit benedictus in secula seculorum. Amen.

A X I O M A T V M F I N I S .